

**APLIKÁCIA ALTERNATÍVNYCH
PRÍSTUPOV V JUSTÍCI NA SLOVENSKU
II.**

PRÁVNICKÁ FAKULTA UNIVERZITY KOMENSKÉHO V BRATISLAVE

A

MINISTERSTVO SPRAVODLIVOSTI SR

STRÉMY, T. – BURSKÝ, S.

**APLIKÁCIA ALTERNATÍVNYCH
PRÍSTUPOV V JUSTÍCI NA SLOVENSKU
II.**

2022

Zborník príspevkov z konferencie Aplikácia alternatívnych prístupov v justícii na Slovensku II. konanej 25.01.2022 vychádza v rámci národného projektu *"Budovanie a posilnenie alternatívneho riešenia súdnych sporov prostredníctvom mediácie a efektívneho využívania nástrojov restoratívnej justície v Slovenskej republike"*, ktorý je súčasťou operačného programu Efektívna verejná správa. Projekt je podporený z Európskeho sociálneho fondu.

Názov:

Aplikácia alternatívnych prístupov v justícii na Slovensku II.

Editori:

prof. JUDr. Tomáš Strémy, PhD.

JUDr. Samuel Burský

Všetky práva vyhradené. Toto dielo ani jeho časť nemožno reprodukovať bez súhlasu majiteľa práv.

Recenzenti:

prof. JUDr. Bc. Tomáš Gřivna, Ph.D.

JUDr. Renáta Durkechová, PhD.

Mgr. Emília Halagová, PhD.

Grafika obálky: Jakub Petrušek, IČO: 54 652 499, so sídlom Kladnianska 320/1, 821 05 Bratislava

Vydala Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave, Bratislava, 2022.

Tlačiareň Zboru väzenskej a justičnej stráže, Leopoldov.

ISBN 978-80-7160-646-8

EAN 9788071606468

OBSAH

PETRA MASOPUST ŠACHOVÁ: RESTORATIVNÍ PLATFORMA: NALÉZÁNÍ RESTORATIVNÍ PRAXE PRO ČR.....	6
JAN TOMÁŠEK, JAN ROZUM: RODINNÉ SKUPINOVÉ KONFERENCE A JEJICH EFEKTIVITA POHLEDEM ÚČASTNÍKŮ.....	13
SAMUEL BURSKÝ: POTREBNÉ ZMENY V OBLASTI ZABEZPEČOVANIA PRÍPRAVY A VÝKONU SANKCIÍ NESPOJENÝCH S ODŇATÍM SLOBODY	20
VLADIMÍR CEHLÁR: RESTORATÍVNOSŤ A INŠTITÚT MEDIÁCIE V SYSTÉME PROBAČNEJ A MEDIAČNEJ SLUŽBY V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY	30
GUSTÁV DIANIŠKA, TOMÁŠ STRÉMY: APLIKÁCIA ALTERNATÍVNYCH TRESTOV V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY	44
LUCIA KURILOVSKÁ, PATRÍCIA KRÁSNA: RELEVANCIA RESTORATÍVNEJ JUSTÍCIE A JEJ FRAGMENTOV V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY	60
DANIEL PETRIČKO: PROBLÉMY PRI IMPLEMENTÁCII ALTERNATÍVNYCH PRÍSTUPOV V JUSTIČNEJ PRAXI.....	77
MIROSLAVA VRÁBLOVÁ: RESTORATÍVNA JUSTÍCIA V ČASE KORONAKRÍZY	86

RESTORATIVNÍ PLATFORMA: NALÉZÁNÍ RESTORATIVNÍ PRAXE PRO ČR

Petra Masopust Šachová
Institut pro restorativní justici, z.s.

Abstrakt

Smyslem příspěvku je jednak představit základní restorativní východiska a principy a současně vznik a činnost Restorativní platformy v České republice. Platforma je formou mezioborové spolupráce k nalézání restorativních přístupů pro oblast české trestní justice a praxe. Platforma vznikla v rámci evropského projektu Restorative Justice: Strategies for Change a navazuje na vytvořenou Strategii restorativní justice pro Českou republiku z roku 2021. Účelem platformy je formulovat doporučení pro širokou implementaci restorativních přístupů do praxe pro každou z profesí, která se odborně na jednotlivých fázích trestního řízení podílí.

Klíčové slova: restorativní justice, Restorativní platforma, Strategie restorativní justice pro Českou republiku

Abstract

The purpose of the paper is to present the basic restorative starting points and principles and at the same time the establishment and operation of the Restorative Platform in the Czech Republic. The platform is a form of interdisciplinary cooperation to find restorative approaches in the field of Czech criminal justice and practice. The platform was established within the European project Restorative Justice: Strategies for Change and builds on the created Strategy of Restorative Justice for the Czech Republic from 2021. The purpose of the platform is to formulate recommendations for broad implementation of restorative approaches in practice for each of the professions management involved.

Key words: restorative justice, Restorative Platform, Strategy of Restorative Justice for the Czech Republic

I RESTORATIVNÍ JUSTICE – JINÝ ÚHEL POHLEDU

Restorativní justice na nejobecnější úrovni je možno tento koncept označit jako jiný úhel nazírání na trestnou činnost a jiný přístup k řešení jejích následků trestného činu. Co však slovo „restorativní“ doopravdy znamená? V teorii i praxi byla a je restorativní justice často skloňována na hmotněprávní úrovni s institutem alternativních trestů a na úrovni procesní tzv. odklony od trestního řízení.¹ Je však namítáno, že pro označení jakéhokoliv nástroje, institutu, programu či přístupu za

---

¹ Blíže: Masopust Šachová P.: Alternativní neznamená restorativní aneb o co restorativní justice vlastně jde? Trestněprávní revue, Praha: C.H.Beck, s.r.o., 2016, roč. 2016, č. 11-12, s. 258-263, ISSN 1213-5313

restorativní, je třeba uchopit tento význam ve své podstatě a nastavit jasnější kritéria tomu co je a co není možno za restorativní považovat. Toto obsahové vyjasnění daného pojmu nám napomůže, abychom při rozvoji restorativní justice v jakémkoliv kontextu nesešli z cesty a měli opravdu jasno v tom, kudy restorativní cesta vede.

Restorativní koncept představuje moderní přístup k trestnímu právu, který se v praxi začal etablovat od sedmdesátých let 20. století a na teoretické úrovni od let devadesátých.² Restorativní pojetí spravedlnosti vnáší na té nejobecnější úrovni do oblasti trestního práva nové principy, východiska a cíle, která proměňují tradiční nastavení těchto systémů. To zásadní, co se snaží restorativní přístup zdůraznit a do oblasti trestního práva nově vnést, je orientace na náhradu způsobené újmy, přijetí odpovědnosti a na nápravu narušených mezilidských vztahů s tím, že trestným činem zasažené osoby jsou podporovány v tom, aby samy posílily své kompetence k řešení dané situace pomocí tzv. restorativních programů.

Tyto programy představují bezpečné prostředí k setkání obětí, pachatelů a dalších osob, které byly trestným činem zasaženy. Po celém světě mají restorativní programy různé formy a podoby, jsou různými způsoby propojeny nebo učiněny součástí trestního řízení a vždy vycházejí ze tří základních typů: mediace, konference, kruhy. V evropském prostředí je převážně stále typická mediace, z Nového Zélandu a Austrálie pochází rodinné skupinové a restorativní konference, kruhy se svým vznikem vztahují k praktikám řešení konfliktů původních obyvatel amerického kontinentu.³ Obecně restorativní programy slouží jednak k hlubšímu naplnění potřeb oběti, která má možnost konfrontovat pachatele s dopady trestného činu na její život a klást pachateli otázky, které jí pomohou začlenit celou situaci do jasnějšího kontextu. Vedle toho programy přispívají k narovnání vztahu mezi obětí a pachatelem a k nasycení potřeby oběti slyšet, že to, co se jí stalo, nebylo správné. Programy též podporují pachatele v převzetí odpovědnosti za způsobený čin. Pro všechny zúčastněné představují restorativní programy příležitost k aktivnímu zapojení do řešení dané věci a naplňují tak princip participace, který stojí v jádru restorativního konceptu.

Ve smyslu Doporučení Rady Evropy o restorativní justici v trestních⁴ věcech restorativní justice přináší nový úhel pohledu, jak trestnou činnost a její následky řešit. Soubor principů, v jejichž popředí stojí respekt, dobrovolnost, aktivní pojetí odpovědnosti, náhrada způsobené újmy, náprava vztahů, vyvážený a respektující zájem o potřeby všech zúčastněných, reintegrace trestným činem zasažených osob a další, pomáhají vytvářet novou podobu trestního práva. Toto pojetí nenahrazuje, ale doplňuje stávající principiální nastavení trestněprávního odvětví práva. Efektivní propojení klasických a restorativních přístupů přispívá k

---

² Blíže Masopust Šachová P.: Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti, Praha: C. H. Beck, 2019, str. 15 a násl.; ISBN: 978-80-7400-756-9

³ Blíže Masopust Šachová P., op. cit., 2019, str. 133

⁴ Doporučení Rady Evropy o restorativní justici v trestních věcech, CM (Rec) 2018/8, čl. 13 a 14, dále jen jako „Doporučení RE o RJ“, dostupné zde: https://search.coe.int/cm/Pages/result_details.aspx?ObjectId=09000016808e35f3

nastavení trestního práva, které v sobě propojuje důraz jak na odpovědnost jedince za své jednání, ochranu společnosti, tak na individuální potřeby trestným činem zasažených osob a komunit. Takový přístup přispívá k tomu, že proces nalézání spravedlnosti není jen neživým naplněním litery zákona, ale představuje současně vnitřní individuální prožitek těch, jimž trestný čin vstoupil do života.

Restorativní justice již ušla poměrně dlouhou cestu a etablovala se v ucelený přístup celosvětového významu. V některých státech představují restorativní přístupy významnou součást celého trestněprávního systému, jinde hrají okrajovou roli a jsou chápány jako nástroj řešení méně závažné trestné činnosti či jako přístup pro řešení kriminality mladistvých, tak jak je tomu např. i v České republice. Od doby, kdy se restorativní justice formovala na teoreticko-akademické úrovni, věnují jejímu významu pozornost též mezinárodněprávní dokumenty.⁵ Jak na poli Organizace spojených národů, tak Rady Evropy či Evropské unie, můžeme sledovat rostoucí pozornost a význam, který je tomuto chápání trestní spravedlnosti věnován. S jistým zobecněním je možno říci, že na začátku šlo zejména o podporu restorativních principů a zapojení restorativních programů do trestního řízení, přičemž nyní je možno sledovat takový vývoj, který chápe restorativní justici jako komplexní přístup k řešení následků trestné činnosti, jenž zavádí do trestního řízení nové hodnoty a principy a zdůrazňuje, že jde o přístup, který má být prosazován ve všech fázích trestního řízení a pro všechny trestné činy bez ohledu na jejich závažnost.

II DOPORUČENÍ RADY EVROPY O RESTORATIVNÍ JUSTICI V TRESTNÍCH VĚCECH

Doporučení RE o RJ bylo přijato na podzim roku 2018 a představuje poslední z řady významných evropských právních dokumentů, které se k danému tématu vztahují. Doporučení navazuje na dříve přijaté Doporučení Rady Evropy o mediaci v trestních věcech z roku 1999, které se soustředilo zejména na podporu užití mediace jako samostatného institutu v rámci trestního řízení. Obdobně Směrnice EU o obětech trestných činů podporuje užití restorativní justice jako způsobu řešení následků trestné činnosti s tím, že zdůrazňuje podporu restorativních programů a vytvoření bezpečných mechanismů pro jejich realizaci tak, aby byly poskytnuty dostatečné záruky pro předcházení viktimizaci obětí. Doporučení RE o RJ jde však svým záběrem a podporou restorativní přístupů mnohem dále. Je tomu tak z toho důvodu, že můžeme jasně sledovat posun od chápání restorativní justice jako ekvivalentu k restorativním programům k širěji chápané perspektivě. Doporučení totiž restorativní justici definuje jednak jako prostor pro vytvoření dialogu (restorativní programy), ale současně též jako soubor principů, kterými je třeba podpírat veškeré reformy trestní justice.

---

⁵ Blíže: 1) Masopust Šachová P., op. cit., 2019, str. 15 a násl., 2) <https://restorativni-justice.cz/zdroje/mezinarodni-a-evropske-dokumenty-k-rj/>

„Restorativní justice“ označuje jakýkoli proces, který umožňuje těm, kteří byli poškozeni trestným činem, a těm, kteří za tuto újmu odpovídají, aby se v případě dobrovolného souhlasu aktivně zúčastnili vyřešení záležitostí vzniklých v důsledku trestného činu, a to za pomoci školené a nestranné třetí strany (dále jen „facilitátor“).

Postupy, které nevyužívají dialog mezi oběťmi a pachateli, lze i tak navrhnout a realizovat způsobem, který je v úzkém souladu se základními principy restorativní justice.⁶

Za tyto základní principy považuje Doporučení RE o RJ dle čl. 13 následující:

- princip náhrady způsobené újmy
- princip participace účastníků

Základní principy jsou v čl. 14 doplněny o soubor dalších, neméně důležitých principů:

- dobrovolnost
- poradní, zdvořilý dialog
- spravedlivá péče o potřeby a zájmy zúčastněných
- procedurální rovnost
- kolektivní, na konsenzu založená dohoda
- zaměření se na odškodnění, reintegraci a dosažení vzájemného pochopení
- vyhnutí se dominanci

Uvedené principy by měly sloužit jako ukazatel pro jakékoliv další/nové reformy v trestní justici. Je tak vytyčen směr, kterým by se státy měly ubírat a na co by do budoucna měly klást zřetel. Doporučení RE o RJ se tímto stává evropským právním dokumentem, který poprvé chápe restorativní justici jako ucelený koncept, který jasně stanoví priority, které je třeba efektivně a účinně zapojovat do stávajících podob trestněprávních úprav jednotlivých států. Na tomto místě je třeba zdůraznit, že nejde o nahrazení stávajících trestněprávních legislativ a praxí jiným konceptem, ale o účinné doplnění a propojení stávajícího o principy a zásady, které současnému nastavení trestní justice chybí. Akcent je tedy jasně staven na potřebu nahrazení újmy oběti a naplnění jejích dalších potřeb a na podporu hledání individualizovaného řešení, do kterého jsou účastníci dané věci zapojování ideálně pomocí restorativních programů. Tyto programy pak mají být ve světle Doporučení RE o RJ všeobecně dostupnou službou a stát by měl zajistit, aby tato služba byla též bezpečná, a to jak v návaznosti na procesní práva daných osob v trestním řízení, tak aby byly zajištěny základní předpoklady pro bezpečnou realizaci programu jako takového. Současně jsou státy podporovány v tom, aby tyto programy byly dostupnou službou v jakékoliv fázi trestního řízení.

Význam Doporučení RE o RJ pro legislativu, praxi i politiku jednotlivých států v oblasti trestní justice tak spočívá ve dvojí výzvě. Ta první, od které se odvíjí vše ostatní, je v pochopení a zakotvení restorativních principů jako součásti

---

⁶ Článek 3 a 4 Doporučení RE o RJ.

ostatních účelů a základních principů jak hmotné, tak procesně-právní úpravy trestního práva. Toto ukotvení v legislativě má zásadní význam pro naše mentální nastavení, jak bude řízení vedeno, a taktéž, co od něj ve výsledku očekáváme. Zjednodušeně řečeno, nastaví se tím nový/jiný směr, který bude na principiální úrovni deklarovat, proč toto řízení máme. Od definovaných účelů trestního řízení, kterým je v ČR nalezení a potrestání pachatele, tak máme šanci se posunout směrem, který bude akcentovat nápravu způsobené újmy a mezilidských vztahů, naplnění potřeb poškozeného (oběti), uvědomění si odpovědnosti a přijetí kroků k nápravě na straně pachatele, reintegrace všech zúčastněných, a to vše při podpoře využití dialogické roviny a růstu kompetencí k řešení konfliktu trestným činem zasažených osob. Jak bylo uvedeno výše, nejde o nahrazení stávajícího nastavení, ale o efektivní propojení „starého“ a „nového“. Jde o symbiotické řešení, které vytyčí nový směr trestnímu řízení jako takovému.

Nové principiální vytyčení nemá význam jen pro konkrétní řešenou věc, ale nese současně potenciál změny pro nastavení společnosti k dané oblasti jako celku. Takové hodnotové nastavení vede jednak ke změně pohledu všech institucí, orgánů i jednotlivců při výkonu jejich práce v rámci trestního řízení, čímž je ovlivněn jejich přístup i pohled na danou věc, výběr procesních nástrojů, způsob vedení dané věci a v neposlední řadě i vnitřní nastavení a způsob komunikace s účastníky trestního řízení. Vedle toho má změna nastavení účelu a základních principů (zásad) dopad na způsob výuky v dané oblasti, přemýšlení odborné i laické veřejnosti o vhodnosti volených prostředků i jejich pochopení, že trestný čin nenarušuje jen právní normy, ale životy konkrétních osob a v souvislosti s tím i život celé společnosti. Principiální přenastavení výchozích mantinelů jde tak ruka v ruce se systémovou změnou v dané oblasti a v důsledku toho i s promítnutím zmíněných principů do každodenní práce všech, kteří se na řešení konkrétní věci podílí.

Druhým významovým aspektem Doporučení je vytváření prostoru pro dialog a důraz na osobní aspekt trestní věci. Restorativní justice tímto nepopírá veřejný zájem na řešení dané věci, který je atributem trestního práva jako takového. Doplnuje ho však o nástroje, které pomocí dialogu a dalších restorativních přístupů, cílí na osobní rovinu daného případu, která z velké části zůstává v trestním řízení neoslovena. Bezpečná forma dialogu tak vyplňuje prostor, pro které dlouhodobě trestní právo není schopno přinášet vhodné postupy a řešení. Oběť získává prostor říct svůj příběh, konfrontovat pachatele osobně s dopady jeho činu na svůj život, ptát se na otázky, které v trestním řízení nemá možnost položit, ale pro její proces uzdravení jsou zásadní. Taktéž dostává možnost převzít nad řešením věci kontrolu, čímž jsou posilovány její kompetence k vymanění se z „bezmocné“ situace. Pachatel čelí věci přímo, nemůže se „schovat“ za svého obhájce, je nucen pohlédnout pravdě do očí. Taková konfrontace má potenciál lépe přispět k přijetí jeho opravdové odpovědnosti, což je zcela jiný proces, než být konfrontován se slovy rozsudku „vinen“. Restorativní programy, stejně jako výše zmíněné principy, trestní řízení nenahrazují, ale ve vhodných případech doplňují. Přispívají nejen k nalezení

vhodného řešení dané věci pro všechny účastníky, ale současně podporují vnímání celého procesu jako spravedlivého.⁷

III RESTORATIVNÍ PLATFORMA

Česká republika se společně s dalšími devíti evropskými státy a Evropským fórem pro restorativní justici⁸ od roku 2019 podílí na evropském projektu Restorative Justice: Strategies for Change⁹, jehož cílem je napomoci co nejširší implementaci Doporučení RE o RJ do trestních politik, legislativ a praxí zapojených států. V České republice se na organizaci projektu podílí zástupci z Probační a mediační služby, Ministerstva spravedlnosti, Vězeňské služby ČR, Institutu pro kriminologii a sociální prevenci a Institutu pro restorativní justici, kterým je projekt současně koordinován. Za první projektový výstup je možno označit Strategii restorativní justice pro ČR, která je součástí programového prohlášení české vlády¹⁰ a vznikla v široké odborné diskuzi, se zapojením hlavních představitelů institucí a organizací na poli trestní justice. Za přední zjištění, co jsou zásadní překážky hlubšího zapojení restorativní justice do trestněprávní oblasti, byly shledány tyto¹¹:

- nastavení společnosti (27%),
- myšlení lidí a obavy ze změn nedostatek informací a vzdělávání o RJ (23%)
- přístup justice a rigidita systému (22%)
- nedostatečné finanční a personální zabezpečení systému (12%)
- legislativa (10%)
- obavy a neochota přímých účastníků (7%)

Z uvedeného plyne, že další rozvoj restorativní justice je v zásadě odvislý od změny postoje jak odborníků na poli trestní justice, tak společnosti jako celku. V návaznosti na tato zjištění byla vytvořena mezioborová Restorativní platforma, a to jako dvouletý projekt, který je zaštitěn Nejvyšším soudem, Nejvyšším státním zastupitelstvem, Policejním prezidiem a Českou advokátní komorou. Platforma je rozdělena do čtyř základních sekcí, a to pro přípravné řízení, řízení před soudem, řízení vykonávací a pro pomáhající profese. V každé sekci jsou zastoupeni zástupci profesí, které se na dané části trestního řízení podílejí, s výjimkou sekce vykonávací, která je tvořena zástupci Vězeňské služby. Činnost platforma zahájila na podzim roku 2021, přičemž programově se v následujícím roce věnovala tématům využití restorativní principů v trestním řízení, využití restorativní justice u závažné trestné činnosti a přínosům restorativních programů. Hlavním cílem Restorativní platformy

⁷ Blíže k benefitům restorativních programů pro jejich účastníky: <https://restorativni-justice.cz/o-restorativni-justici/odbornici-a-system/rj-ve-vyzkumech/>

⁸ <https://www.euforumrj.org/en>

⁹ Blíže: <https://restorativni-justice.cz/projekt/>

¹⁰ Dostupné zde: <https://www.vlada.cz/assets/jednani-vlady/programove-prohlaseni/programove-prohlaseni-vlady-Petra-Fialy.pdf>, str. 51

¹¹ Strategie restorativní justice pro Českou republiku, str. 14, dostupné zde: <https://restorativni-justice.cz/zdroj/strategie-restorativni-justice-pro-ceskou-republiku/>

je hledat konkrétní řešení pro restorativní postup v každé fázi trestního řízení a pro všechny trestné činy bez ohledu na jejich závažnost tak, aby každý profesionál mohl při postupu v jednotlivé konkrétní věci restorativně postupovat. Nejde tedy jen o to, jak vhodně využít restorativní programy ve všech fázích trestního řízení, a to pro všechny trestné činy, ale současně posilovat při jakémkoliv postupu a rozhodování v dané věci restorativní perspektivu. To například znamená se ptát, jak dané řešení naplní to, co trestným činem zasažení lidé potřebují či jak daný procesní postup či uložený trest podpoří pachatele v pochopení způsobených následků. Po ukončení činnosti platformy v polovině roku 2023 budou sumarizována a formulována doporučení pro využití restorativní justice v české trestní praxi v samostatné příručce.

IV ZÁVĚR

Restorativní justice přináší principy a nástroje, které na systémové úrovni pomáhají zaměřit se na takové aspekty trestního řízení a využívat jednotlivé instituty takovým způsobem, že povedou k naplnění potřeb trestným činem zasažených osob, přijetí osobní odpovědnosti pachatelem a podporují zapojení účastníků do řešení dané věci. Pokud dokážeme proměnit náš pohled na to, co od trestního řízení ve své podstatě čekáme, t.j. jestli hledáme jen cesty k nalezení a potrestání pachatele nebo budou naše aspirace vyšší a směřovat, k tomu, aby trestní řízení přispívalo k řešením, jenž napomohou jít jak oběti, tak pachateli v životě uzdravujícím způsobem dál, mohou nám restorativní přístupy a principy být dobrým společníkem a ukazatelem zároveň.

Při hledání těchto cest a řešení, co znamená nalézat spravedlnost v každé jednotlivé věci restorativně, je třeba mít neustále na paměti výše uvedené restorativní principy a s ohledem na legislativu a praxi hledat, co to v daném kontextu restorativní opravdu znamená, a to jak v Česku, tak na Slovensku či kdekoliv jinde.

Použitá literatura:

Masopust Šachová P.: Restorativní přístupy při řešení trestné činnosti, Praha: C. H. Beck, 2019, str. 15 a násled.; ISBN: 978-80-7400-756-9
Internetové zdroje citovány ke dni 3. 4. 2022.

Kontaktné údaje:

JUDr. Petra Masopust Šachová, Ph.D.
petra.masopustsachova@restorativni-justice.cz
Institut pro restorativní justice, z.s.
Kubelíkova 1181/35
130 00 Praha 3
Česká republika

RODINNÉ SKUPINOVÉ KONFERENCE A JEJICH EFEKTIVITA POHLEDEM ÚČASTNÍKŮ

Jan Tomášek, Jan Rozum

Institut pro kriminologii a sociální prevenci (Praha, Česká republika)

Abstrakt

Rodinné skupinové konference představují typ restorativního programu, který je vhodný zejména pro řešení případů pachatelů z řad dětí a mládeže. Možnost jejich uplatnění v podmínkách České republiky byla ověřována v rámci projektu Probační a mediační služby, který probíhal v letech 2012-2015. Jeho součástí byl také výzkum, který se mimo jiné zaměřil na zkušenosti přímých účastníků z řad obětí, pachatelů a facilitátorů. Příspěvek nabízí přehled vybraných zjištění, týkajících se obětí.

KPůčové slova: restorativní justice, kriminalita dětí a mládeže, rodinné skupinové konference, efektivita

Abstract

Family group conferences are measures based on the philosophy of restorative justice, which are particularly useful for juvenile offenders. In the Czech Republic, the possibility of their application was tested in the project of Probation and Mediation Service, which took place in 2012-2015. It also included research that focused, among other things, on the experiences and views of direct participants from among victims, offenders and facilitators. The article provides an overview of selected findings concerning victims.

Key words: restorative justice, family group conferences, effectiveness

I ÚVOD

Principy restorativní justice lze v praxi uplatnit prostřednictvím různého typu opatření či programů. Světově nejrozšířenějším se stala mediace mezi obětí a pachatelem, avšak zájem postupně roste také o restorativní postupy jiné. V řadě zemí se výrazně prosazují programy založené na formátu rodinné skupinové konference. Je tomu tak i z toho důvodu, že se primárně zaměřují na řešení skutků spáchaných jedinci z řad dětí a mládeže. Právě u této věkové skupiny lze předpokládat, že důraz na výchovný aspekt projednání věci a přijetí odpovědnosti pachatele za nápravu způsobených škod přinese kýžený efekt v podobě snížení rizika dalšího delikventního chování dotčeného jedince.

Na rozdíl od klasické mediace jsou k účasti na konferenci přizváni také rodinní příslušníci a další blízké osoby z okruhu pachatele i obětí, a případně též významní zástupci příslušné komunity. Zapojení členů rodiny rozšiřuje základní a všeobecně známé výhody restorativních přístupů typu mediace o další významný prvek, jímž je výchovné i jiné působení těchto osob. Pokud jde o oběť, přítomnost lidí, jimž důvěřuje, jí může dodat potřebnou jistotu a povzbuzení. U pachatele

můžeme pro změnu předpokládat, že účast jeho blízkých přispěje ke zvýšení pocitu odpovědnosti za trestný čin i za následné úsilí k odčinění jeho následků¹². Rodičům pachatele by navíc setkání s rodiči oběti mělo umožnit lépe pochopit, co se stalo, a měli by se tudíž cítit zavázanější k potřebě vzniklý konflikt urovnat.¹³ Souznění a pochopení obou rodin může přispět k „léčivému“ efektu konference, neboť všichni mají šanci nahlédnout vzájemně své pocity a emoce, což usnadní vžít se do situace druhé strany¹⁴. Konference navíc odpovídají principům celostního rodinného přístupu, kdy se na pachatele nehledí jako na individuum, ale jako na člena širšího sociálního celku, jehož vztahy a vazby ho výrazně ovlivňují. Jakékoli přijaté intence by proto měly zdůraznit vlastní schopnost rodin porozumět svým problémům a najít pro ně uspokojivá řešení¹⁵. Někteří autoři v tomto duchu považují za jeden z klíčových cílů konferencí celkové posílení rodiny a navrácení rozhodovacích pravomocí zpět do jejích rukou¹⁶.

Vznik rodinných skupinových konferencí je spojován s tradičním přístupem, jaký při řešení skutků kriminálního charakteru uplatňovali Maorové, tedy původní obyvatelé Nového Zélandu. Zločin tradičně vnímali jako záležitost, kterou je nutno projednat na setkání rodin pachatele i oběti, neboť skutek má následky nejen pro jeho přímé účastníky, ale též pro jejich příbuzné. Smyslem jednání bylo vždy nalézt způsob, jak by pachatel mohl svoje chování odčinit¹⁷. Tento postup, označovaný jako „Whanau konference“, byl na Novém Zélandu oficiálně uzákoněn koncem osmdesátých let a stal se velkou inspirací pro další země¹⁸. V současné době se můžeme po celém světě setkat s různými podobami konferencí, které se liší jak okruhem účastníků, tak metodikou. Kromě termínu rodinné skupinové konference (anglická zkratka FGC) narazíme i na označení jiná, mimo jiné rodinná skupinová rozhodování (FGDM), rodinná „setkání shody“ (FUM), policejní konference či konference komunitní.

V České republice se tento typ restorativního programu pro pachatele z řad dětí a mládeže objevil díky projektu Probační a mediační služby, realizovanému v letech 2012-2015. Možnost využití rodinných skupinových konferencí byla pilotně ověřována na vybraných střediscích, přičemž součástí projektu byla příprava

---

¹² Hipple, N. K. a kol.: Restorativeness, procedural justice, and defiance as long-term predictors of reoffending of participants in family group conferences. *Criminal Justice and Behaviour*, str. 1110-1127.

¹³ Crawford, A., & Newburn, T.: Recent developments in restorative justice for young people in England and Wales. *The British Journal of Criminology*, 476-495.

¹⁴ Morrison, B. (2007). *Restoring safe school communities*. Sydney: The Federation Press.

¹⁵ Straub, U. (2012). Family group conference in Europe: from margin to mainstream. *ERIS web journal*, 26-35.

¹⁶ Zinsstag, E., Teunkens, M., & Pali, B. (2011). Conferencing: a way forward for restorative justice in Europe. Leuven: European Forum for Restorative Justice.

¹⁷ Zernova, M. (2007). *Restorative justice: ideals and realities*. Aldershot: Ashgate.

¹⁸ Johnstone, G., & Van Ness, D. W. (2007). Restorative processes, outcomes, stakeholders. V G. Johnstone, & D. W. Van Ness, *Handbook of restorative justice* (stránky 209-227). Cullompton: Willan Publishing.

metodiky a školení facilitátorů z řad probačních úředníků. Během uvedených let se podařilo uskutečnit celkem 40 konferencí, jichž se zúčastnilo 50 pachatelů (v několika případech byla jedna konference určena více pachatelům současně). Projekt následně pokračoval i v dalších letech, a to s cílem zajistit rozvoj i rozšíření programu na další střediska. Od počátku byla jeho součástí evaluace, na níž se v prvním ze zmíněných období podíleli pracovníci Institutu pro kriminologii a sociální prevenci. Díky ní bylo možno posoudit, nakolik konference naplnily teoretická očekávání, která jsou s tímto typem restorativního opatření spojována¹⁹.

Zásadní otázkou je v tomto smyslu zejména účinnost daného opatření. V kriminologických výzkumech se pro její posouzení nejčastěji využívají dvě měřítka či kritéria, a to uspokojení potřeb přímých účastníků na straně jedné, a míra následné recidivy pachatelů na straně druhé. V případě prvně jmenovaného jde zejména o zkušenosti a názory obětí na průběh i výsledek příslušného programu. V souladu s teorií restorativní justice je sledováno naplnění jak prvků procedurálních (tedy například toho, zda měla oběť během jednání příležitost vyjádřit svoje pocity a názory nebo se vyslovit k řešení případu), tak prvků restorativních. O nich by mělo svědčit obnovení narušených vztahů, což lze posoudit například na základě změny postoje oběti k pachateli nebo vyjádření odpuštění. Výzkumy, které byly na toto téma uskutečněny v zahraničí, přinášejí o rodinných skupinových konferencích příznivé zprávy²⁰. Bylo proto zajímavé zjistit, zda stejný obraz získáme i v podmínkách České republiky.

II ZKUŠENOSTI A NÁZORY OBĚTÍ

Výzkum byl založen na dotazníkovém šetření, přičemž účastníci dotazník vyplňovali jak před konáním samotné konference, tak po jejím skončení. Oslovit se podařilo celkem 40 obětí, přičemž většina z nich (36) nám odevzdala oba dotazníky. Jedním z témat, na které jsme se zaměřili, byly motivy, které je k účasti na konferenci vedly. Možná trochu překvapivě se jako nejméně důležitá projevila touha získat od pachatele náhradu způsobené škody. Pro téměř čtvrtinu dotázaných (23 %) neměl tento prvek žádný význam, pro polovinu respondentů se jednalo jen o důvod částečný. Ochota zúčastnit se jednání s pachatelem tváří tvář tak očividně pramení spíše z jiných potřeb. Rozhodně k nim patří přání, aby se pachatel za svůj čin omluvil. Jako velmi silný motiv účasti ho zmínilo 63 % obětí, ani trochu významný naopak nebyl jen pro desetinu. Podobně důležitou roli hrál také altruistický motiv přispět svou účastí na jednání k polepšení pachatele. Silným důvodem účasti byl pro více než polovinu obětí (58 %), zatímco jen 8 % ho označilo za motiv zcela bezvýznamný. Potvrdilo se také, že řada obětí pociťuje potřebu sdělit pachateli, co jim svým činem způsobil, a vyjádřit se osobně k celému případu a jeho řešení.

---

¹⁹ Komplettní přehled výsledků výzkumu viz Tomášek, J. a kol. *Rodinné skupinové konference*. Praha: IKSP, 2019.

²⁰ Pro přehled zahraničních výzkumů viz Tomášek, J. a kol., výše citované dílo.

Alespoň částečným důvodem účasti byly tyto prvky pro tři čtvrtiny respondentů. Více než 90 % obětí více či méně cítilo, že konference zajistí rychlejší projednání i vyřešení případu než „standardní“ soudní cesta. Není překvapivé, že nejvíce o tom byly přesvědčeny oběti, které se s pachatelem znaly již před samotným skutkem. Jak předpokládají někteří autoři, u řady méně závažných případů, kdy oběť pachatele zná, je zapojení orgánů činných v trestním řízení ve své podstatě zbytečné, neboť vhodné a pro všechny uspokojivé řešení by zúčastněné strany našly pravděpodobně samy²¹.

Pokud jde o pocity, s nimiž oběti do jednání vstupovaly, řada z nich přiznávala, že mají určité pochyby, zda byl souhlas s účastí správným rozhodnutím (uvedlo 38 %). Někteří respondenti dokonce konstatovali, že mají ze setkání s pachatelem strach (rovněž 38 %), přičemž častěji se tak vyjádřily oběti násilných deliktů (75 % z nich) než deliktů majetkových (pouze 25 %). Více než polovina obětí (53 %) cítila určité obavy z toho, co se během konference může odehrát, a 43 % mělo větší či menší pochyby, zda je reálné, aby se s pachatelem dohodly na vhodném řešení celého případu. Všechna tato zjištění dokládají, že účast na konferenci není pro většinu obětí snadnou záležitostí, a ačkoli s ní formálně projeví souhlas, fáze před samotným jednáním je často spojena s nepříjemnými pocity či obavami.

V dotazníku, který oběti vyplňovaly po skončení konference, jsme se zaměřili na procedurální i restorativní prvky konferencí. K prvně jmenovaným se vztahuje následující tabulka, shrnující vyjádření respondentů k pěti různým výrookům (na škále od „rozhodně souhlasím“ po „rozhodně nesouhlasím“). Výsledky vyznívají povzbudivě. Naprostá většina obětí dostala v souladu s principy restorativní justice prostor pro vyjádření svých názorů a pocitů, a potvrdil se také předpoklad, že pro oběti je důležitá jak možnost vyjádřit se k řešení celého případu, tak přítomnost blízkých osob. Navzdory původním obavám ze setkání s pachatelem prožívala reálně strach během konference jen malá část obětí. Velmi pozitivně byli hodnoceni facilitátoři.

	Naprosto souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Naprosto nesouhlasím
Během konference jsem dostal dostatečný prostor pro vyjádření svých názorů a pocitů.	91,7	8,3	0,0	0,0
Na konferenci se mnou byli lidé, které jsem tam potřeboval mít.	82,4	14,7	2,9	0,0

²¹ Srov. Christie, N. (2004). *A Suitable Amount of Crime*. London: Routledge.

Je pro mě důležité, že jsem se mohl vyjádřit k řešení celého případu.	66,7	30,6	2,8	0,0
V průběhu konference jsem nepocítoval žádný strach ani obavy.	60,0	31,4	8,6	0,0
Konference byla pracovníky vedena velmi profesionálně a kvalitně.	94,4	2,8	2,8	0,0

Tabulka 1: Proceduální prvky konference z pohledu obětí (respondenti v %)

S výjimkou jediného respondenta sdělily pachateli všechny oběti (tedy 97 %), co jim svým činem způsobil. Stejný byl také podíl těch, kdo se od něj během jednání dočkal omluvy za spáchaný skutek. Ukázalo se nicméně, že tomuto aktu přisuzovaly oběti různý význam. Zatímco 57 % obětí uvedlo, že omluva pro ně byla „velmi důležitá“, 40 % volilo variantu „spíše důležitá“ a jeden respondent považoval dané gesto za „zcela nedůležité“. Celkovou atmosféru konference vnímalo 91 % obětí jako vstřícnou (v 67 % dokonce jako „velmi vstřícnou“), zbývající část (9,1 %) ji charakterizovala jako „neutrální“ (nikdo ji tedy nehodnotil jako „spíše“ či „velmi“ nepříznivou).

Několik otázek se vztahovalo k prvkům, které můžeme označit jako restorativní a s jejichž pomocí lze posoudit, do jaké míry se podařilo napravit či zlepšit vztahy mezi obětí a pachatelem. Je rozhodně potěšující, že na naprostou většinu obětí (94 %) pachatel během konference působil dojmem, že se za svůj čin stydí. Téměř čtvrtina (23 %) nicméně vyjádřila jisté pochybnosti o upřímnosti jeho motivů, kdy ho podezřívala, že důvodem jeho účasti byla snaha vyhnout se přísnějšímu potrestání. Častěji se takto vyjadřovali respondenti, kteří vůči pachateli cítili před konferencí velkou zlost, měli pochyby o tom, zda bylo vhodné s účastí na konferenci souhlasit, a nebyli si jistí, že se s pachatelem dohodnou na vhodném řešení celého případu. Celkově méně pochybností u obětí vzbuzovali rodinní příslušníci či další blízké osoby, které pachatele přišly na konferenci podpořit. Pouze jediného respondenta se jim nepodařilo přesvědčit, že jim upřímně záleží na tom, aby se pachatel polepšil.

Ve výchovný efekt konference uvěřilo po jejím skončení 92 % obětí a 95 % respondentů uvedlo, že díky ní změnilo svůj názor na pachatele k lepšímu. Z hlediska výše zmíněných restorativních prvků se jedná o velmi zásadní poznatek, z něhož můžeme usoudit, že většina konferencí byla v daném směru úspěšných. Ve stejném duchu hovoří také údaje z následující tabulky, která shrnuje odpovědi vztahující se k celkovému hodnocení konference. Až na ojedinělé výjimky se oběti po konferenci cítily ohledně celého případu lépe než před ní a své účasti nelitovaly.

Všichni by tento typ programu doporučili lidem, kteří se stanou obětí stejného skutku.

	Naprostou souhlasím	Spíše souhlasím	Spíše nesouhlasím	Naprostou nesouhlasím
Po konferenci se ohledně celého případu cítím lépe než před ní.	77,8	16,7	5,6	0,0
Svoji účast na konferenci ani v nejmenším nelituji.	80,6	16,7	2,8	0,0
Člověku, který by stal obětí stejného skutku, bych konferenci doporučil.	85,7	14,3	0,0	0,0

Tabulka 2: Celkové hodnocení konference oběťmi (respondenti v %)

Úspěšné byly konference také z hlediska hledání uspokojivého řešení celého případu. Podařilo se k němu dospět podle 86 % respondentů, přičemž ve všech těchto případech byly s uzavřenou dohodou oběti spokojeny. Až na jednu oběť všechny věřily, že pachatel své sliby dodrží.

III ZÁVĚR

Ve shodě s obdobnými zahraničními výzkumy se i v podmínkách České republiky potvrdilo, že budeme-li rodinné skupinové konference hodnotit z pohledu obětí trestné činnosti, jeví se tento typ programu jako velmi vhodný a efektivní. Naprostá většina respondentů, kteří se rozhodli konferenci podstoupit, byla s jejím průběhem i výsledkem spokojena a považovala ho za vhodný způsob projednání případu. Náš výzkum tak v zásadě ukázal, že tento typ programu nabízí vhodnou alternativu k již existujícím opatřením pro řešení deliktů spáchaných osobami z nejmladších věkových kategorií. Zároveň je ale nutno zdůraznit, že se jedná o program mimořádně náročný, a to jak z hlediska samotné realizace, tak podmínek, které musí daný případ i všichni potenciální účastníci splňovat. Jen sotva proto můžeme očekávat, že se právě konference stanou „hlavním proudem“ českého soudnictví nad mládeží. Za ideální bychom považovali situaci, kdy by justiční systém vytvořil Probační a mediační službě takové personální i další podmínky, aby její pracovníci mohli realizaci konference zvážit pokaždé, kdy se to vzhledem k okolnostem daného případu bude jevit jako vhodné a žádoucí.

Použitá literatura:

- CRAWFORD, A., NEWBURN, T.: Recent developments in restorative justice for young people in England and Wales. In: The British Journal of Criminology, 2002, č. 3., s. 476-495.
- HIPPLE, N. K.; GRUENEWALD, J., MCGARRELL, E. F.: Restorativeness, procedural justice, and defiance as long-term predictors of reoffending of participants in family group conferences. In: Criminal Justice and Behaviour, 2015, č. 11, s. 1110-1127.
- CHRISTIE, N.: A Suitable Amount of Crime. London: Routledge, 2004.
- JOHNSTONE, G., VAN NESS, D.W.: Restorative processes, outcomes, stakeholders. In: Johnstone, G, Van Ness, D.W.: Handbook of restorative justice. Cullompton: Willan Publishing, 2007, s. 209-227.
- MORRISON, B.: Restoring safe school communities. Sydney: The Federation Press, 2007.
- STRAUB, U.: Family group conference in Europe: from margin to mainstream. In: ERIS web journal, č. 1, 2012, s. 26-35.
- TOMÁŠEK, J., DIBLÍKOVÁ, S., HAMPLOVÁ, N., ROZUM, J.: Rodinné skupinové konference. Praha: IKSP, 2019.
- ZERNOVA, M.: Restorative justice: ideals and realities. Aldershot: Ashgate, 2007.
- ZINSSTAG, e., TEUNKENS, M., PALI, B.: Conferencing: a way forward for restorative justice in Europe. Leuven: European Forum for Restorative Justice, 2011.

Kontaktné údaje:

PhDr. Jan Tomášek, Ph.D.
jtomasek@iksp.justice.cz
Institut pro kriminologii a sociální prevenci
Náměstí 14. října 12
150 00 Praha 5
Česká republika

POTREBNÉ ZMENY V OBLASTI ZABEZPEČOVANIA PRÍPRAVY A VÝKONU SANKCIÍ NESPOJENÝCH S ODŇATÍM SLOBODY

Samuel Burský

Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky

Abstrakt

V príspevku reagujeme na špecifiká, ktoré sa prejavujú v oblasti zabezpečovania probácie a mediácie v Slovenskej republike a opisujeme zmeny, ktoré je na základe poznatkov z aplikačnej praxe potrebné zrealizovať. Pozornosť upriamujeme na oblasť vnútornej regulácie a internej organizácii činností, nezaobráame sa priestorom, ktorý je priamo závislý od prístupu a fungovania vonkajších subjektov v krajine. V príspevku sa zároveň prezentuje prehľad niektorých údajov o probačných službách v Európskej únii pre lepšie pochopenie pozície Slovenskej republiky v regionálnom medzinárodnom priestore.

Kľúčové slova: probácia, probačný úradník, mediácia, probačná služba, organizačná štruktúra

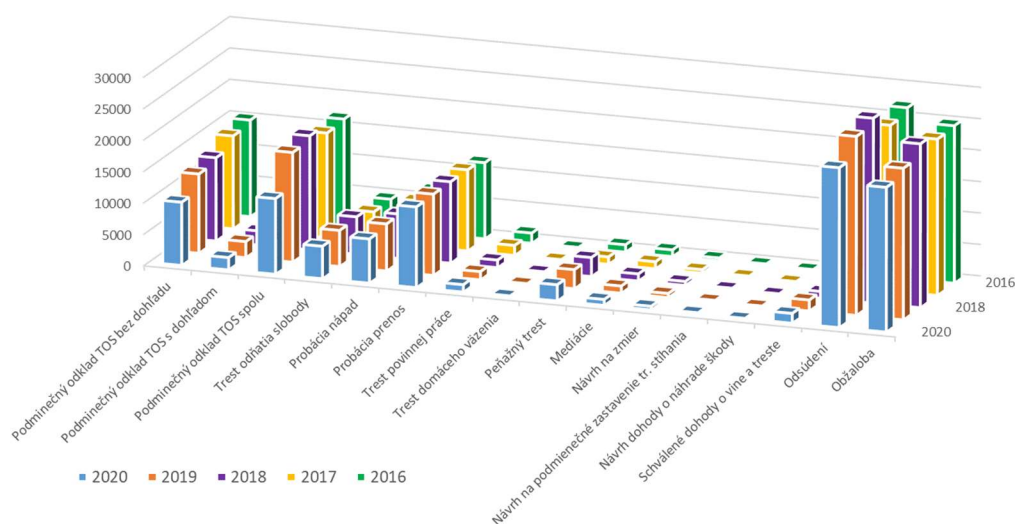
Abstract

In this paper, we respond to the specifics that are manifested in the field of probation and mediation in the Slovak Republic and describe the changes that need to be implemented based on knowledge from criminal proceedings practice. We draw attention to the area of internal regulation and inner organization of activities, we do not deal with the area, which is directly dependent on the approach and operation of external entities in the country. The paper also presents an overview of few various data on probation services in the European Union to better understand the position of the Slovak Republic in the regional international area.

Key words: probation, probation officer, mediation, probation service, administrative structure

I ÚDAJE Z PROSTREDIA

V súčasnosti v prostredí aplikačnej praxe probačnej a mediačnej služby uplatňované činnosti a postupy nenapĺňajú v plnej miere predpoklady definované pred vznikom probačnej a mediačnej služby v Slovenskej republike, ba naopak samé seba limitujú pri napĺňaní ich účelu – zvyšovaní miery úspešnosti reintegrácie páchatel'a trestnej činnosti do spoločnosti a zmierňovaní alebo odstránení následku spáchaného trestného činu, resp. konfliktu medzi páchatel'om a poškodenou osobou. Jedným zo základných údajov, ktoré definujú situáciu v skúmanom prostredí je zloženie využívania nástrojov trestnej politiky – jednotlivých postupov v trestnom konaní alebo konkrétnych sankcií.

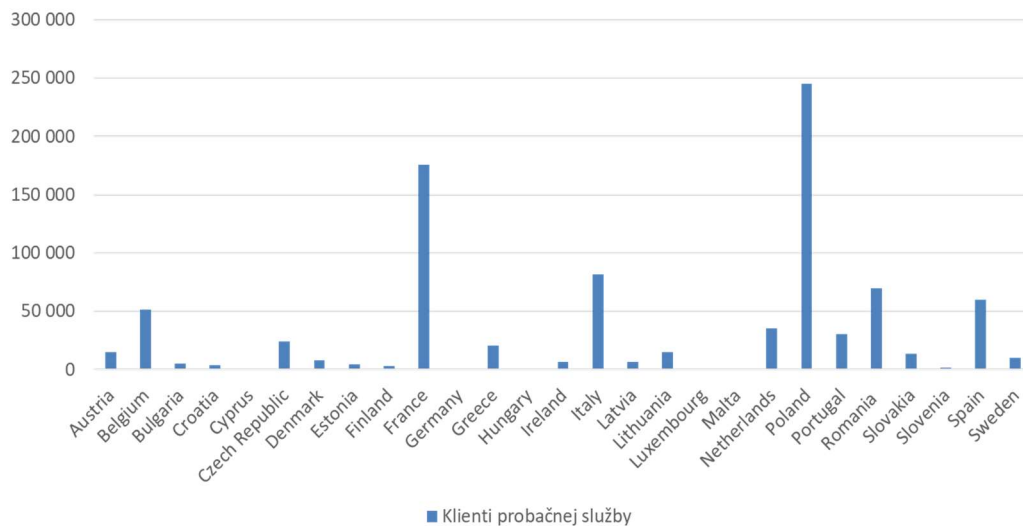

Graf 1: Nástroje trestnej politiky 2016 – 2020

Jedným z deklarovaných cieľov rekodifikácie trestného práva v Slovenskej republike bola podľa dôvodovej správy predkladateľa z daného obdobia zmena celkovej filozofie ukladania trestných sankcií – chápanie trestu odňatia slobody ako riešenia ultima ratio, a to najmä v prípade menej závažných trestných činov - dôraz na individuálny prístup pri riešení trestných vecí na základe širokej možnosti využitia alternatívnych sankcií a odklonov.

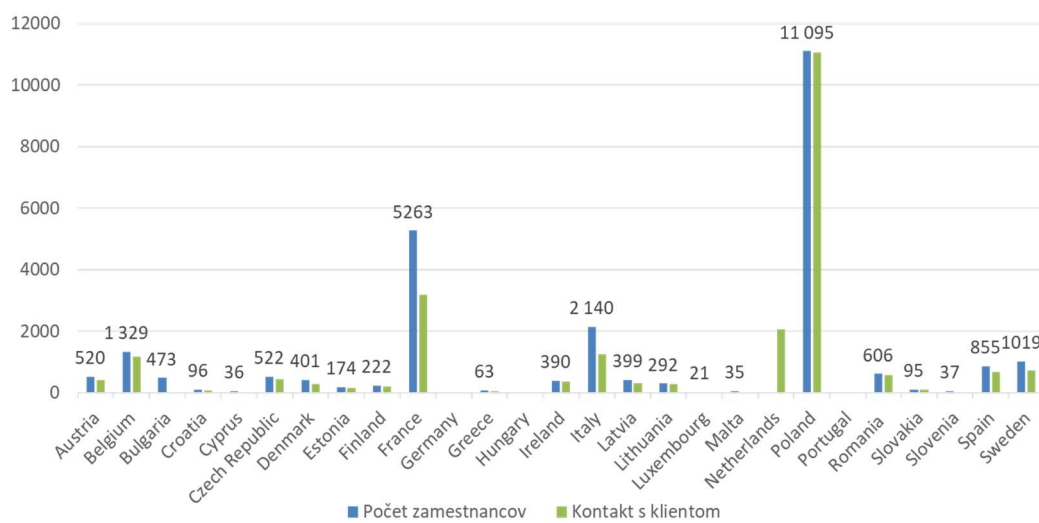
Použitý graf 1 deklaruje situáciu v aplikačnej praxi súčasnosti. Na základe uvedených hodnôt a ich vzájomných vzťahov môžeme dospieť k záveru, že (i) na území Slovenskej republiky nedochádza k páchaniu menej závažnej trestnej činnosti alebo (ii) štát nedosahuje stanovené ciele a nenapĺňa rekodifikáciou definovaný účel. Pomer využitia napr. trestu povinnej práce, peňažného trestu alebo trestu domáceho väznenia a počtu odsúdených v skúmanom období možno pri definovaných cieľoch rekodifikovanej trestnej politiky považovať za alarmujúci. Ak zároveň k týmto údajom pripojíme údaje o skladbe trestnej činnosti na našom území, kde bezpochyby dochádza i k tzv. menej závažnej trestnej činnosti po formálnej stránke, teda napr. prečinom/trestným činom spáchaným bez úmyslu/nenasilným trestným činom (doposiaľ sme spoľahlivo nezodpovedali otázku, čo možno považovať za menej závažnú trestnú činnosť), dovedie nás to ku konštatovaniu, že len vyššie uvedená možnosť (ii) je pravdepodobná.

Z hľadiska poznania skúmaného prostredia je takisto dôležitým poznatkom postavenie Slovenskej republiky v prostredí Európy, resp. členských štátov EÚ. I keď presnejším a objektívnejším by mal byť vo všeobecnosti vždy údaj prepočítaný na počet obyvateľov v krajine, opäť nám pre potrebný prehľad postačujú celkové súčty hodnôt bez pomerov.

Graf 2: Počet klientov probačnej služby v krajinách EÚ v r. 2019

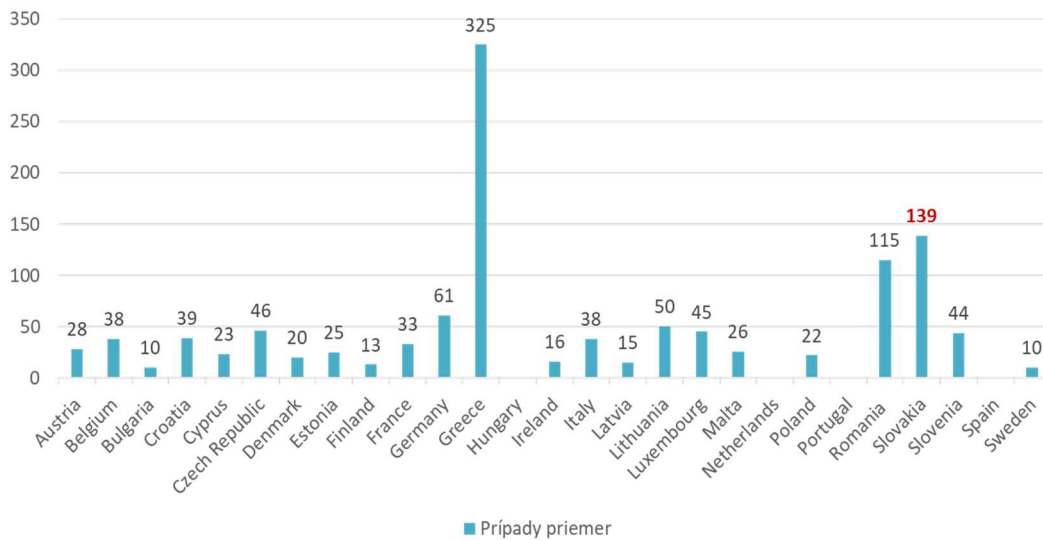
Ďalším z podstatných údajov o skúmanom prostredí sú kapacity, ktorými štát disponuje pri dosahovaní definovaných cieľov, čo zároveň možno interpretovať i ako objem investícií do riešenia zo strany štátu. V uvedenom grafe 3 sú vyjadrené personálne kapacity probačných služieb, ako i kapacity, ktoré sa dostávajú do kontaktu s klientom, tzn. zamestnanci, ktorí sú zapojení do samotného zaobchádzania s klientami v probačnom dohľade.

Graf 3: Personálne kapacity probačných služieb v krajinách EÚ v r. 2019

Ďalším podstatným znakom pre získanie prehľadu a orientovaní sa v prostredí v širšom geografickom kontexte je zaťaženie kapacít, v tomto prípade

personálnych v jednotlivých štátoch – počet prípadov pridelených jednému zamestnancovi.

Graf 4: Počet prípadov pridelených jednému zamestnancovi probačnej služby v krajinách EÚ v r. 2019

Hodnoty vyjadrené v grafe 4 nám dávajú odpoveď na dostupné kapacity, ktoré štát vyčleňuje pre probačné činnosti. Ak hodnotu uvádzanú Gréckom považujeme za irelevantnú (môžeme predpokladať, že deklarovaný stav je dôsledkom vypuknutia závažných hospodárskych problémov krajiny v ostatných rokoch, čo sa pretavilo i do postojov a správania spoločnosti), Slovenská republika vykazuje najvyšší počet prípadov v pomere na jedného zamestnanca v probácii v EÚ.

Prostredníctvom uvedených grafov sme teda vytvorili priestor pre stručný prehľad o situácii v krajinách EÚ, ktorý by mal napomôcť čitateľovi k orientácii v danej problematike vo vzťahu k Slovenskej republike ako celku.

Potrebné zmeny

V príspevku v úvodnej časti sme identifikovali niektoré prekážky prejavujúce sa v aplikačnej praxi, ktoré je pre využívanie potenciálu, ktoré nám ponúka alternatívne trestanie, ako i nástroje restoratívnej justície potrebné eliminovať.

Ide o:

- nejednotné riadenie a absencia unifikovaných postupov,
- aplikácia pravidiel rozhodovacej činnosti na činnosť vykonávaciu,
- koncentrácia rôznych činností v jednej pracovnej pozícii (dohľad, mediácia, EM),
- nedostatočné vzdelávacie kapacity – prioritou ostatné profesie v justícii.

Uvedené identifikované prekážky nemožno považovať za zoznam položiek z hľadiska dôležitosti, náročnosti na realizáciu zmien alebo ich považovať za jediné esenciálne. Pri ich definovaní sme sa riadili spoločným atribútom, ktoré tieto prekážky zdieľajú a tým je charakter „interného“ problému prostredia. Uvedené prekážky sa teda týkajú systému práce, postupov a regulácie smerom dovnútra, pričom ich riešenie nie je priamo závislé od vonkajšieho prostredia, činnosti a miery spolupráce orgánov verejnej moci alebo iných inštitúcií, teda pri riešení ich odstránenia by sme nemali byť obmedzovaní vonkajšími vplyvmi. Toto tvrdenie však taktiež nemožno chápať absolútne, keďže napr. i pri definovaní unifikovaných postupov je prostredie závislé od možností súčinnosti zo strany vonkajších subjektov.

II UNIFIKOVANÉ POSTUPY

Odlišnosť v regionálnych/lokálnych postupoch, resp. prístupoch k riešeniam úloh spôsobenú objektívnymi „vonkajšími“ faktormi (špecifiká kultúrne, sociologické, ekonomické, infraštruktúrne, ale napr. i špecifiká klimatické) možno považovať za prirodzenú reakciu a v zásade je potrebné ju akceptovať ako želaný jav. Odlišnosti v postupoch však možno hodnotiť pozitívne, teda akceptovať len za predpokladu, že vytvorenými odchýlkami od určitej referenčnej normy postupov sa (i) *napĺňa stanovený účel, ktorý by bez využitia odchýlky nebolo možné dosiahnuť* alebo (ii) *sa zvyšuje účinok referenčných postupov, čím sa dosahuje nadštandardný výsledok z hľadiska stanoveného účelu*. Všetky odchýlky v postupoch, ktoré neprinášajú jeden z dvoch vyššie uvedených výstupov, by mali byť pri plnení úloh neakceptovateľné.

Organizačná štruktúra probačnej a mediačnej služby v Slovenskej republike v justícii bez vytvorenia organizačných a riadiacich mechanizmov garantujúcich jednotný postup má za prirodzený následok vytvorenie vlastných procesov jednotlivými organizačnými zložkami, navyše vo väčšine prípadov postavených na faktoroch, ktoré nemožno považovať za „vonkajšie“ a objektívne.

Potrebnou zmenou v oblasti je vypracovanie kvalitnej regulácie obligatórných postupov pri činnostiach spojených s výkonom rozhodnutí, ktorými sa ukladá sankcia nespojená s odňatím slobody, resp. spojených s mediáciou tak, aby sa dosahovali stanovené ciele, o. i. zaistenie pozitívnej motivácie páchatel'a trestnej činnosti v najširšej miere. Zároveň možno konštatovať, že esenciálnym deficitom nie je právna úprava na úrovni zákona (i keď ju možno považovať za minimalistickú, priamo neohrozuje regulované prostredie), ale úprava podzákonná, ktorá upravuje podstatnú časť procesov a činností, ich vlastností, rozsah a kvalitu.

III PODMIENKY PRE VYKONÁVACIU ČINNOSŤ

Ďalšou z identifikovaných prekážok bolo aplikovanie pravidiel rozhodovacej činnosti na činnosť vykonávaciú. Uvedený stav je opäť tak, ako v predchádzajúcej časti spôsobený organizačnou štruktúrou probačnej a mediačnej služby v justícii. Takýmto riešením došlo vlastne k „vnoreniu“ činností zabezpečujúcich výkon rozhodnutí súdov pod reguláciu postupov rozhodovacej činnosti a pri samotnej úprave regulačných ustanovení dochádzalo k hľadaniu prienikov oboch oblastí (rozhodovacej a vykonávacej) miesto potrebnej špecializácie. Napriek tomu, že v r. 2017 bola na súdoch zrealizovaná modifikácia distribúcie príslušnej agendy náhodným výberom vytvorením tzv. košov pre triedenie prípadov, nemožno takéto riešenie považovať za špecializáciu. Ako vhodné riešenie bolo určené vytvorenie troch skupín prípadov z hľadiska ich obsahu:

- tresty povinnej práce,
- elektronický monitoring,
- ostatné.

Účelom tohto riešenia teda nebola špecializácia, ale práve (i) *rovnoméne zaťaženie personálnych kapacít* a (ii) *kontakt a zručnosti personálu v celom spektre agendy*, a to najmä s prihliadnutím na problematiku elektronického monitoringu, ktorý bol do aplikačnej praxe implementovaný v r. 2016.

Ak by cieľom nového riešenia prerozdeľovania agendy registra „Pr“ (súdny spis probácie) bola špecializácia personálu, pridelovanie vecí by fungovalo na nasledovnom princípe:

1PR – prideluje sa elektronický monitoring,

2PR – prideluje sa trest povinnej práce,

3PR – prideluje sa napr. násilná trestná činnosť/prípady mladistvých páchatel'ov.

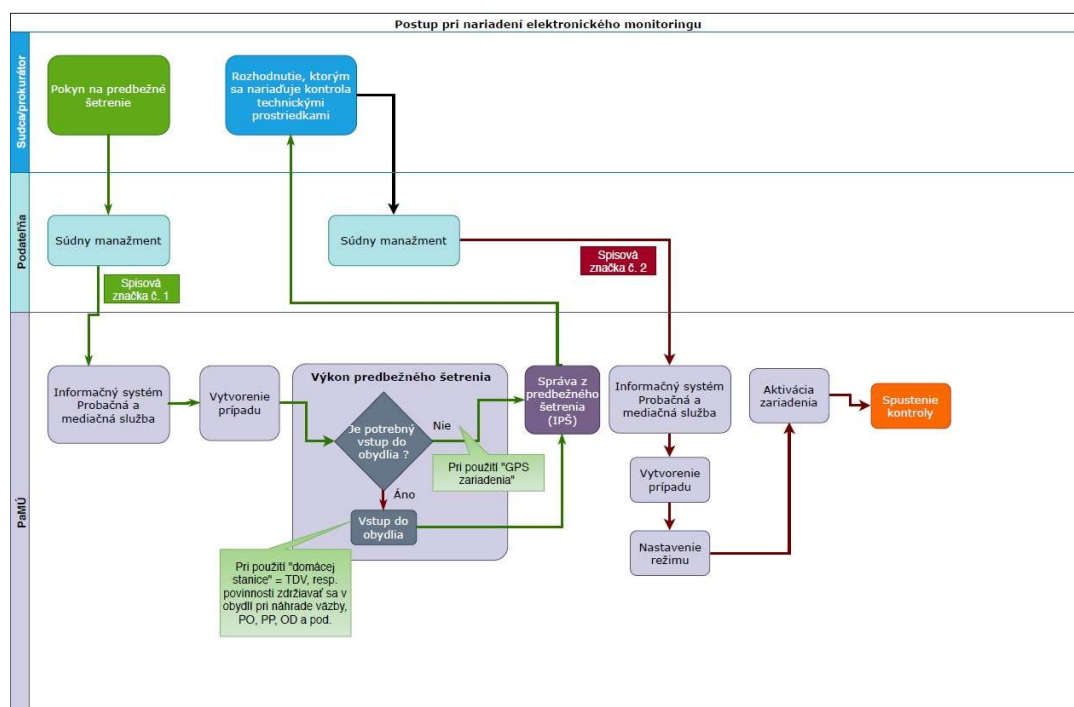
(kde „XPR“ predstavuje konkrétneho zodpovedného pracovníka).

Jednou z ďalších situácií, kde sa prejavuje nedostatok potrebnej flexibility sú úkony spojené s preverením možností, nariadením a spustením kontroly technickými prostriedkami, teda elektronického monitoringu.

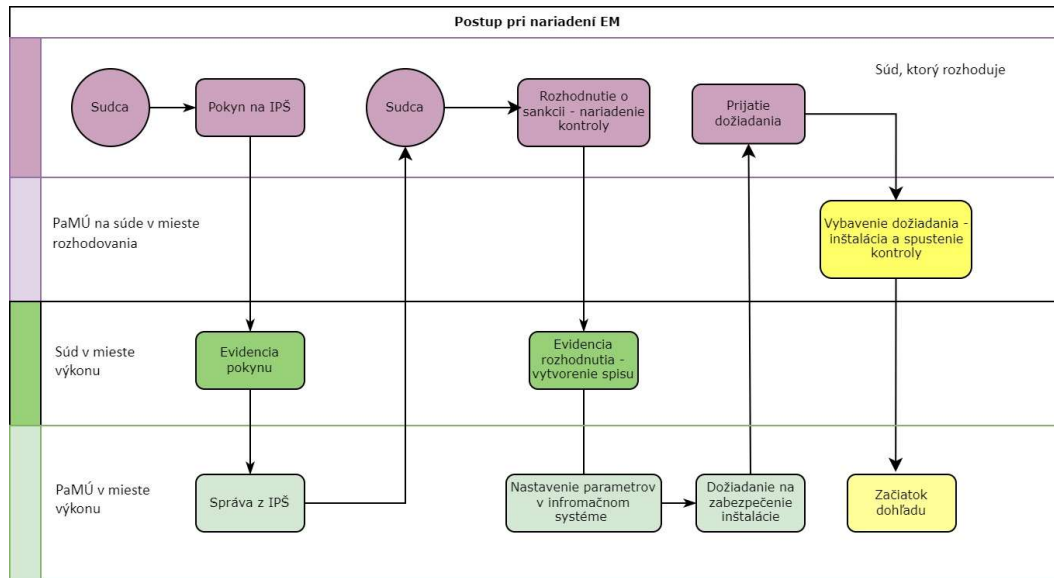
Graf 5 opisuje administratívny postup pre potreby využitia elektronického monitoringu, pričom nosnou myšlienkou súčasného riešenia bolo pravdepodobne zabezpečenie, aby nedošlo k neoprávnenému spusteniu kontroly technickými prostriedkami zo strany probačného úradníka. Ako zabezpečovací prvok sa tu použila podmienka fyzickej dostupnosti rovnopisu rozhodnutia, ktorým sa nariaďuje elektronický monitoring zo strany probačného úradníka, ktorému bol pridelený daný probačný prípad pred zrealizovaním všetkých prípravných úkonov a nastavení v príslušnom informačnom systéme pred spustením monitorovania. Takýto postup vytvára nežiaduce prestoje a predlžuje celý administratívny proces nasledujúci bezprostredne po nadobudnutí vykonateľnosti predmetného rozhodnutia v prípade, kedy súd požaduje okamžitú inštaláciu zariadení a spustenie kontroly

priamo v priestoroch súdu, a najmä, ak samotné rozhodnutie vydáva súd v okrese O1 a samotnú prípravu elektronického monitoringu a jeho spustenie zabezpečuje probačný a mediačný úradník súdu v okrese O2. Uvedený prípad je znázornený na grafe 6.

V oboch prípadoch je samotný postup závislý od príslušnosti, tzn. oprávnenosti konkrétnej osoby konať vo veci a potreby dostupnosti a evidencie rozhodnutia v evidencii prípadov pred vykonaním potrebných úkonov v elektronickom prostredí, i keď si len ťažko možno predstaviť situáciu, že obvinená alebo odsúdená osoba by bola kontrolovaná využitím elektronického monitoringu bez toho, aby takúto kontrolu nariadil súd, o takejto kontrole by bola sama dotknutá osoba vopred informovaná (prebehlo predbežné šetrenie) alebo motiváciu probačného a mediačného úradníka k takémuto konaniu a s tým spojený jeho individuálny, osobný benefit.

Graf 5: Postup pri nariadení elektronického monitoringu

Graf 6: Postup pri nariadení elektronického monitoringu – rôzne okresné sudy rozhodovania a výkonu

IV ODDLENÉ ZABEZPEČOVANIE PROBÁCIE A MEDIÁCIE

Jedným z prvkov aktuálnej organizácie činností v priestore probačnej a mediačnej služby je koncentrácia rôznych druhov úloh v jednej pracovnej pozícii probačného a mediačného úradníka. Práve overenie, resp. potvrdenie predpokladu, že takýto spôsob organizácie činností je limitujúcim z hľadiska možnosti využitia a účinnosti nástrojov, ktoré má probácia a mediácia ako činnosť k dispozícii začalo Ministerstvo spravodlivosti SR v spolupráci s Krajským súdom v Žiline v roku 2021 pilotne testovať v aplikačnej praxi oddelené pridelovanie prípadov mediácie a probácie tak, aby sa probačný úradník zaoberal len jednou z týchto dvoch kategórií prípadov. Pri tomto pilotnom riešení distribúcie prípadov sa v zapojených okresoch v kraji využívajú rôzne modely spracúvania agendy (napr. „lietajúci“ mediátor, špeciálne vyškolený mediátor, mediátor zabezpečujúci aj prípady trestu povinnej práce), ktoré budú následne analyzované a vyhodnotené. Popri oddelení vybavovania prípadov probácie a mediácie, ktoré by malo priniesť pozitívny vplyv najmä na širšie využitie mediácie v trestnom konaní, ale zároveň aj jej kvalitatívnu stránku je potrebné zodpovedať otázku flexibilného a pružného zabezpečovania obslužných činností elektronického monitoringu tak, aby týmito technickými úkonmi nebol zaťažovaný odborne vzdelaný expertný personál. Ako jedno z vhodných riešení sa javí in-house technická asistancia, tzn. pozícia technického asistenta probačného úradníka v prípadoch, v ktorých sa využíva elektronický monitoring osôb.

V VLASTNÝ VZDELÁVACÍ SYSTÉM

Nedostatočné vzdelávacie kapacity pre vytvorenie predpokladov na osvojenie si potrebných zručností pre profesionálne zaobchádzanie s klientmi a vyčerpanie pozitívneho účinku na ďalšie rozhodovanie a správanie klienta vyvolali požiadavku na zmenu súčasného systému vzdelávania, kedy minimálnym požadovaným štandardom by mala byť štruktúra vzdelávania, ktorá sa skladá zo vstupného, priebežného a špecializovaného tréningu. V roku 2017 prebehla revízia vstupných požiadaviek a skladby okruhov overovaných vedomostí a zručností pre pozíciu probačného a mediáčného úradníka. Túto zmenu však možno považovať za nie úplne zásadnú z hľadiska intenzity jej účinku na prostredie aplikačnej praxe probácie a mediácie. Ďalšou požiadavkou v oblasti vzdelávania musí byť možnosť flexibilnej reakcie na aktuálne požiadavky prostredia a prípravy s tým spojeného vzdelávania. Keďže však probáciu a mediáciu nemožno efektívne realizovať bez spolupráce a systémovej súčinnosti s ďalšími organizáciami a štátnymi zložkami, je vhodné uvedomovať si i potrebu informovania a vzdelávania subjektov mimo vnútorného prostredia probácie a mediácie.

VI ĎALŠIE POTREBNÉ ZMENY PODPORUJÚCE POTREBU REFORMY

Jednotlivé potrebné zmeny, ktorými sme sa zaoberali v tomto príspevku samozrejme nie sú jedinými miestami systému, ktoré potrebujú revidovanie. Okrem ďalších interných prvkov v oblasti, ktoré by bolo vhodné nahradiť alebo vylúčiť, je tu množstvo nedokonalostí v oblasti spolupráce s ďalšími subjektmi verejného a súkromného sektoru. Príkladom možno spomenúť nevyhnutnosť intenzívnej súčinnosti s políciou v oblasti spolupráce počas vykonávania dohľadu nad páchatelmi trestnej činnosti a pri využívaní elektronického monitoringu, možnosť polície aktívne ovplyvniť využitie mediácie už v úvodnej fáze začatia trestného konania, ale i vzájomná automatizovaná výmena informácií o páchateloch trestnej činnosti, s ktorými tieto zložky pracujú. Taktiež ide o potrebnú spoluprácu s väzenstvom - harmonizáciu postupov penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti a vytvorenie postupu, z ktorého bude osoba, s ktorou sa zaobchádza, ako i samotná spoločnosť po skončení trestného konania profitovať. Alebo napr. o stabilné prostredie poskytovateľov práce pre páchatelov, ktorým bol uložený trest povinnej práce. Všetky tieto, ako i ďalšie oblasti však bude potrebné podrobiť ďalšej analýze následne zareagovať návrhom vhodného riešenia v kontexte reformy ako celku.

Použitá literatúra:

<https://rokovania.gov.sk/>

<https://www.nrsr.sk/web/>

<https://www.slov-lex.sk/domov>

<https://www.justice.gov.sk/Stranky/Informacie/Analyticke-centrum.aspx>

Council of Europe - <https://wp.unil.ch/space/space-ii/annual-reports/>

BOSKER, J., MONNEE-VAN DOORNMALEN, J., HENSKENS, R., VAN DER PLAAT, D. (2020): *Effective practices in probation supervision*. Social Innovation Knowledge Centre, HU University of Applied Sciences, Kwaliteit Forensische Zorg

Kontaktné údaje:

JUDr. Samuel Burský

samuel.bursky@justice.sk

Ministerstvo spravodlivosti SR, sekcia trestného práva

Račianska 71

813 11 Bratislava

Slovenská republika

RESTORATÍVNOSŤ A INŠTITÚT MEDIÁCIE V SYSTÉME PROBAČNEJ A MEDIAČNEJ SLUŽBY V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Vladimír Cehlár
Krajský súd Žilina

Abstrakt

Autor v článku približuje problematiku restoratívnej justície prostredníctvom teoretickej, akademickej, ale aj aplikačnej praxe. Cieľom je poukázať na rozsah a obsah restoratívnej justície v podmienkach Slovenskej republiky s akcentom na aplikačnú prax v rámci inštitútu trestnej mediácie, ktorý sa profiluje prostredníctvom projektu: „Budovanie a posilnenie alternatívneho riešenia súdnych sporov prostredníctvom mediácie a efektívneho využívania nástrojov restoratívnej justície v Slovenskej republike“.

Kľúčové slová: restoratívnosť, mediácia, obvinený, poškodený, škoda, podmienené zastavenie trestného stíhania, zmier, probačný a mediálny úradník

Abstract

In the article the author introduces restoration justice issue through theoretic, academic but also application practice. The aim is to point out restorative justice range and contents in the conditions of the Slovak Republic with emphasis on application practice within the institute of criminal mediation which is profiled by project: „Building and strenghtening alternative dispute resolution through mediation and effective use of restoration justice tools in the Slovak Republic.“

Key words: restoration, mediation, accused, victim, damage, conditional suspension of criminal prosecution, settlement agreement, probation and mediation officer

I LIMITY RESTORATÍVNEJ JUSTÍCIE

Základné princípy restoratívnej justície v podmienkach Slovenskej republiky sa začali intenzívnejšie objavovať a pomenovávať v prvej polovici roku 2001, t. j. od doby uvažovania o možnosti vzniku probačnej a mediáčnej služby. Na kvalitné uplatnenie restoratívnej politiky ako nástroja na dosiahnutie jej cieľov v trestnom súdnictve je nevyhnutné, aby v systéme bol „minimálne“ vytvorený formálny „legislatívny“ rámec na jej aplikáciu. Pripravovaný inštitút trestnej mediácie mal byť nositeľom jej základných princípov. Idea restoratívnej justície v podmienkach Slovenskej republiky sa najčastejšie skloňovala v rokoch 2004 až 2008. Bolo to obdobie odborných vzdelávacích programov, seminárov, kde boli prítomní zástupcovia polície, prokuratúry, sudcov, väzenskej služby, probačnej a mediáčnej služby a v neposlednom rade zástupcovia odborných tímov zo

zahraničia. Bližšie túto vzdelávaciu časť a implementáciu restoratívnosti rozoberieme v nasledujúcich kapitolách.

V úvode možno konštatovať, že v praxi sa stretávame s rôznymi názormi, postojmi, čo je restoratívna justícia, akým spôsobom sa aplikujú jej princípy, programy, atď. Súčasne chceme pripomenúť, že sa stretávame s názormi, ale aj odbornými článkami, že pod pojem restoratívna justícia sa subsumujú napr. tresty nespojené s odňatím slobody, resp. trest povinnej práce, trest domáceho väznenia, peňažný trest, a pod. Sme toho názoru, že ak neboli použité programy restoratívnej justície, nemožno hovoriť v pravom slova zmysle o restoratívnosti. Napríklad autori „Stolář, Průty a Šámal“ prezentujú aplikáciu restoratívnej justície k trestným činom cez prizmu, ktorá vníma poškodenie jednej osoby inou, nie ako útok na štát (poškodený verejný záujem). Ich akcent je prezentovaný prostredníctvom konfliktu, ktorý vznikol medzi obeťou trestného činu a jeho páchatelom ako reakcia na spáchaný trestný čin, resp. stíhaný trestný čin sa posudzuje ako prejav určitého sociálneho konfliktu medzi nimi. Čiže, v restoratívnom procese sa ráta nielen s aktívnou rolou obvineného, ale taktiež s individuálnym prihliadnutím na záujmy a potreby obete trestného činu a ďalších dotknutých subjektov (predovšetkým sociálneho spoločenstva, v ktorom sa pohybuje obvinený a obeť). V tomto kontexte autori kladú dôraz na odstránenie konfliktu medzi nimi.²² Je zrejmé, že autori sa inšpirovali poznatkami, ktoré prezentoval „zakladateľ“ restoratívnosti, H. Zehrer.²³ Uvedený autor vo svojej knihe „Úvod do restoratívnej justície“ konštatuje, že: *„Hlavným účelom restoratívnej justície nie je znížiť recidívu. Restoratívne programy často v snahe získať uznanie sú prezentované a vyhodnocované ako spôsoby znižovania opakujúcej sa trestnej činnosti. Možno konštatovať, že existujú dobré dôvody myslieť si, že programy restoratívnej justície recidívu znižujú. Výskum zatiaľ, i keď sa sústredil hlavne na mladistvých páchatelov, prináša v tejto oblasti celkom povzbudivé výsledky. Aj napriek tomu, zníženie recidívy nie je dôvodom existencie restoratívnych programov, ide len o vedľajší výsledok. Restoratívna justícia (ďalej len „RJ“) je správna vec, ktorú je treba robiť. Mali by sme sa zaoberať obeťami a reagovať na ich potreby, páchatelia by mali byť zapojení do procesu, nepozerať na to, či páchatelovi dôjde, o čo tu ide a či dosiahneme zníženie recidívy.“* Tento uhol pohľadu na RJ nám naznačuje, že: *„Restoratívna justícia nie je mapou, ale je kompasom.“* Princípy a hodnoty RJ sú vhodným spôsobom prezentované v publikácii „Probace a mediace“, kde Restoratívna justícia v Zehrovom vnímaní je rozdelená do troch pilierov. Prvý pilier predstavuje problematiku „ujmy a potreby“, ktorá sa primárne zaoberá obeťou trestného činu, vzniknutou ujmom a jej potrebami. „Závazky a povinnosti“ sú súčasťou druhého piliera, kde páchatel preberá zodpovednosť za plnenie spôsobenej škody s tým, že vykoná relevantné kroky k odstráneniu alebo zmierneniu ujmy, ktorá vznikla obeť

²² STOLÁŘ, A., PŮRY, F., ŠÁMAL, P.: Alternativní řešení trestních věcí v praxi. s.9, 1. vyd., 468s, ISBN 80-7179-350-7

²³ ZEHR, H.: Úvod do restoratívnej justice. Praha. 2003. Združenie pre probáciu a mediáciu v justícii.

v súvislosti so spáchaným trestným činom. Prostredníctvom tretieho piliera sa rieši oblasť „angažovanosti a účasti“, čo je základným predpokladom pre úspešný restoratívny proces, ktorý je determinovaný osobnou angažovanosťou jej účastníkov (obeť a páchatel' trestného činu, resp. osôb, ktorých sa trestný čin dotkol.)²⁴

Restoratívna justícia, jej programy a princípy sa v období rokov 2012 až 2018 v podmienkach Slovenskej republiky v niektorých prípadoch zamieňajú a prezentujú ako programy, ktorých výsledkom sú produkty vo forme alternatívnych trestov. Ide o situácie, kde restoratívny výsledok je vnímaný ako alternatívny trest. Z praxe a dostupných štatistík možno konštatovať, že viac ako 98% prípadov, kde bol uložený trest nespojený s odňatím slobody, ako je trest domáceho väzenia, trest povinnej práce, peňažný trest neboli využité základné programy a princípy restoratívnej justície vo vzťahu k poškodenému „obeti“ trestného činu.²⁵ **Pozn.:** *Program restoratívnej justície je každý program, ktorý používa restoratívne procesy a snaží sa dosiahnuť restoratívne výsledky. Restoratívny proces je každý proces, v ktorom obeť a páchatel', a v prípade potreby všetci ostatní jednotlivci alebo členovia spoločnosti postihnutí trestným činom, sa spoločne aktívne zúčastňujú na riešení záležitostí, vyplývajúcich z trestného činu, obvyčajne s pomocou tzv. uľahčovateľa (mediátora). Restoratívne procesy môžu zahŕňať mediáciu, konferencie a kruhy vydávajúce rozhodnutia. Restoratívny výsledok je dohoda dosiahnutá v dôsledku restoratívneho procesu. Restoratívne výsledky zahŕňajú odpovede a programy, ako sú napr. reparácia (odškodnenie), reštitúcia a verejnoprospešná služba, zamerané na uspokojenie individuálnych a kolektívnych potrieb a plnenie záväzkov strán a dosiahnutie znovuzачlenenia obeť a páchatel'a do spoločnosti.*

V prípadoch, kde boli aplikované alternatívne tresty, nebola riešená otázka náhrady škody, inej ujmy, nedošlo k ich osobnému stretnutiu prostredníctvom facilitátora (mediátora), atď. S touto otázkou sa orgány činné v trestnom konaní vysporiadávajú ešte v rámci prípravného konania, kde poškodený má možnosť si uplatniť spôsobenú škodu.²⁶ Záujmy a potreby jednotlivca, komunity, kde sa trestný čin stal, ale aj poškodeného, v tomto kontexte boli a sú limitované Trestným poriadkom, čiže nevytvárajú väčší priestor na restoratívny proces.²⁷ Tieto a ďalšie

---

²⁴ ŠTERN, P.; OUŘEDNÍKOVÁ, L.; DOUBRAVOVÁ, D.: *Probace a mediace*. Portál. 2010. s. 31. Praha. 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2.

²⁵ Základné princípy OSN pre používanie programov restoratívnej justície v trestných veciach (Rezolúcia Hospodárskej a sociálnej rady, 18. Apríl 2002)

²⁶ § 46 ods. 3 Trestného poriadku, porovnaj s odkazom 6

²⁷ Porovnaj Uznesenie OP Žilina, sp.zn. 3Pv/415/21/5511-9, EEČ:2-43-1375-2021 zo dňa 25.11.2021 alebo Uznesenie OP Žilina, sp.zn. 3Pv/266/21/5511-16, EEČ: 2-43-1311-2021, kde prokurátor podmienčne zastavil trestné stíhanie, pričom v prvom prípade vo výroku neakceptoval dohodu v plnom znení, kde obvinený sa zviazal, že poškodenému uhradí aj škodu na bicykli vo výške 300,-€ a 50,-€ za poškodené ošatenie. Dôvodom podľa OP bola skutočnosť, že poškodený si túto škodu neuplatnil do skončenia vyšetrovania podľa § 46 ods. 3 TP. V druhom prípade to bolo vo vzťahu k trovám právneho zastupovania vo výške 619,46€, ktoré v dohode obvinený mal záujem poškodenému uhradiť ale OP to neakceptoval s odvolaním sa na ustanovenie § 46 ods. 3 TP.

poznania nám naznačujú, že existencia odlišných postojov, pohľadov na primárny cieľ „Restoratívnej justície“, má negatívny dopad aj vo vzťahu k aplikačnej praxi.²⁸

Našou ambíciou nie je hodnotiť, ktorý pohľad je správny, ale poukázať na skutočnosť, že existencia rôznych akademických prezentácií a postojov je na úkor kvalitatívnych prístupov a postupov v naplňaní restoratívnych ideí. Preto považujeme aj v rámci súčasne prebiehajúceho projektu za relevantné poukázať na „Analýzu mapujúcu situáciu využívania alternatívnych riešení súdnych sporov v Slovenskej republike“, kde na strane č. 14 sa uvádza: „*Odporúčanie Rady Európy CM/Rec (2018) o restoratívnej justícii (ďalej len „odporúčanie (2018)“)* uznáva, že *restoratívna justícia môže dopĺňať tradičné trestné konanie, alebo sa môže používať ako alternatíva k tomuto konaniu. Citované odporúčanie (2018) definuje restoratívnu justíciu ako akýkoľvek proces, ktorý umožňuje osobám poškodeným trestným činom a osobám zodpovedným za túto škodu, ak s tým slobodne súhlasia, aktívne sa podieľať na riešení vecí vyplývajúcich zo spáchaného trestného činu pomocou vyškolenej a nestrannej tretej stany (sprostredkovateľa).*“²⁹

Pomerne pregnantným spôsobom obsah a rozsah restoratívnej justície je priblížený v knihe s názvom „*Restoratívni prístupy při řešení trestné činnosti*“ – autorom je Masopust Šachová³⁰, ktorá participovala na „*Stratégii restoratívni justice pro Českou republiku*“, pričom sa jej podarilo v mesiaci november 2021 problematiku restoratívnosti zakomponovať do programového vyhlásenia Vlády Českej republiky po voľbách 2021.

Tieto, ale aj ďalšie naše argumenty sú posilnené, napr. Odporúčaním Rady Európy CM/Rec (2018), napr. bod 13 – 20, kde sú prezentované základné princípy restoratívnej justície, ako je aktívna účasť, dobrovoľnosť, slobodný súhlas, dialóg, rovnaká starostlivosť o potreby a záujmy zainteresovaných strán, procesná spravodlivosť, dohoda založená na konsenze, zameranie na náhradu škody, vzájomné porozumenie, atď. Súčasne sa nám vynára oveľa viac otázok, či alternatívny trest nespojený s odňatím slobody je možné začleniť pod gesciu restoratívneho prístupu, ak áno, tak za akých podmienok. V prípade, ak by sme zrealizovali prierez Odporúčaniami Rady Európy aj v iných bodoch ako je právny

---

²⁸ Napr. porovnaj: Zborník – Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických skúsenostiach. 2014. ISBN 978-80-7502-034-5. Vydal Legese. Praha. s. 286 – kapitola 2. K APLIKÁCIÍ RESTORATÍVNEJ JUSTÍCIE V SLOVENSKEJ REPUBLIKE sa o.i. uvádza: „*V tejto kapitole si dovoľíme prezentovať výstupy nášho empirického výskumu o aplikácii restoratívnej justície v praxi v podmienkach Slovenskej republiky. Cieľom tejto štúdie bolo prostredníctvom vybraných štatistických ukazovateľov poukázať predovšetkým na určitý vývoj súdnej praxe z hľadiska ukladania alternatívnych trestov, najmä pokiaľ ide o pomer počtu odsúdených osôb a trestov, ktoré im boli súdmi SR uložené (tabuľka č. 1), ako aj o ukladanie peňažného trestu v podmienkach SR (tabuľka č. 2), resp. o stav a dynamiku týchto ukazovateľov, z ktorých možno vyčítať zaujímavé skutočnosti z aplikačnej praxe príslušných orgánov, a nad ktorou sme si dovoľili viesť aj určité polemiky a ponúknuť našu interpretáciu záverov, ku ktorým sme pri štúdiu dostupných štatistík dospeli...*“ Čiže restoratívnosť je prezentovaná cez prizmu ukladania alternatívnych trestov, čo je v protiklade s reálnym cieľom restoratívnej justície.“

²⁹ MS SR - Analýza mapujúca situáciu využívania alternatívnych riešení súdnych sporov v Slovenskej republike. 2021.

³⁰ MASOPUST ŠACHOVÁ, P.: *Restoratívni prístupy při řešení trestné činnosti*. Vyd. C.H.Bec. 2019. 240 s. ISBN 978-80-7400-756-9.

rámec a vzťah trestného súdництва k restoratívnej justícii, k službám restoratívnej justície, k programom restoratívnej justície, a pod., tak dostaneme jednoznačnú odpoveď, že súčasne prezentované postroje nekorešpondujú s aplikačnou praxou. Čiže ani v jednom prípade sa v odporúčaniach nestretávame s názorom, že alternatívny trest je restoratívny výsledok alebo prístup. Tento stav nám nebráni, aby sme v praxi začali exaktnejšie vnímať a flexibilne aplikovať odporúčania vo vhodných prípadoch/trestných činoch, t.j. aby ciele restoratívnej justície boli riešené prostredníctvom mediátora (facilitátora) pre trestné veci, a následne sa mohol uplatniť odklon vo forme postupu podľa § 216 alebo § 220 Trestného poriadku. V súčasnosti nám už právna úprava umožňuje realizovať restoratívny proces aj pri zločinoch. Ide o situácie, kde na pokyn prokurátora, súdu prebehne **restoratívny proces**³¹, ktorého výsledkom môže byť dohoda medzi poškodeným a obvineným.

II MEDIÁCIA V SYSTÉME PROBAČNEJ A MEDIAČNEJ SLUŽBY

V roku 2003 sa na základe pozitívnych výsledkov z pilotného projektu MS SR rozhodlo, že v pilotnom projekte sa bude pokračovať na vybraných troch okresných súdoch a súčasne sa pripravoval zákon o probačných a mediačných úradníkoch. Prioritná úloha MS SR týkajúca sa probácie, mediácie v trestných veciach a samotného výkonu práce PaMÚ bola v roku 2003 splnená.³² Od 01.01.2004 sa začala písať éra probačnej a mediačnej služby na Slovensku. So vznikom novej inštitúcie, ktorá mala byť nápomocnou z pohľadu prevencie recidívy a súčasne posilňujúcim článkom činností súvisiacich s probačným, ochranným dohľadom a výkonom mediácií, sa spájali vysoké ambície. Myšlienky, ktoré boli posilnené aj empirickou praxou z rôznych členských štátov EÚ, ale aj sveta, nám naznačovali, že ideme správnou cestou. Dôkazom boli konferencie (workshopy), napr. d'alsia podpora k posilneniu súdnych kapacít v oblasti trestných vecí, kde pomerne výrazný akcent sa pripisoval k efektívnejšiemu využívaniu trestných mediácií v podmienkach Slovenskej republiky. Samotné odborné výstupy zamerané na implementačnú prax boli posilnené v priebehu rokov 2006, 2008 a 2009 v Omšeni (v priestoroch Inštitútu vzdelávania MS SR).³³ Vzdelávacích aktivít sa zúčastňovali PaMÚ, sudcovia, prokurátori, zástupcovia advokátskej obce, polície, zboru väzenskej a justičnej stráže a neziskové organizácie zaoberajúce sa prevenciou kriminality a pomocou poškodeným. Tento komplex jednotlivých odborných stretnutí bol realizovaný ako kontinuálna súčasť programu EK, išlo o prechodný fond z r. 2006. Experti z Belgicka, Leo Müllender - vedúci projektu,

---

³¹ Zákon č. 550/2003 Z. z. § 3 ods. 1, písm. c) uskutočňuje úkony na účely uzavretia dohody medzi poškodeným a obvineným o náhrade škody, ktorá vznikla trestným činom, alebo na účely odstránenia ujmy, ktorá vznikla trestným činom.

³² Pozn.: Prijatie zákona 550/2003 Z. z. aj uznesenie vlády Slovenskej republiky č. 1328 z 11. decembra 2002 k Prioritným úlohám vlády SR vyplývajúcich z Pravidelnej správy Európskej komisie o pripravenosti SR na členstvo v Európskej únii z 9.októbra 2002.

³³ Pozn.: Projekt je vedený na MS SR pod číslom: SK06/IB/JH/02/TL

Ivo Aertsen – profesor kriminológie, An Raes – právnička MS Belgicka, kriminológ, Philippe Bauduin – prokurátor a Leo Van Garsse – mediátor v trestných veciach sa snažili poukázať na limity trestnej mediácie, na jej široké využitie v procese trestného konania. Upozorňovali o.i. na rizikové faktory, medzi ktoré zaradili možné komerčné záujmy aplikácie trestnej mediácie, na prehliadanie nerovnováhy medzi záujmami a potrebami zúčastnených strán mediácie, atď.³⁴

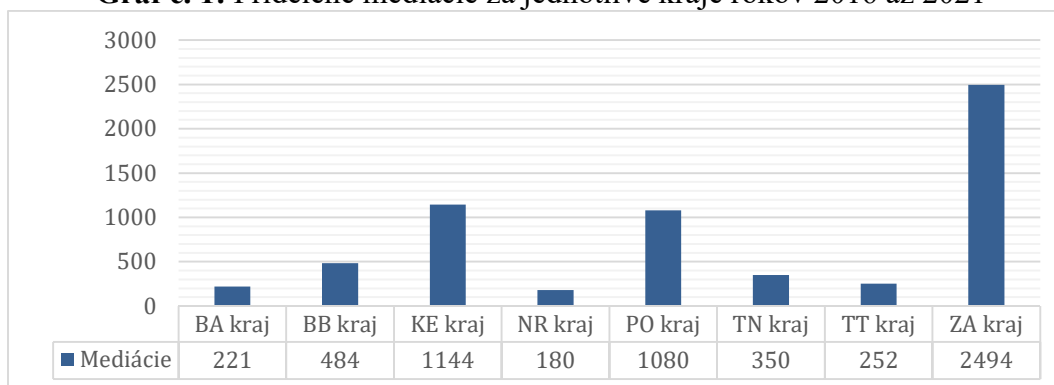
Výsledkom jednotlivých odporúčaní odborníkov z Belgicka bola o.i. konštatácia, že nie je vhodné, aby jeden PaMÚ v podmienkach SR zabezpečoval implementáciu inštitútov probácie aj mediácie. Tento druh spätnej väzby bol racionálne, odborne a vecne zdôvodnený. Samotná existencia týchto poznatkov ostala len v rovine „status quo“, čiže všetko ostalo tak, ako to bolo pred príchodom expertov na Slovensko.

Stagnácia manažmentu riadenia a nevyužívanie metodologických poznatkov vo vzťahu k trestnej mediácii mala negatívny dopad v širšom kontexte. Noví PaMÚ neboli v požadovanej miere zaškolení pre potreby mandátu realizovať trestné mediácie. Týmto dochádzalo k absencii základných zručností v oblasti facilitatívneho, evaluatívneho prístupu, resp. pre trestnú oblasť najčastejšie využívaného eklektického prístupu (štýlu) práce v procese trestnej mediácie. Absencia nekoordinovaných a nesytemových prístupov a postupov si vyžiadala svoju daň aj v podobe zníženia počtov PaMÚ. Ako sme už uviedli, nekonzistentný prístup vytváral priestor pre rôzne hybridné postupy. Najviac fungoval prvotný deklaratórny prístup v podobe, že podmienky pre vstup do EÚ sme splnili, probáciu a mediáciu v podmienkach SR máme. Záujem zo strany PaMÚ pracovať na profesionálnej úrovni bol v antagonistickom postavení s nečinnosťou orgánu, ktorý nedokázal spracovať odborné metodiky pre oblasť probácie a mediácie. Uvedený stav minimalizoval profesionálny rast a rozvoj aplikácie inštitútu probácie a mediácie ako celku. V určitej miere možno hovoriť o heterogenosti riadenia jednotlivých inštitútov, určovania priorít, cieľov, postojov aj vo vzťahu k restoratívnej justícii. Dôsledkom dlhoročnej absencie je súčasný stav, ktorý sme zmapovali v oblasti využívania programov restoratívnej justície za obdobie rokov 2016 až 2021.

---

³⁴ Pozri: Záverečná správa zo dňa 17.07.2009, za prijímajúcu krajinu MS SR a partnerský členský štát Federálne ministerstvo spravodlivosti Belgicka. Prechodný fond 2006 UIBF 2006. Číslo projektu 2006/018 – 175.06.01, SK06/IB/JH/02/TL.

Graf č. 1: Pridelené mediácie za jednotlivé kraje rokov 2016 až 2021

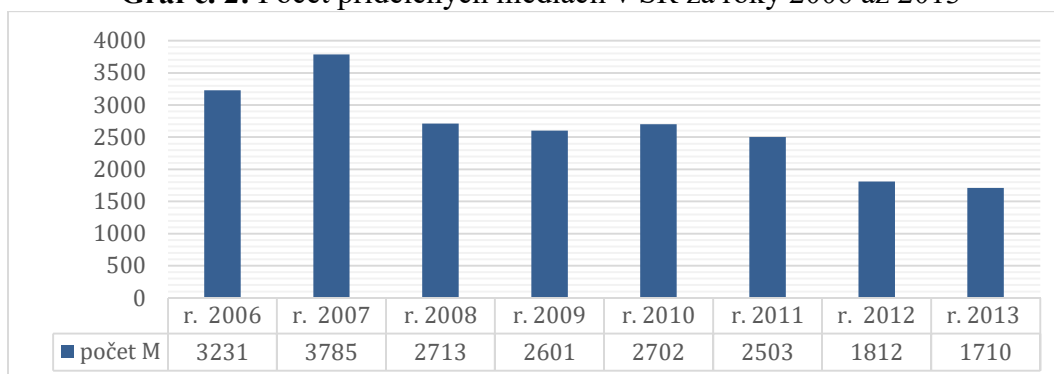

Zdroj: Vlastné spracovanie

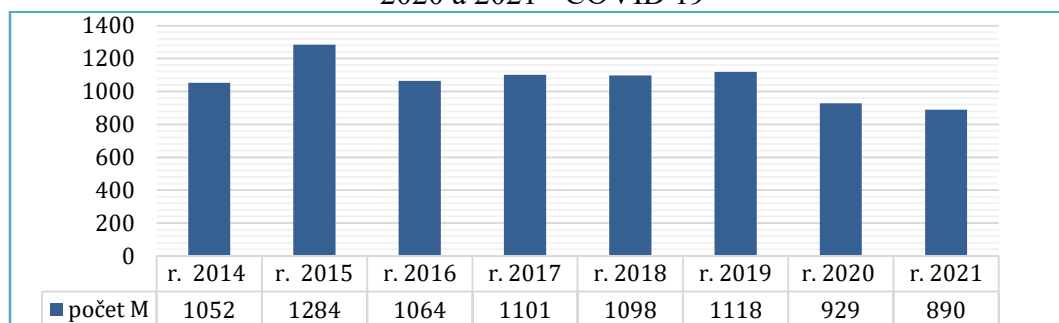
Zmapovanie a zhodnotenie súčasného stavu trestnej mediácie prostredníctvom projektu - Budovanie a posilnenie alternatívneho riešenia súdnych sporov prostredníctvom mediácie a efektívneho využívania nástrojov restoratívnej justície v Slovenskej republike

Dňom 1. júna 2021 sa na Krajskom súde v Žiline začala realizovať oblasť trestnej mediácie prostredníctvom národného projektu s názvom „Budovanie a posilnenie alternatívneho riešenia súdnych sporov prostredníctvom mediácie a efektívneho využívania nástrojov restoratívnej justície v Slovenskej republike(d’alej len „SR“),“ (ďalej len „ADR“.) Nastavovaním nových pravidiel dochádza k pozitívnym zmenám už v úvode samotného projektu, napr. pri výbere nových „špecialistov pre trestnú mediáciu“, odbornejšie nastavenie otázok pre výberové konanie. Obdobne dochádza k zmenám v oblasti vzdelávania a špecializácie „mediátora“, adaptačného vzdelávania, atď. Pre lepšie pochopenie súčasného stavu trestnej mediácie z pohľadu štatistík, poskytujeme Graf č. 2 a 4.
Zdroj: Vlastné spracovanie.

Graf č. 2: Počet pridelených mediácií v SR za roky 2006 až 2013

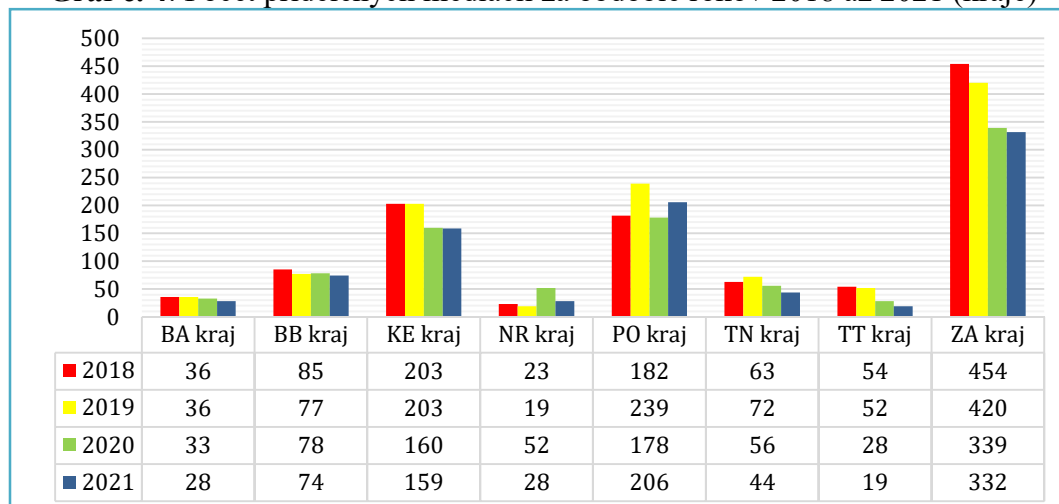
Graf č. 3: Počet pridelených mediácií v SR za roky 2014 až 2021; **Pozn.:** rok 2020 a 2021 - COVID 19

Zdroj: *Vlastné spracovanie*

Komparácia pridelených prípadov na trestnú mediáciu pred a počas pandémie za jednotlivé krajské sudy je uvedená v Grafe č. 4. Pokles pridelených mediácií mal súvis aj s opatreniami jednotlivých krajských, okresných súdov a prokuratúr, ktoré podľa jednotlivých vyjadrení dávali menej pokynov na mediácie, aby sa predchádzalo mobilite obvinených a poškodených.

Graf č. 4: Počet pridelených mediácií za obdobie rokov 2018 až 2021 (kraje)

Zdroj: *Vlastné spracovanie*

Sme toho názoru, že kvantitatívne ukazovatele sú viditeľným dôkazom tohto, že mediácia v trestných veciach na Slovensku má klesajúci charakter. Aby sme mohli čo najlepšie pomenovať problémové oblasti, spracovali sme analýzu súčasného stavu v podmienkach SR. Formou syntézy získaných dát došlo k naplneniu databázy, ktorú priebežne využívame v priebehu jednotlivých činností zameraných na podporu a profesionalizáciu „špecialistov pre trestnú mediáciu.“ Po

sumarizácii získaných poznatkov možno konštatovať, že oblasť trestnej mediácie v zahraničí je realizovaná prostredníctvom rôznych modelov, ale prevažne ide o zamestnancov justície, resp. organizačných zložiek, ktoré spadajú do tohto rámca.³⁵ V každom prípade tento aspekt poznania bol determinovaný príslušnou jurisdikciou jednotlivých štátov. Naším cieľom v projekte je o.i. konfrontovať súčasný právny rámec a postavenie probačného a mediáčného úradníka v procese trestnej mediácie s Odporúčaniami Rady Európy.³⁶ Ďalšou našou ambíciou je jasne a zrozumiteľne pomenovať, zdefinovať oblasť „trestnej mediácie.“ Odborná, ale aj laická verejnosť najviac inklinuje k tejto definícii: „*Mediácia v trestných veciach je alternatívnou a neautoritatívnou formou mimosúdneho riešenia sporov medzi poškodeným a obvineným, jej cieľom je spoločné hľadanie vyhovujúceho a obojstranne uspokojivého riešenia, ktorým sa zmierni alebo zníži aktuálne existujúci konflikt vo vzťahu k spáchanému trestnému činu.*“ Vo všeobecnosti a inšpirovaní Odporúčaniami Rady Európy o mediácii v trestných veciach, mediácia je: „*Proces, umožňujúci osobám, ktorých sa týka trestný čin, zúčastniť sa aktívne, slobodne a spôsobom zaručujúcim mlčanlivosť, na jeho riešení pod vedením neutrálnej tretej osoby (mediátora). Jeho cieľom je uľahčiť komunikáciu a podporiť vzájomnú dohodu oboch strán o pravidlách a podmienkach urovnania a ozdravenia vzťahov*“³⁷.

Samotný projekt sa realizuje na okresných súdoch v obvode Krajského súdu Žilina, kde sa zabezpečujú rôzne variácie pridelovania prípadov a ich aplikácia na regionálnej a lokálnej úrovni, napr. jeden mediátor zabezpečuje mediácie na OS Námestovo, OS D. Kubín a OS Ružomberok. Výber jednotlivých modelov je nastavený tak, aby boli použiteľné aj v iných krajoch (SR), kde existujú menšie obvody/súdy. Tento konkrétny model nám umožňuje zabezpečiť na lokálnej úrovni kvalifikovaný a profesionálny prístup k poškodeným a páchatelom trestných činov. Základom každého modelu je podmienka, že špecialista pre trestnú mediáciu by nemal realizovať probácie. V jednom module pre verifikáciu súčasných poznatkov sme zvolili na OS Martin možnosť, že špecialistovi pre trestnú mediáciu budú informačným systémom pridelované aj tresty povinnej práce. Po siedmych mesiacoch spoločne s krajskou prokuratúrou v Žiline máme záujem rozšíriť mediácie aj o prípady, ktoré sa môžu realizovať formou trestnej mediácie, kde restoratívny výsledok nebude len v podobe ustanovení § 216 alebo § 220 Trestného poriadku. Ide o posilnenie restoratívnych programov³⁸, prostredníctvom ktorých

---

³⁵ Napr.: <https://www.pmscr.cz>; <https://rm.coe.int/mediation-incriminal-cases-oct-2019-oslo-cepej-crystal-scale-of-justic/16809842b4>; <https://www.euforumrj.org/en/introduction-restorative-justice>; https://www.americanbar.org/content/dam/aba/administrative/dispute_resolution/2010_boskeyessay_winner_florago.pdf; <https://www.euforumrj.org/en/mediation-criminal-matters-republic-kazakhstan>

³⁶ Odporúčanie Rady Európy č. (99) 19 o Mediácii v trestných veciach. Pozri: postavenie obetí v mediácii (2004), Európske fórum pre služby obetiam, upozorňuje na toto riziko. V prípade odmietnutia účasti zo strany obete odporúčajú ponúknuť páchatelom inú možnosť „restorácie“, aj keby to malo byť symbolické gesto.

³⁷ Odporúčanie Rady Európy č. (99) 19 o Mediácii v trestných veciach.

³⁸ Odporúčanie Rady Európy CM/Rec (2018)

môžeme realizovať mediáciu u obvinených za zločin. Mediátor v týchto prípadoch postupuje v súlade s ustanovením § 3 ods. 1 písm. c) zákona č. 550/2003 Z. z. „uskutočňuje úkony na účely uzavretia dohody medzi poškodeným a obvineným o náhrade škody, ktorá vznikla trestným činom, alebo na účely odstránenia ujmy, ktorá vznikla trestným činom.“ Výhodou tohto restoratívneho prístupu je skutočnosť, že poškodenému a páchatelovi sa poskytne profesionálny prístup prostredníctvom mediátora za účelom reparácie škody, ktorá vznikla v dôsledku spáchaného zločinu. Tento postup zo strany prokurátora môže byť vyhodnotený napríklad ako poľahčujúca okolnosť pre využitie inštitútu dohody o vine a treste. Restoratívne postupy a poznatky z praxe možno rozšíriť aj o ďalšie využívanie trestnej mediácie vo vzťahu k elektronickému monitoringu. Pre značný rozsah tejto témy odporúčame si prečítať článok „Využívanie elektronického monitoringu pri trestných činoch spáchaných na verejných (nielen športových) podujatiach s akcentom na trestnú mediáciu“³⁹

Tieto, ale aj ďalšie poznatky a skúsenosti z empirickej praxe nám vnášajú väčšie svetlo do problematiky trestnej mediácie. Pridelovanie podnetov, žiadostí o mediáciu prebieha na okresných súdoch prostredníctvom informačného systému probačnej a mediačnej služby. Výhodou tohto systému je fakt, že mediátor môže elektronickou formou spracovávať relevantné dokumenty, napr. získavať dáta zo sociálnej poisťovne, evidencie obyvateľstva, atď. To isté platí aj pre celý proces trestnej mediácie. Prostredníctvom IS PMS získavame dáta aj o počte obvinených, poškodených, mladistvých, aký trestný čin bol spáchaný, dĺžka trvania mediácie, akým spôsobom bola ukončená, výška škody uhradená poškodeným, atď. Takto spracovávané štatistické ukazovatele vieme vhodným spôsob využiť na ďalšie posilňovanie manažmentu riadenia a zjednocovania postupov na lokálnej a regionálnej úrovni. Ak tento stav porovnáme s civilnou mediáciou, tak zistíme, že disponujeme s väčším množstvom dát, ktoré nám umožňujú aplikovať efektívnejšie prístupy, postupy vo vzťahu k účastníkom mediácie (poškodený, páchatel). Čiže na vysokej úrovni dokážeme monitorovať jednotlivé programy restoratívnej justície, ich implementačnú zložku a výstupy, ktoré sú kompasom pre ďalšie nastavovanie trestnej mediácie v podmienkach SR.

III ZÁVER

V závere chceme primárne poukázať na to, že v praxi sa restoratívna justícia v podmienkach SR aplikuje prostredníctvom **restoratívnych programov**, medzi ktoré patrí mediácia a konferencia. Existenciu týchto programov sme využili aj v rámci tohto projektu, a to programy „*trestnej mediácie*“ a „*konferencie*“. Špecifickosť jednotlivých programov z pohľadu rozsahu a obsahu sú

---

³⁹ CEHLÁR, V. – SEPEŠI, P.: Využívanie elektronického monitoringu pri trestných činoch spáchaných na verejných (nielen športových) podujatiach s akcentom na trestnú mediáciu. Číslo 2/2019. Bratislava. <http://www.ucps.sk/keyword-1/medi%C3%A1cia>

v antagonisticom postavení s „civilnou mediáciou“⁴⁰. Preto dochádza k nesprávnemu spájaniu a interpretáciám trestnej a civilnej mediácie, ktoré majú v širšom slova zmysle spoločný len názov „mediácia“. Súčasne dávame do pozornosti fakt, že v rámci trestnej mediácie môžu byť realizované ďalšie činnosti, ktorých výsledkom je návrh, podnet na odklon v trestnom konaní formou uloženia alternatívneho trestu, ale aj nepodmienečného trestu odňatia slobody. Tieto postupy sa realizujú aj vo vzťahu k spáchaným zločinom.

V tomto časovom úseku projekt „ADR“ nám naznačuje okrem už uvedeného, že správne a efektívne riadenie, vzdelávanie trestných mediátorov, akceptovanie potrieb a špecifik procesu trestnej mediácie - umocňuje princípy restoratívnej justície. Medzi jednotlivé piliere, ktoré posilňujú a profesionalizujú trestnú mediáciu na jednej strane a chránia jej účastníkov pred neodborným „nekompetentným“ prístupom na strane druhej, je oblasť supervízie. Doposiaľ bolo vykonaných 49 supervízií vo vzťahu k procesu trestnej mediácie od úvodného poučenia účastníkov mediácie až po spracovanie záverečnej správy pre orgán, ktorý dal pokyn/súhlas na mediáciu. Tento druh prístupu je možno realizovať len za podmienok, ktoré sú nastavené v rámci inštitucionalizácie „PaMS“ na každodennej báze.⁴¹ Potenciál súčasných projektových „špecialistov pre trestnú mediáciu“ je len dôkazom toho, že disponujeme značným množstvom vedeckých, odborných a praktických skúseností, ktoré vhodnou formou vieme využiť v praxi. V tomto štádiu projektu sme zrealizovali mediácie, napr. aj v domácom prostredí poškodeného u imobilného (poškodeného) po dopravnej nehode. Medzi významné činnosti, ktoré projekt ponúka, je realizácia „kmediácie“ (kooperujúci mediátor), ktoré sa po prvý krát v podmienkach SR realizovali na OS Čadca a OS D. Kubín. Počet účastníkov na mediácii predstavoval v prvom prípade 17 a v druhom 14 osôb. Existencia špecialistov pre trestnú mediáciu v podmienkach SR je nevyhnutnou budúcnosťou, ktorá posilní implementačnú oblasť restoratívnej justície. Preto je žiadúce, aby v systéme probačnej a mediačnej služby došlo k špecializácii probačného a mediačného úradníka pre inštitút probácie a samostatne pre inštitút trestnej mediácie.

Mediácia v trestných veciach si okrem uvedeného vyžaduje, aby vo väčšej miere a na kvalitatívnejšej úrovni boli aplikované jednotlivé odporúčania RE. Na dosiahnutie tohto cieľa je žiadúce, aby celý proces bol riadený a koordinovaný na

---

⁴⁰ Pozri: CEPEJ (2007)13, Štrasburg, 7. december 2007, Metodické pokyn pre lepšiu implementáciu súčasných odporúčaní týkajúcich sa mediácie v trestných veciach. V predmetnom dokumente sa poukazuje na oblasť civilnej a trestnej mediácie, ktorej proces odlišný a náročnejší vo vzťahu k obeti trestného činu. Súčasne sa poukazuje na trestnú mediáciu, kde dochádza k nerovnováhe síl medzi obeťou a páchateľom po trestnom čine, kde je potrebné venovať zvláštnu pozornosť činnostiam pred začiatkom, počas trvania aj po skončení mediácie. Napr. porušenie mlčanlivosti mediátorom by malo byť považované za vážne porušenie disciplíny a malo byť potrestané atď.

⁴¹ Pozn.: Tento spôsob prístupu z kvalitatívneho hľadiska je odlišný, ako v civilnej mediácii, ktorá má viaceré organizácie, asociácie zastrešujúce civilných mediátorov, ktorí oblasť supervízie nemajú jasne zadefinovanú atď. Ďalej je to oblasť dostupnosti a špecializácie, kde súčasný stav umožňuje realizovať nepriame mediácie prostredníctvom dožiadania na iný okresný súd, znižuje ekonomickú náročnosť vo vzťahu k poškodený atď.

národnej, regionálnej a lokálnej úrovni.⁴² Služba by mala byť dostupná bezplatne pre poškodených a páchateľov v súlade s odporúčaniami RE. Poskytovanie služieb trestnej mediácie by malo byť jasné, zrozumiteľné tak, aby v každom štádiu trestného konania, poškodený a páchateľ mohli využiť jej služby, či z vlastnej iniciatívy alebo z iniciatívy príslušného prokurátora alebo sudcu.

Dúfame, že po skončení projektu dokážeme vecnejšie priblížiť jednotlivé výsledky, resp. návrhy na právnu úpravu, ktorá skvalitní a rozšíri podmienky využívania programov restoratívnej justície.

(Zdroj: Vlastné spracovanie)

Restoratívnosť a programy restoratívnej justície v podmienkach SR (Možnosti a limity využitia mediácie v trestných veciach.) Súčasný výstup z projektu „ADR“:

1. Programy restoratívnej justície v podmienkach probačnej a mediačnej služby

- ✓ Mediácia (smery - facilitatívny, evaluatívny, transformatívny, eklekticismus)
- ✓ Konferencia

2. Realizátor restoratívnych programov - účastník z pohľadu poskytovateľa služby

- ✓ Probačný a mediačný úradník
- ✓ Mediátor pre trestné veci
- ✓ Komediatör
- ✓ Supervízor

3. Forma mediácie

- ✓ priama mediácia
- ✓ nepriama mediácia

4. Mediácia v trestných veciach pred rozhodnutím súdu

- ✓ V prípravnom konaní – prečin (aj vznesené obvinenie)
  - Podmienečné zastavenie trestného stíhania
  - Zmier
- ✓ V prípravnom konaní – zločin
  - Dohoda o náhrade škody
- ✓ V konaní pred súdom - prečin
  - Podmienečné zastavenie trestného stíhania
  - Zmier
- ✓ V konaní pred súdom – zločin
  - Dohoda o náhrade škody

---

⁴² CEPEJ (2007)13, str. 2 Dostupnosť trestnej mediácie

5. Mediácia v trestných veciach po rozhodnutí súdu – prečin, zločin

- ✓ *Facilitatívny proces zameraný na dialóg medzi obeťou trestného činu a právoplatne odsúdeného páchatel'a na nepodmienečný alebo podmienený trest odňatia slobody.*

6. Predmediačné stretnutie s obeťou alebo páchatel'om

Možnosť využitia v individuálnych prípadoch, kde po zrealizovanom zázname z preštudovania spisu mediátor dospeje k záveru, že existujú vážne prekážky, ktoré je potrebné vyriešiť pred spoločným mediačným stretnutím.

Použitá literatúra:

- CEHLÁR, V. – SEPEŠI, P.: Využívanie elektronického monitoringu pri trestných činoch spáchaných na verejných (nielen športových) podujatiach s akcentom na trestnú mediáciu. Učená právnická spoločnosť. Číslo 2/2019. Bratislava.
<http://www.ucps.sk/keyword-1/medi%C3%A1cia>
- ČENTĚŠ, J.: Přípravné konanie po piatich rokoch aplikácie Trestného poriadku. In: Rekodifikovaný trestný zákon a trestný poriadok – analýza poznatkov z teórie a praxe. Prvé vydanie. Bratislava: EUROKÓDEX, s.r.o. 2011.
- IVOR, J.: a kol.: Trestné právo procesné. Doplnené druhé a prepracované vydanie. Bratislava: Iura Edition. 2010. 1049 s. ISBN 978-80-8078-309-9.
- KURILOVSKÁ, L., KRÁSNA, P. (eds.): Efektívnosť prípravného konania – výzvy a perspektívy. Zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie. Bratislava 2021. Akadémia
- Policajného zboru v Bratislave, 227 s. ISBN 978-80-8054-926-8.
- MASOPUST ŠACHOVÁ, P.: Restoratívni prístupy při řešení trestné činnosti. Vyd. C.H.Bec. 2019. 240 s. ISBN 978-80-7400-756-9.
- STOLÁŘ, A., PÚRY, F., ŠÁMAL, P.: Alternativní řešení trestních věcí v praxi. s.9, 1. vyd., 468s, ISBN 80-7179-350-7
- STRÉMY, T (ed.): Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických skúsenostiach. Zborník príspevkov z medzinárodnej konferencie 2014. ISBN 978-80-7502-034-5. Vydal Legese. Praha. s. 286
- ŠTERN, P.; OUŘEDNÍKOVÁ, L.; DOUBRAVOVÁ, D.: *Probace a mediace*. Portál. 2010. s. 31. Praha. 216 s. ISBN 978-80-7367-757-2.
- ZEHR, H.: Úvod do restoratívni justice. Praha. 2003. Združenie pre probáciu a mediáciu v justícii.
- Trestný poriadok č. 301/ 2005 Z. z. § 46, § 554, § 557
- Zákon č. 550/2003 Z. z. o probačných a mediačných úradníkoch, § 3 ods. 1, písm. b, c
- Projekt MS SR pod číslom: SK06/IB/JH/02/TL

Záverečná správa zo dňa 17.07.2009, za prijímajúcu krajinu MS SR a partnerský členský štát Federálne ministerstvo spravodlivosti Belgicka. Prechodný fond 2006 UIBF 2006. Číslo projektu 2006/018 – 175.06.01, SK06/IB/JH/02/TL

<https://www.pmscr.cz>; <https://rm.coe.int/mediation-incriminal-cases-oct-2019-oslo-cepej-crystal-scale-of-justic/16809842b4>;
<https://www.euforumrj.org/en/introduction-restorative-justice>;
https://www.americanbar.org/content/dam/aba/administrative/dispute_resolution/2010_boskeyessay_winner_florago.pdf; <https://www.euforumrj.org/en/mediation-criminal-matters-republic-kazakhstan>
Odporúčanie Rady Európy č. (99) 19 o Mediácii v trestných veciach.
Odporúčanie Rady Európy CM/Rec (2018)

Národný projekt: Budovanie a posilnenie alternatívneho riešenia súdnych sporov prostredníctvom mediácie a efektívneho využívania nástrojov restoratívnej justície v Slovenskej republike. – MS SR (<https://www.justice.gov.sk/Stranky/Nase-sluzby/Nase-projekty/Budovanie%20a%20posilnenie%20alternat%C3%ADvneho%20rie%C5%A1enia%20s%C3%BAdnych%20sporov/-Budovanie-a-posilnenie-alternativneho-riesenia-sudnych-sporov.aspx>)

Kontaktné údaje:

PhDr. Vladimír Cehlár, PhD.
Vedúci oddelenia probácie a mediácie
Člen projektového tímu „ADR“, expert pre trestnú mediáciu a probáciu
Krajský súd Žilina
ul. Oroslká 3
010 01 Žilina
vladimir.cehlar@justice.sk
0911/431 733

APLIKÁCIA ALTERNATÍVNYCH TRESTOV V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY⁴³

Gustáv Dianiška, Tomáš Strémy
Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta

Abstrakt

Autori v článku prezentujú na základe výsledkov výskumných aktivít v projekte APVV „Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov v podmienkach Slovenskej republiky“ niektoré posudky o dôležitej úlohe alternatívnych trestov v perspektívnom rozvoji restoratívnej justície. Vychádzajú so vzťahu alternatívnych trestov a restoratívnej justície a zdôrazňujú potrebu rozvoja tejto alternatívy. Osobitnú pozornosť venujú alternatívnym trestom a ich vnímaniu verejnou mienkou na Slovensku. Na základe agentúrneho výskumu verejnej mienky upozorňujú, že bez jej podpory princípom restoratívnej justície a intenzívneho využívania alternatívnych trestov v justičnej praxi nemôže byť ich realizácia úspešná. V uplatňovaní alternatívnych trestov dôležitú úlohu zohráva aj mediácia a probácia. Výskumy potvrdzujú, že táto oblasť je v justičnej praxi značne podcenená, v čom svedčia fenomenologické údaje o udeľovaní alternatívnych trestov páchatelom trestných činov. Získané výskumné poznatky v alternatívnych trestoch vo výskumnom projekte APVV zachytávajú nielen súčasnú justičnú prax, ale zároveň sú zdrojom úvah o možnej prognóze ich udeľovania, korekciách budúcej normotvorby o smerovaní kriminologického výskumu v trestnej politike.

Kľúčové slová: alternatíva, alternatívne tresty, restoratívna justícia, možnosti rozvoja v Slovenskej republike.

Abstract

The authors present some findings on the important role of alternative penalties in the perspective of the development of restorative justice, based on the results of research activities in the APVV project "Restorative Justice and the System of Alternative Punishments in the Slovak Republic". They rely on the relationship between alternative punishments and restorative justice and emphasize the need to develop this alternative. Particular attention is paid to alternative punishment and their perception of public opinion in Slovakia. Based on agency opinion polls, they point out that without their support for the principle of restorative justice and the intensive use of alternative punishments in judicial practice, their realization can not be successful. Mediation and probation play an important role in the implementation of alternative punishments. Research suggests that this area is considerably underestimated in judicial practice, as evidenced by phenomenological data on the granting of alternative punishments to offenders. The acquired research findings on alternative sanctions in the APVV research project capture not only the current judicial practice, but also provide a source of reflection on the possible prognosis of their granting, corrections of future normative decisions on the direction of criminological research in criminal policy.

Key words: alternative, alternative penalties, restorative justice, possibilities of development in the Slovak Republic.

---

⁴³Tento príspevok bol vypracovaný v rámci projektu VEGA č. 1/0791/20 „Zásady trestného práva hmotného vo víre času – 15 rokov od rekodifikácie trestných kódexov“.

I ÚVOD

Projekt APVV-0179-12, Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov v podmienkach Slovenskej republiky začal s riešením tejto problematiky 1.10.2013 a uzavrela sa záverečnou etapou projektu, končiacou 31.08.2017. V tejto etape následne došlo predovšetkým k zhodnoteniu výsledkov výskumu, realizovalo sa syntetické prepojenie teoretických a výskumných výsledkov, ako aj formulácia záverov a odporúčaní pre rozvoj teórie a praxe restoratívnej justície.

Priestor pre ich prezentovanie vytvorila už tretia medzinárodná vedecká konferencia „Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov“, konaná 4. Mája 2017 v Trnave. Medzi témy členov výskumného kolektívu patrili: Oprávnené záujmy poškodeného a ukládanie alternatívnych trestov (J.Šimovček), Výskum verejnej mienky o alternatívnych trestov - agentúrny výskum II. (G. Dianiška, T. Strémy), Priamo riadený rozhovor s probačnými a mediačnými úradníkmi (M.Vráblová, A. Julč), Obsahová analýza súdnych spisov páchatel'ov, ktorým boli uložené alternatívne tresty (L. Šimunová, J. Smieško), Využitie elektronického monitoringu v kontexte väzobného stíhania obvinených s poukazom na dotazníkový výskum a riadené rozhovory (E.Szabová, V. Hečko). Z konferencie je k dispozícii komplexný zborník.⁴⁴⁴⁵⁴⁶

Okrem zborníka k záverečným výstupom patrí monografia „Alternatívne tresty“ (T. Strémy, J. Klátik, M. Vráblová⁴⁷⁴⁸). Monografia je užitočná nielen pre právnu prax, akademickú obec ale aj pre aktualizáciu samotnej výučby trestného práva hmotného a procesného, kriminológie a penológie. Jej obsah zastreší celý rámec vybadaných teoretických a výskumných poznatkov. Autori vyjadrujú nádej, že monografia nájde pozorných čitateľov aj v justičnej prax a podporí jej pozitívny rozvoj.⁴⁹

II ALTERNATÍVNE TRESTY A RESTORATÍVNA JUSTÍCIA

Trestné právo, jeho normotvorba, ako aj procesná činnosť zachytáva v mnohých smeroch trendy jeho rozvoja v súčasnom svete. Príkladom je nový trestný zákon z r. 2005. Avšak v jeho ideovej podstate a fungovaní stále prevažuje retributívna koncepcia. Nejde v podstate o to, že by táto koncepcia bola chybná a nefunkčná. Jedná sa o to, že je v značnej nerovnováhe s princípmi restoratívnej justície, ktorá sa udomácnila vo viacerých vyspelých krajinách sveta a prináša pozoruhodné výsledky. Restoratívna justícia doteraz nie je v dostatočnej pozornosti

⁴⁴ Pozri: Strémy, T. (ed.): Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach. Zborník s medzinárodnej vedeckej konferencie. Praha: Leges, 2014, 544 s.

⁴⁵ Strémy, T., Kurilovská, L., Vráblová, M.: Restoratívna justícia. Praha: Leges, 2015, 344 s.

⁴⁶ Strémy, T. (ed.): Restoratívna justícia a alternatívne tresty v aplikačnej praxi. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Trnava: Leges 2015, 376 s.

⁴⁷ Strémy, T., Kurilovská, L., Vráblová, M.: Restoratívna justícia. Praha: Leges, 2015, 344 s.

⁴⁸ Strémy, T., Klátik, J.: Alternatívne tresty. Bratislava: C. H. Beck, 2018. 288 s.

⁴⁹ Strémy, T., Kurilovská, L., Vráblová, M.: Restoratívna justícia. Praha: Leges, 2015, 344 s.

trestnej politiky Slovenskej republiky, o čom svedčí aj nami uskutočnená obsahová analýza programových prehlásení piatich slovenských vlád.⁵⁰ Je jedno, či vláda je ľavicová, pravicová či stredová, záujem o princípy restoratívnej justície je nedostatočný.

Aj pod týmto vplyvom dochádza k neúmernému nárastu väzenskej populácie, ktorá zaťažuje ekonomiku spoločnosti a vykazuje nedostatočné výsledky v procese resocializácie.

Počet osôb vo výkone trestu odňatia slobody a vo výkone väzby (väzeň/100 000 z populácie):⁵¹

Lotyšsko	184,3	Cyprus	75,8
Malta	138,2	Španielsko	125,8
Portugalsko	128,1	Maďarsko	174,6
Poľsko	194,8	Írsko	80,3
Rakúsko	102,4	Chorvátsko	80,6
Taliansko	100,9	Francúzsko	104,4
Grécko	97,9	Holandsko	65,6
Rumunsko	110,6	Nemecko	78,4
Turecko	325,2	Švajčiarsko	77,6
Litva	227,4	Švédsko	61,1
Estónsko	196,	Dánsko	63,3
Luxemburg	107,9	Nórsko	75,4
Bulharsko	95	Lichtenštajnsko	156,8
Česko	203,5	Fínsko	54,3
Slovensko	189,1	Island	39,76

Z uvedenej tabuľky je vidieť, že v Slovenskej republike stále prevláda punitivnosť. Na 100.000 obyvateľov má Slovenská republika takmer 2 a ½ násobne viac osôb vo výkone trestu odňatia slobody a vo výkone väzby, ako je tomu v krajinách západnej Európy (napr. Slovensko -187, Nemecko - 78, Holandsko - 75). Aj na základe tejto skutočnosti sme toho názoru, že Slovenská republika si doposiaľ prvky restoratívnej justície až tak neosvojila.

Dominancia retributívnej koncepcie v slovenskom trestnom práve sa javí pre budúcnosť neudržateľná. Hľadajú sa nové účinnejšie alternatívy. Alternatíva je možnosť voľby medzi možnosťami alebo vôbec možnosť výberu. Túto možnosť poskytujú aj alternatívne tresty, ktoré sa stali súčasťou trestného zákona.

⁵⁰ Dianiška, G., Strémy, T.: Porovnávací kriminológia a trestná politika. In: Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2016, 453-459 s.

⁵¹ Kury, H., Dianiška, G., Strémy, T.: STRÉMY, T. (ed.): Restoratívna justícia a systém alternatívnych trestov. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Trnava. Praha: Leges, 2017. 483 s.

Predstavujú alternatívu, ktorá má ambíciu zabrániť nadmerným počtom odsúdených vykonávajúcich trest za mrežami väznic. Ďalej poskytujú možnosť vybrať si paletu trestov, ktoré prehlbujú možnosti spravodlivo a účelne trestať. V neposlednom rade sú nástrojom umožňujúcim hľadať zdroje a nové postupy efektívnejšieho resocializačného procesu odsúdených páchatel'ov a narovnávať vzťah s obeťou i dotknutou komunitou.

V západných krajinách sa už dávnejšie používa pri riešení dopadov trestných činov pojem „spoločenská náhrada škody“. Tento pojem, má súvis s princípmi restoratívnej justície. Alternatívy založené na týchto princípoch umožňujú nielen riešiť ekonomické škody trestnej činnosti, ale sú zároveň účinným nástrojom znižovania recidívy. Spoločenská náhrada škody rozširuje užší trestnoprávny pohľad na trestný čin na širšie vnímanie poškodzovania medziľudských vzťahov. Dotknutá komunita i spoločnosť ako celok má možnosť vidieť a poznať že nejde len o samotný trest, ale o nápravu poškodených vzťahov medzi páchatel'om, obeťou a komunitou. Súbežne s tým môže komunita či verejnosť nielen sledovať ale i napomáhať účinnosti resocializačného procesu a zapájať do tohoto procesu rozum i pozitívne emócie. Prikláňame sa v tejto súvislosti k názoru Shermana ⁵²(2003), že restoratívne justícia je emocionálne inteligentná spravodlivosť.

Alternatívne tresty a restoratívna justícia

Retributívny pohľad	Restoratívny pohľad
Trestná činnosť definovaná ako porušenie noriem (t.j.pravidiel)	Trestná činnosť definovaná ako poškodenie ľuďmi a vzťahov (t.j. rozbité vzťahy)
Poškodenie definované abstraktne	Poškodenie konkrétne definované
Trestnými činmi sú považované kategoricky rôzne škody	Trestná činnosť uznaná vo vzťahu k iným škodám a konfliktom
Štát ako obeť	Ľudia a vzťah ako obeť
Štát a páchatel' vnímaný ako primárne strany	Obeť a páchatel' vnímaný ako primárne strany
Potreby práva obetí ignorované	Potreby a práva obetí sú primárne
Medziľudské rozmery sú irelevantné	Medziľudské rozmery primárne
Konfliktný charakter trestného činu je zakrytý	Konfliktný charakter trestného činu je rozpoznávaný
Páchatel'ove rany sú na okraji záujmu	Trestná činnosť je chápaná v plnom význame: morálnom, sociálnom, ekonomickom a politickom
Trestný čin je definovaný v technických, právnych termínoch	

⁵² Sherman, L.W.: Reason for emotion. Reinventing justice with theories, innovation, and research. Criminology 41, 2003. s. 1 – 37.

Restoratívna justícia chápe trestnú činnosť v plnom význame, t.j. morálnom, sociálnom, ekonomickom a politickom. Je tak dôležitým zdrojom spoločenskej náhrady škôd spôsobených trestnou činnosťou. Spoločenské korekcie škôd sú dôležité pre samotného páchatel'a, ako aj pre spoločnosť ako takú. V prípade, že sa páchatel' znovu zapojí do spoločenského života, čo je do značnej miery možné aj pri udelených alternatívnych trestoch, to znamená, že pracuje, stará sa o rodinu, platí dane ako aj ďalšie náklady na život. Táto skutočnosť mení motiváciu a proces jeho nápravy a je prínosom pre neho a pre celú spoločnosť.

III ALTERNATÍVNE TRESTY A VEREJNÁ MIENKA

Verejnosť má na základe spoločenskej náhrady škody, ktorú umožňujú aj alternatívne tresty, možnosť vidieť viacero pozitívnych skutočností: patrí sem predovšetkým neformálne pôsobenie blízkej komunity páchatel'a, t.j. sila medziosobných vzťahov a ich hierarchia v primárnej skupine. Verejnosť má rozsiahlejšiu možnosť sledovať pôsobenie a efektívnosť pôsobenia probačnej a mediačnej služby na nápravu konkrétneho páchatel'a. Pri niektorých alternatívnych trestoch, napr.: pri vykonávaní trestu povinnej práce, zreteľne sa u väčšiny potrestaných prejaví zlepšenie v motivácii pracovať, pokrok v osvojení pracovných návykov, úsilie o kooperáciu a zlepšenie medziosobných vzťahov. Napriek týmto možnostiam verejnosť a ňou preferovaná verejná mienka, je dlhodobo ovplyvňovaná jej punitívna naladenosťou. Spoločenská náhrada škôd je teda viac spojená len s „ľahšou trestnou činnosťou“, ako aj s činnosťou tých páchatel'ov, ktorí nie sú „my“ ale „oni“.

Takéto vnímanie značne ovplyvňuje politikov a odráža sa aj v obsahu preferovanej trestnej politiky. Preto vysokí politickí predstavitelia bez rozdielu ich politickej orientácie pozorne vnímajú vývoj verejnej mienky a berú veľmi vážne jej punitívnu naladenosť. Uprednostňujú rolu „tvrdého“ zástancu trestnej politiky, akoby mali prejavovať „mäkkosť“ v postihovaní trestnej činnosti. Netreba však takéto vnímanie a správanie chápať fatálne. Spoločnosť sa vyvíja a pre elimináciu kriminality či preventívne aktivity sa získavajú poznatky, ktoré upozorňujú na potrebu komplexnejšieho pochopenia významu spoločenskej náhrady škôd. Verejnosť získava v tomto smere viac relevantných poznatkov, ako tomu bolo v minulosti. Je však otázne, či osveta alebo činnosť justície v tomto smere je dostatočným a rešpektovaným pre pochopenie princípov restoratívnej justície a potreby rozsiahlejšieho uplatňovania alternatívnych trestov.

Pre presadenie výraznejšieho uplatňovania alternatívnych trestov, nielen v trestnej politike, ale i justičnej praxi považujeme názory verejnosti za veľmi dôležité. Vo výskumných aktivitách sme predpokladali, že ak by verejná mienka bola naklonená v prospech využívania alternatívnych trestov, justičná prax v ich udeľovaní by bola viac dynamická. Mravný tlak, ktorý patrí k faktorom

skupinového tlaku verejnej mienky, by rozhýbal stereotypnú justičnú prax a povzbudil by tých sudcov, ktorí sa prikláňajú a usilujú o jej zmenu.

Ako to vyzerá s verejnou mienkou o ukladaní alternatívnych trestov a ich priradení k trestným činom? Pre pochopenie verejnej mienky sa v rámci projektu APVV uskutočnil agentúrny výskum verejnej mienky. Verejná mienka, ako je známe, predstavuje súhrn názorov, postojov a hodnotení členov verejnosti k určitej verejnej téme. Realizácia tohto výskumu zabezpečila profesionálna agentúra FOCUS v júni roku 2016. Agentúrneho výskumu sa zúčastnilo 1003 respondentov. Údaje o respondentoch potvrdzujú, že ide o reprezentatívny výber verejnosti na Slovensku, t.j. ich odpovede umožňujú objektívne analyzovať a pomenovať zhodu verejnosti na tému ukladania alternatívnych trestov.

Rozoberieme odpovede respondentov na položené otázky:

Viete, počuli ste už o možnosti uloženia alternatívnych trestov páchatelom odsúdeným v trestnom konaní?

1	Áno	45,7
2	Nie	54,3

O možnosti uloženia vedelo, či počulo 45,7% respondentov agentúrneho výskumu verejnej mienky. Prevažuje tu skupina respondentov (54,3%), ktorí nepočuli o možnosti uloženia alternatívnych trestov v justičnej praxi. Táto skutočnosť potvrdzuje našu obavu, že súčasná verejná mienka na Slovensku nedisponuje ani dostatočnou intenzitou, ani dostatočnou zhodou, ktoré by aktivizovali jej morálnu a právnu funkciu a vytvárali potrebný tlak na širšie uplatňovanie alternatívnych trestov. Znalosť fenomenológie udelovania alternatívnych trestov je po r. 2006, nás oprávňuje vysloviť názor, že procesom uplatňovania alternatívnych trestov v súdnej praxi nemôže byť reálnym zdrojom ich postojov. Nárast sprostredkovanej skúsenosti vôbec či nevedomosť a nedostatok osobných skúseností s uplatňovaním alternatívnych trestov, dáva priestor fámam, laickým úvahám a posilňuje špekulatívne prvky v ich využívaní.

Odkiaľ ste sa dozvedeli o možnosti uloženia takýchto alternatívnych trestov? Možnosť viacerých odpovedí.

		áno	Nie	netýka sa
1.	z televízie	37,3	8,4	54,3
2.	z tlačéných médií (noviny, časopisy)	15,0	30,7	
3.	na internete	13,7	32,0	
4.	z rozhlasu	9,8	35,9	
5.	od príbuzných, známych	6,0	39,7	

6.	od kolegov v práci	5,2	40,5
7.	nevie (nečítaná možnosť)	0,9	44,8
8.	odinakiaľ (škola, vonku pri venčení psa)	0,4	45,3

Verejnosť, ktorá vie o možnosti uloženia alternatívnych trestov (45,7%) získava informácie o kriminalite (zločine) z masmédií (televízia, rozhlas, tlač) a na internete. Váha medzi-osobnej komunikácie ako svedčia odpovede, je nedostatočná. Obraz, ktorý médiá ponúkajú je oproti realite však značne skreslený. Novinári sa zaujímajú o také trestné činy, ktoré sú „príťažlivé“ a zvyšujú sledovanosť. V médiách je prednostne venovaná pozornosť zločinom násilného a mravnostného charakteru.⁵³

Pri ktorých trestných činoch by ste navrhovali takéto alternatívne tresty? Vyjadrite sa, prosím, ku každému z nich. Návrh respondentov na aplikáciu alternatívnych trestov je nasledovný:

	Trestný čin	áno	Nie
1.	Ohováranie	67,6	24,7
2.	drobná majetková kriminalita	52,7	39,8
3.	Výtržníctvo	40,4	52,0
4.	Sprenevera	33,1	59,5
5.	Podvod	32,6	60,6
6.	Korupcia	26,7	66,1
7.	obmedzovanie osobnej slobody	21,9	70,4
8.	Lúpež	19,4	74,5
9.	ublíženie na zdraví	15,7	77,6
10.	nebezpečné prenasledovanie	14,8	77,6
11.	domáce násilie	14,8	78,7
12.	Znásilnenie	10,2	84,0
13.	Vražda	8,5	85,4
14.	Iné (neúmyselné ublíženie, ohrozovanie pod vplyvom návykovej látky, daňové podvody, krádež, menej závažné trestné činy (prečiny), zanedbanie povinnej výživy, zneužívanie detí, vandalizmus, ...)	2,8	97,2

⁵³J. Tomášek (2010) uvádza klasickú štúdiu Diltona a Duffyho z 80. rokov 20. storočia, zaoberajúca sa regionálnym spravodajstvom o kriminalite v Škótsku: skutočný stav násilných trestných činov predstavoval 2,4% podiel na celkovej kriminalite a pozornosť v médiách bola na úrovni 45,8%. Je však škoda, že na Slovensku nemáme obsahovú analýzu kriminálnych súkromných médií. Predpokladáme však, že výsledky tejto analýzy by znamenali podobný trend.

V škále „rozhodne áno, skôr áno“ sa na prvých priečkach ocitli trestné činy ohovárania (67,6%), drobnej majetkovej kriminality (52,7%), výtržníctvo (40,4%), a sprenevery (33,1%). Najnižšie odmietavé postoje zaznamenávame u trestných činov ohovárania (24,7%) a drobnej majetkovej kriminality (39,8%). U trestných činov výtržníctva (52,0%) a sprenevery (59,5%) už počet tých respondentov, ktorí čiastočne či rozhodne odmietajú aplikáciu alternatívnych trestov už narastá a presahuje 50% hodnotu. Výrazne negatívne sa respondenti vymedzujú k aplikácii alternatívnych trestov na trestný čin vraždy (84,5%), znásilnenia (84%) a lúpeže (74,5%). Boľavým problémom sa pre respondentov javí aj trestný čin domáceho násillia, ktorý odmieta až 78,7% respondentov. Vysoké hodnoty odmietania respondentov dosiahli trestné činy ublíženia na zdraví (77,6%), nebezpečného prenasledovania (77,6%) a obmedzovania osobnej slobody (70,4%).

Zamyslenie vyžadujú výsledky, ktoré priniesli postoje k trestnému činu sprenevery, kde odmietavé stanovisko vyjadruje 59,5% respondentov, ale za udeľovanie alternatívneho trestu je až 31,1% účastníkov agentúrneho výskumu. Určitú kontroverziu predstavuje vyjadrenie respondentov k trestnému činu korupcie 66,1% je proti a 26,7% je za udeľovanie alternatívnych trestov. Tieto výsledky naznačujú, že časť verejnej mienky je tolerantná k podvodnému konaniu (32,6%), ktoré tvorí zázemie trestných činov sprenevery a korupcie. Toto zistenie vyvoláva úvahy o tom, že aktuálnosť a dlhodobosť korupcie už dávnejšie je nielen záležitosť samotnej trestnej činnosti. U časti obyvateľstva môže predstavovať reálny životný štýl či (spotrebný) spôsob života.

Spomínali sme, že masmédiá, vrátane internetu, sa stále viac presadzujú pri utváraní verejnej mienky o trestaní. Výsledky agentúrneho prieskumu však naznačujú, že občania našťastie nestrácajú úplne zdravý rozum a opierajú sa o svoju životnú skúsenosť. Výber trestných činov respondentami, ktorými by páchatelia mohli byť potrestaní uplatnením alternatívnych trestov, je prisl'ubom pre možnosti rozšírenia týchto trestov. Tu došlo k zaujímavej zhode verejnej mienky. Avšak morálny relativizmus mnohých občanov, ktorý je často v pozadí týchto vyjadrení, je zdrojom určitého pesimizmu v možnostiach zdravého rozumu, pretože v ich mienke necítiť pevne orientačné body, ani vplyv širších interpretačných rámcov dotýkajúcich sa princípov restoratívnej justície, ktorá uplatňovanie alternatívnych trestov výrazne podporuje.

Aký efekt podľa Vás prináša ukladanie alternatívnych trestov? Efekt je podľa odpovedí respondentov nasledovný:

	Efekt ukladania alternatívnych trestov	1=áno	2=nie	9=nevie
A	finančné zaťaženie (ide o zníženie finančného zaťaženia, ktorým ušetrí štát finančné prostriedky)	66,3	20,9	12,8

B	zamedzenie kriminálnych návykov	37,6	46,2	16,3
C	zníženie pracovnej záťaže sudcov a súdov	49,4	36,9	13,8

Najvýraznejšie sa objavujú odpovede s ekonomickým podtextom. Z hľadiska efektívnosti fungovania spoločenských procesov je to žiaduce a povzbudzujúce. Avšak zároveň je potrebné neprehládnuť, že sa prejavuje stále zreteľnejšia komercionalizácia medziľudských vzťahov a v pozadí tohto trendu je egoizmus, nezdržanlivosť a nedostatočné morálne hodnoty. Orientácia verejnej mienky na preferenciu úspešnej resocializácie páchatel'ov je v ich vnímaní druhoradá, čo oslabuje vplyv komunit na postepenitenciárnu prax.

Súdna prax dlhšie namietala, že alternatívne tresty nevyužíva preto, že je tu nedostatočná kontrola procesu resocializácie. Podaril sa husársky kúsok – elektronický systém monitoringu osôb sa stal v roku 2004 na Slovensku realitou (Vrobelová, L., 2014)

Avšak elektronické náramky (ďalej len “ESMO”) dokázala Slovenská republika zatiaľ len v minimálnej miere aplikovať, nakoľko počet alternatívnych trestov zostal v porovnaní s minulosťou takmer nezmenený: „na základe záverov kontroly Najvyššieho kontrolného úradu (ďalej len “NKÚ”) je možné konštatovať, že systém po 1.1.2016 projektu vykazuje **vysokú mieruneúčinnosti a neefektívnosti**, nie sú naplnené jeho základné ciele a očakávané prínosy pre spoločnosť”.⁵⁴

NKÚ skonštatoval, že v roku 2016 bol počet monitorovaných cez ESMO „len na úrovni 25 ľudí, čo je 1,25 percenta z cieľových 2000 osôb ročne. Z tohto počtu bol udelený trest domáceho väzenia ôsmim ľuďom.” Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky poskytlo aktuálne čísla ku dňu 8. 3.2017, pričom podľa týchto údajov je kontrolovaných 30 osôb, z nich deväť má uložený trest domáceho väzenia.

V tomto kontexte možno len súhlasiť so stanoviskom NKÚ: „pri súčasnom počte monitorovaných osôb a miere využívania ESMO hrozí riziko nedodržania návratnosti investície, ktorá bola v analýze vyčíslená na šesť rokov.“

Možno by stálo za to sa zamyslieť, či nemožno tento druh trestu využívať u viacerých osôb a trestných činov, ako napríklad nebezpečné vyhrážanie, kde podozrivé osoby sú vzaté do väzby pri podozrení zo spáchania trestného činu. Už samotné vznesenie obvinenia spôsobuje viaceré defomujúce účinky, ako napríklad stratu sociálnych, ale aj pracovných väzieb. Panuje “ako keby” pocit strachu udelenia trestu domáceho väzenia, zo strany prokurátorov, ale najmä súdov. ESMO je však v súčasnosti bohužiaľ viac aplikované na monitorovanie odsúdených pracujúcich mimo väzníc, pričom podľa správy NKÚ bolo tak monitorovaných celkom 270 väzňov.

⁵⁴ Elektronická verzia (<https://www.nku.gov.sk/documents/10157/265201/96037-145052-57.pdf>)

IV ALTERNATÍVNE TRESTY A MEDIÁCIA A PROBÁCIA

Po roku 2000 sa na Slovensku objavili pokusy zaviesť do slovenského trestného systému prvky restoratívnej justície v zmysle odporúčaní medzinárodných inštitúcií. Patrili k nim napr.: odporúčania Rady Európy v trestných veciach, ktoré zvýraznili potrebu aktívnej účasti nielen obvineného, ale aj poškodeného v trestnom konaní. V tomto odporúčaní sa mediácia charakterizuje ako proces, kedy obvinený a poškodený dobrovoľne súhlasia, že sa budú aktívne podieľať na riešení problémov súvisiacich s trestným činom, pričom využijú pomoc nestrannej osoby (mediátora). Toto odporúčanie prekračuje hranice čistého trestnoprávneho riešenia trestného činu a nabáda na realizáciu spoločenského riešenia škody.

Probácia v trestnom konaní predstavuje dohľad nad obvineným, odsúdeným, podmienčne prepustením za účelom znižovania opätovnej trestnej činnosti. I keď zákonodarca zdôrazňuje, že probácia má predovšetkým udržovací účel, t.j. zabezpečuje kontrolu plnenia uložených povinností a obmedzení, má tento dohľad významný spoločenský zmysel. Ten je v tom, že udržuje vinníka v spoločnosti a využíva je vplyv na úspešný priebeh resocializácie.

Ďalším dôležitým podnetom bola rezolúcia Komisie OSN trestnú prevenciu a trestné súdnictvo, ktorá v r. 2002 obsahovala dokument o základných princípoch pre používanie programov restoratívnej justície v trestných veciach. Tieto podnety ovplyvnili tvorbu nových trestných kodexov, napr. Zákona o probačných a mediačných úradníkoch, schválený parlamentom Slovenskej republiky v roku 2003. V roku 2004 bol prijatý zákon o mediácii a Slovensko sa zaradilo medzi krajiny, ktoré zakonponovali mediáciu priamo do svojho právneho systému. Prvé kroky pri uplatňovaní tohoto zákona boli povzbudivé (roky 2006-2008) a prinášali aj reálne výsledky.⁵⁵ Postupne však toto úsilie ochabovalo a začali sa objavovať niektoré negatívne skúsenosti. Patrili k nim vlažné vzťahy medzi právnikmi a mediátormi, stagnujúci či dokonca klesajúci počet mediačných a probačných úradníkov a postupne ochabujúca pozornosť ich ďalšej odbornej príprave. Nakoniec ani nový trestný zákon (2005) nevytvoril očakávaný priestor pre dosiahnutie rovnováhy medzi retributívnymi a restoratívnymi princípmi trestania. Stále v normotvorbe i justičnej praxi dominovali a dominujú retributívny prístup.

Aj toto boli skutočnosti, ktoré nás viedli v roku 2013 k výskumu restoratívnej justície a systému alternatívnych trestov (projekt APVV). Teoretické východisko pre naše výskumné aktivity tvorila kompenzačná (restitučná) teória a jej špecifická podoba-restoratívna justícia. Restoratívna justícia sa chápe ako „na obeť orientovaná reakcia na trestný čin, ktorá poskytuje príležitosti pre subjekty priamo ovplyvnené trestným činom-obeť a jej rodina, páchateľ a jeho rodina a zástupcovia

---

⁵⁵ Sťahulová, S.: Restoratívna justícia v podmienkach Slovenskej republiky. In. Dufalová, L. Et al. Mílniky práva v stredoeurópskom priestore 2011. Zborník s medzinárodnej konferencie. Bratislava: Univerzita Komenského, s. 419

komunity-byť priamo zainteresovaný v reakcii na škodu alebo ujmu spôsobenú trestným činom“⁵⁶

Výskumný kolektív i keď dominantne staval na typických znakoch restoratívnej justície netvrdil, že odplatná teória a teória odstrašenia už nemajú priestor na existenciu a rozvoj. Vychádzal z poznania, že restoratívna justícia je v značnom a aj zbytočnom nerovnovážnom stave s retributívnou justíciou. Najdôležitejšie je pochopiť, že pre budúcnosť je potrebná nová, korektná rovnováha v prístupe k trestaniu, potláčajúca nerovnosť, uprednostňujúca kooperáciu. Trestanie v budúcnosti nemôže byť orientované len na výsledok, ale zároveň má byť zamerané na samotný (spoločenský) proces. Dominantným cieľom tohto procesu je úsilie efektívnejšie brániť rastu kriminality a lepšie ochraňovať jej obeť (poškodených).

Poznanie restoratívnej justície a alternatívnych trestov v aplikačnej praxi prinieslo výskumnému kolektívu hlbšie poznanie verejnej mienky o alternatívnych trestoch (pozri predchádzajúci odsek). Bola spracovaná kriminálna geografia ukladania alternatívnych trestov v Slovenskej republike.⁵⁷ Ďalej sa získali poznatky justičnej praxe ukladania alternatívnych trestov a podrobnejšie sa analyzovala konkrétna činnosť probačných a mediačných úradníkov. Výskumný kolektív obohatil aj kontinuálny výskum normotvorby alternatívnych trestov, podmienok a organizácie nových prvkov trestnoprávneho procesu, vedúceho k účinnej resocializácii páchatel'a.⁵⁸

Restoratívny pohľad na budúcnosť slovenskej justície a práva ako takého, na základe hore pomenovaných výchovných aktivít, považuje autorský kolektív za mimoriadne dôležitý pre jeho invenčný a efektívny rozvoj. Trestná činnosť v budúcnosti by mala byť stále výraznejšie chápaná ako poškodzovanie ľuďmi a narušenie či rozbitie medziľudských vzťahov. Poškodenie by malo byť konkrétne definované a trestná činnosť uznaná aj vo vzťahu k iným spoločenským škodám a konfliktom. Dôležité je vždy mať na pamäti, že restoratívna justícia zdôrazňuje potrebu dobrovoľnej spolupráce troch strán: obeť- ktorej bola spôsobená ujma; páchatel'a- ktorý spôsobil ujmu a spoločnosti (komunity)- kde bola spôsobená ujma. Komunikovať a riešiť čin, znamená pre účastníkov tejto triády znovu žiť ako človek.

Ak sa má restoratívna justícia a uplatňovanie alternatívnych trestov v budúcnosti úspešne rozvíjať, je potrebné aby sa výraznejšie a odvážnejšie objavili v obsahu trestnej politiky Slovenskej republiky. „Trestná politika je súčasť všeobecnej politiky, špeciálne zameraná na kontrolu kriminality a jej sprevádzajúcich, či inak súvisiacich sociálnopatologických javov. Nástrojom jej

⁵⁶ Strémy, T., Kurilovská, L., Vráblová, M.: Restoratívna justícia. Praha: Leges, 2015, 212 s.

⁵⁷ Strémy, T., Donevová, A.: Ukladanie alternatívnych trestov z hľadiska kriminálnej geografie. In. Strémy (ed.): Restoratívna justícia a alternatívne tresty v aplikačnej praxi. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Trnava: Leges, 2015, 216-228 s.

⁵⁸ Pozri príspevky: J. Šimovčeka, A. Jalča, M. Vráblovej, E. Szabovej, G. Dianišku, L. Šimunovej, A. Gregušovej a K. Jurišovej. In. Strémy, T. (ed.): Restoratívna justícia a alternatívne tresty v aplikačnej praxi. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Praha: Leges, 2015.

tvorby je využívanie poznatkov získaných vedeckými metódami a postupmi, osobitne kriminologickým výskumom a taktiež priamym uplatňovaním trestnoprávných a súvisiacich noriem v praxi, vrátane snáh o zjednotenie tejto aplikačnej praxe.“⁵⁹

Tieto definíciou naznačené nároky na ciele a nástroje tvorby trestnej politiky nie sú dodatočne zohľadňované pri tvorbe programových vyhlásení slovenských vlád akejkoľvek straníckej orientácie. Pri tomto tvrdení vychádzame z analýzy obsahov programových vyhlásení 5 slovenských vlád a fenomenologických údajov vývoja kriminality od r. 1989 do dnes.⁶⁰ Pretože sme výsledky obsahovej analýzy už publikovali (odkaz č. 10) uvedieme len niekoľko poznámok vzťahujúcich sa k obsahu tohoto článku. V rokoch 1998-2002 sme vo vládnom programe nenašli zmienku o restoratívnej justícii a alternatívnych trestoch. V rokoch 2002-2006 vznikla nádejná situácia zavedením mediácie a probácie v trestnom konaní s možnosťou vloženia alternatívnych trestov. Rozšíril sa i diapazón alternatívnych trestov a možnosti ich ukladania v novom trestnom zákone. Roky 2012-2016 boli návratom k úsiliu o zlepšenie situácie v oblasti väznenstva. Osobitnú úlohu tam mala zohrať snaha výraznejšie udeľovať alternatívne tresty. V tomto období sa podarilo realizovať projekt získania prostriedkov a skúšobne overiť elektronické monitorovanie osôb pri výkone trestu.

Napriek pozitívnym prvkom o ktorých sme sa zmienili, obsahová analýza programových vyhlásení svedčí o tom, že trestná politika sa pohybuje v určitom stereotypy. Stereotypizácia vyplýva aj z toho, že táto je až príliš dotovaná zdrojmi čisto pragmatickej podoby. Významnú úlohu v tom zohráva prílišné vnímanie a rešpektovanie verejnej mienky politikmi. Udržanie miesta v politike je často dôležitejšie než riešenie aktuálneho a potrebného spoločenského problému.

Zavedené mediácie do slovenského trestného práva od začiatku zaujalo odbornú verejnosť na Slovensku. Išlo nielen o právnickú obec, ale osobitne aj o odborníkov v spoločenských vedných disciplínach. Rozpracoval sa obsah práce mediátorov, metodické postupy a následne sa začali analýzy uplatňovania mediácie v slovenských podmienkach.⁶¹ Medzi frekventované témy patrila analýza spolupráce právnikov s probačnými a mediačnými úradníkmi a jej podoba v procesnej praxi.⁶²

---

⁵⁹ Kuchta, J., Válková, H. a kol.: Základy kriminologie a trestné politiky. Praha: C.H.Beck, 2005, s. 9-10. Pozri tiež: Šimunová, L.: Sankčná politika, In: Dianiška, G., Strémy, T., Vráblová, M. a kol.: Kriminológia. 3. Vyd. Plzeň: Aleš Čenek, 2016, s. 161-187.

⁶⁰ Dianiška, G., Strémy, T.: Porovnávacía kriminológia a trestná politika. In: Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2016, s. 453-459.

⁶¹ Lubelcová, G.: Uplatňovanie mediácie v slovenských podmienkach. In: Strémy, T. (ed.): Restoratívna justícia a alternatívne tresty v aplikačnej praxi. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Trnava: Leges, 2015, s. 72-87.

⁶² Jalč, A.: Spolupráca s probačnými a mediačnými úradníkmi a ich aplikácia v procesnej praxi. In: Strémy, T. (ed.): Restoratívna justícia justícia a alternatívne tresty v aplikačnej praxi. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Trnava: Leges, 2015, s. 88-105.

Bádatelia sa zhodujú sa tom, že mediácia je spôsob riešenia sporu, keď mediátor ako tretia nezávislá a nezaujatá osobnosť pomáha stranám sporu (páchateľ, obeť, komunita) identifikovať ich záujmy. Zároveň ich nabáda, aby hľadali spoločné a prijateľné riešenie problémov, ktoré spôsobili konflikty.

V ALTERNATÍVNE TRESTY A ODSÚDENÍ PÁCHATELIA

Vysokú výpovednú hodnotu pre prognostické úvahy odborníkov predstavuje poznávanie, popis a analýza stavu, štruktúry a dynamiky kriminality na určitom území a za určitú časovú jednotku. Hovoríme o kriminálnej fenomenológii. Ako to vyzerá s fenomenológiou vo sfére udeľovania alternatívnych trestov a odsúdených páchatel'ov? Potrebné fenomenologické údaje prináša nasledovná tabuľka:

UKLADANIE ALTERNATÍVNYCH TRESTOV ^v											
R o k	PO trest spolu	domáce väzenie	trest povinnej práce	peňaž- ný trest	trest prepadnutia		vyhoste- nie	Zákaz Poby- tu	trest záka- zu činnos- ti spolu	Trest záka- zu účasti na ver. pod.	NEPO tres- ty
					Majet- ku	Ve- ci					
2010	20 263	59	1 352	1 630	1	156	53	2	620	-	6 291
2011	18 936	28	2 265	1 547	0	135	47	6	659	-	5 754
2012	21 191	25	3 123	1 512	1	124	49	7	2 298	-	5 933
2013	22 574	21	3 581	1 392	1	93	46	38	2 491	-	5 095
2014	20 527	17	3 351	1 243	1	110	65	10	2 258	2	5 333
2015	17 752	18	3 037	1 152	-	-	211	64	6 657	1	4 946
2016	16 927	23	1 599	1 147	-	-	202	60	6 295	-	4 871
2017	16 639	18	1 573	1 161	-	-	-	-	-	-	4 801
2018	18 133	28	1 085	3 000	24	990	286	89	6 621	10	5 939
2019	17 264	68	1 196	3 016	28	1 097	176	100	6 819	29	5 722
2020	15 576	64	1 152	2 554	23	1 166	189	88	6 451	28	5 140
2010 - 2020	205 782	369	23 314	19 354	79	3 871	1 323	464	41 169	70	59 825

Tabuľka č. 1: Ukladanie alternatívnych trestov v Slovenskej republike v rokoch 2010-2020

Z vyššie uvedenej tabuľky je zrejmé, že najviac ukladanými trestami sú podmienené tresty, po ktorých nasleduje nepodmienečný trest. Nasleduje trest povinnej práce, peňažný trest a trest zákazu činnosti. Čiže, situácia s využívaním alternatívnych trestov v slovenskej súdnej praxi je viac ako žalostná.

Alternatívne tresty sa stali súčasťou nového Trestného zákona č. 300/2005 Z.z. v znení neskorších predpisov, účinného od 1.1.2016. Ako však svedčí stav, štruktúra a dynamika udeľovania AT v SR, táto alternatíva trestania je v súdnej praxi využívaná úplne nedostatočne. Napriek tomu, že Slovensko má k dispozícii od roku 2014 elektronický systém monitoringu osôb, súdna prax zotrúva na princípoch retributívnej justície. Panuje „ako keby“ pocit strachu z udelenia alternatívnych trestov, osobitne trestu domáceho väzenia, zo strany prokurátorov a súdov. Myslíme si, že kľúčovú úlohu pre rozsiahlejšie uplatnenie alternatívnych trestov zohráva osobnosť právnik (sudcu, prokurátora a pod), ktorá je ochotná osvojiť si princípy restoratívnej justície a taktiež uplatňovať ich v justičnej praxi.

VI ZÁVER

Prognóza rozvoja trestnej politiky vo sfére restoratívnej justície a ukladania alternatívnych trestov z hľadiska špecifik v Slovenskej republike vyžadujú systémové úsilie o zníženie značnej nerovnováhy restoratívnej justície vo vzťahu k retributívnej justícii.

Nastolenie tohto trendu bude vyžadovať:

- meniť právne vedomie a zaužívané stereotypy, osobitné zvyky, tradície a neochotu k alternatívam a súdnictvu a právnej praxi všeobecne,
- zásadne ovplyvňovať a znižovať punitivitu verejnej mienky,
- pozitívne využiť existenciu elektronického systému monitoringu osôb (ESMO) na Slovensku, zvyšovať možnosti jeho využitia v trestnej praxi a pravidelne hodnotiť jeho resocializačné dopady,
- systematicky presvedčovať orgány a inštitúcie v trestnom konaní, že úspešná prevencia je vhodnejšia a časom aj lacnejšia ako represia,
- získať presvedčivé vedecké dôkazy, že alternatívne tresty na Slovensku dostatočne ovplyvňujú resocializáciu páchatel'a a posilniť tak vyššiu aktivitu právnikov v tomto procese a zároveň ovplyvniť ústretovosť verejnej mienky pre podporu alternatív,
- v normotvorbe a justičnej praxi harmonizovať právny i spoločenský vzťah a proces medzi páchatel'om, obeťou a komunitou,
- zmeniť chápanie obeť len ako poškodeného a podporiť prijatie komplexného zákona o obetiach trestných činov,
- podporiť nárast komunit, osobitne rodiny na moránom a etickom odsúdení kriminálnych činov svojich blízkych a zároveň ich orientovať pre aktívnu účasť na procese ich resocializácie.

Trendy širšieho a systémového uplatnenia alternatívnych trestov a rozvoj prvkov restoratívnej justície budú ovplyvňovať nasledovné skutočnosti:

- implementácia odporúčaní Európskej únie na úseku trestnej politiky rozvíjajúcej princípy slobody, bezpečnosti, spravodlivosti, demokracie vrátane prehlbovania ľudských práv a slobôd,
- zmena verejnej mienky, zatiaľ naklonenej k retribúcii, k jej rovnováhe s restoratívnou justíciou a praktická participácia komúnít na ich výkone,
- zapojenie kvalifikovaných odborníkov a inštitúcií do resocializačného procesu s dôrazom na personálny rozvoj a odbornú kompetenciu pracovníkov probačnej s mediačnej služby.

Použitá literatúra:

DIANIŠKA, G, STRÉMY, T.: Porovnávacía kriminológia a trestná politika. In. Aktuálne otázky trestného práva v teórii a praxi. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2016, s. 453-459. Elektronická verzia (<https://www.nku.gov.sk/documents/10157/265201/96037-145052-57.pdf>)

JALČ, A.: Spolupráca s probačnými a mediačnými úradníkmi a ich aplikácia v procesnej praxi. In. Strémy, T. (ed.): Restoratívna justícia a alternatívne tresty v aplikačnej praxi. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Praha: Leges, 2015, s. 88-105.

KUCHTA, J., VÁLKOVÁ, H. a kol.: Základy kriminologie a trestné politiky. Praha: C.H.Beck, 2005, s. 9-10. Pozri tiež: Šimunová, L.: Sankčná politika, In. Dianiška, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ, M. a kol.: Kriminológia. 3. Vyd. Plzeň: Aleš Čenek, 2016, s. 161-187

LUBELCOVÁ, G.: Uplatňovanie mediácie v slovenských podmienkach. In. Strémy, T. (ed.): Restoratívna justícia a alternatívne tresty v aplikačnej praxi. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Praha: Leges, 2015, s. 72-87.

STRÉMY, T., DONEVOVÁ, A.: Ukladanie alternatívnych trestov z hľadiska kriminálnej geografie. In. Strémy (ed.): Restoratívna justícia a alternatívne tresty v aplikačnej praxi. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Praha: Leges, 2015, 216-228 s.

STRÉMY, T. (ed.): Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach. Zborník s medzinárodnej vedeckej konferencie. Praha: Leges, 2014, 544 s.

STRÉMY, T. (ed.): Restoratívna justícia a alternatívne tresty v aplikačnej praxi. Zborník z medzinárodnej vedeckej konferencie. Praha: Leges 2015, 376 s.

STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L., VRÁBLOVÁ, M.: Restoratívna justícia. Praha: Leges, 2015, 344 s.

STRÉMY, T., KLÁTIK, J.: Alternatívne tresty. Bratislava: C. H. Beck, 2018. 288 s.

Sherman, L.W.: Reason for emotion. Reinventing justice with theories, innovation, and research. Criminology 41, 2003. s. 1 – 37.

SŤAHULOVÁ, S.: Restoratívna justícia v podmienkach Slovenskej republiky. In. Dufalová, L. Et al. Mílniky práva v stredoeurópskom priestore 2011. Zborník s medzinárodnej konferencie. Bratislava: Univerzita Komenského, s. 419

Kontaktné údaje:

Prof. PhDr. Gustáv Dianiška, CSc.
gustav@dianiska.sk

prof. JUDr. Tomáš Strémy, PhD.
Univerzita Komenského v Bratislave
Právnická fakulta
Šafárikovo námestie č. 6,
P.O.BOX 313
810 00 Bratislava
tomas.stremy@flaw.uniba.sk

RELEVANCIA RESTORATÍVNEJ JUSTÍCIE A JEJ FRAGMENTOV V PODMIENKACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY⁶³

Lucia Kurilovská, Patrícia Krásná
Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave
Ústav štátu a práva SAV
Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Abstrakt

Opodstatnenie restoratívnej justície je neustále aktuálnou témou. Autorky sa v rámci vedeckého článku zamerali na relevanciu restoratívnej justície a jej fragmentov v podmienkach Slovenskej republiky. Venovali sa tejto problematike s ohľadom na jej význam a bezpodmienečnú potrebu v právnom systéme každej krajiny. Prostredníctvom vedeckých metód skúmali autorky základné piliere restoratívnej justície a tiež jej opodstatnenie v rámci aplikácie alternatívnych trestov, mediácie, probácie, ale i pri zaobchádzaní s mladistvými odsúdenými.

Kľúčové slova: restoratívna justícia, probácia, mediácia, alternatívny trest, obeť, mladistvý páchatel'

Abstract

The rationale for restorative justice is a topical issue. Within the scientific article, the authors focused on the relevance of restorative justice and its fragments in the conditions of the Slovak Republic. They addressed this issue, given its importance and unconditional need in the legal system of each country. Through scientific methods, the authors tested the basic pillars of restorative justice and also its justification in the application of alternative punishments, mediation, probation, but also in the treatment of juvenile offenders.

Key words: restorative justice, probation, mediation, alternative punishment, victim, juvenile offender

I ÚVOD

Stretnutie, komunikácia a vzájomná interakcia medzi zúčastnenými stranami v kontexte riešenia konfliktu, v tomto prípade trestného činu, sú dôležité pre tradičné justičné systémy, avšak komunikácia a stretnutie sú bezpodmienečne potrebné a sú podstatou, práve, aj pri uplatňovaní restoratívnej justície. Prax spoločných stretnutí a komunikácie, či už na formálne alebo neformálne účely, je praxou, ktorú sme do začiatku roka 2020 považovali za samozrejmosť, za niečo prirodzené. Pandémia ochorenia COVID-19 nám však ukázala, že dané nie je až takou samozrejmosťou. Napriek tomu nám pandémia ukázala aj to, že tento čas je

---

⁶³ „Táto práca bola podporená Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0102.“

jedinečnou príležitosťou na prekonanie určitých prekážok, ktoré nám bránia v našom ďalšom vývoji. V kontexte restoratívnej justície sú spomínanými prekážkami odborné, výkonné a akademické interakcie, ktoré sú príležitosťou pre vybudovanie alternatívnej cesty k spravodlivosti.

Dovolili sme si začať s takouto úvahou z dôvodu, že práve pri uplatňovaní, aplikácii fragmentov restoratívnej justície a jej samotnej podstate je interakcia medzi zúčastnenými stranami nevyhnutná a bezpodmienečne potrebná.

Predkladaný vedecký článok je spracovaný s uvádzaným zreteľom a predkladá čitateľovi poznatky získané prostredníctvom štúdia a analýzy odborných publikácií, poznatkov z aplikačnej praxe a tiež z poznatkov získaných zo zahraničných, ale i domácich vedeckých štúdií. Cieľom autoriek bolo zhrnúť, poukázať, na súčasný stav a tiež predostrieť poznatky, na ktoré je potrebné pri aplikácii restoratívnej justície a jej fragmentov dbať.

II RELEVANCIA RESTORATÍVNEJ JUSTÍCIE

Výsledkom našej vedeckej činnosti, ktorú sme realizovali za účelom spracovania tohto vedeckého článku, prostredníctvom vedeckým metód, je poukázanie na podstatu a význam restoratívnej justície. Tiež je výsledkom našej činnosti charakterizácia a priame prezentovanie nami dosiahnutých výsledkov prostredníctvom prepojenia teoretických súvislostí a aplikačnej praxe v nasledujúcom texte.

Koncept restoratívnej justície⁶⁴ opakovane poukazuje a podsúva do tradičného systému justície novovytvorené prvky obohacujúce jej náležitú činnosť v spoločnosti. Od času, kedy sa restoratívna justícia objavila, resp. od času kedy sa restoratívna justícia začala uplatňovať v trestných systémoch krajín, zažila rýchly rast tak ako v teórii, tak i v praxi. Od 80. rokov 20. storočia sa restoratívna justícia dostala do povedomia mnohých odborníkov (právnikov, kriminológov, psychológov a iných). Stratégie a programy restoratívnej justície sa stali veľmi podobnými, tým, preventívnym. Dané vyplýva zo skutočnosti, že tak, ako restoratívne, tak aj preventívne stratégie boli a sú zamerané na faktory podstatne ovplyvňujúce kriminalitu, ale zároveň riešia i konkrétnu trestnú činnosť, ku ktorej aktuálne došlo. Restoratívna justícia sa usiluje o obnovu trestným činom narušených vzťahov a za týmto účelom deleguje kľúčové rozhodnutia na objekty, ktorých sa trestný čin bezprostredne týka (obeť, páchateľ, spoločnosť).⁶⁵ Poukazuje na participáciu medzi obeťou, páchateľom a spoločnosťou na procese reparácie, rehabilitácie a mediácie.⁶⁶

---

⁶⁴ V odbornej literatúre je možné nachádzať aj synonymá tohto pojmu, ako napr. „family group conferencing“, „restorative cautions“, „community justice“ a iné.

⁶⁵ VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., HULMÁKOVÁ, J. a kolektív. Základy kriminologie a trestní politiky. 3. vydání, s. 6.

⁶⁶ STRÉMY, T. (ed.). Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach, s. 62.

Je však potrebné konštatovať, že tak ako sa restoratívna justícia začala uplatňovať v teórii a v praxi, tak bolo s daným spojené i veľké množstvo prekážok, obštrukcií, pri jej aplikácii. Tradičné trestné súdnictvo veľmi ťažko prijímalo inovatívne prvky restoratívnej justície a dovoľme si uviesť, že to je v Slovenskej republike tak dodnes. Snaha mnohých odborníkov ostáva často bez reakcie či už spoločnosti laickej, ale aj tej odbornej, výkonnej. Máme za to, že restoratívna justícia, jej fragmenty a ich opodstatnenie musia zastávať v našom trestnom systéme popredné miesta. Je potrebné si uvedomiť, že tak ako páchatel', tak aj obeť a aj spoločnosť tvoria pomyselný trojuholník, pre ktorý by mala restoratívna justícia, resp. justícia zabezpečiť čo najefektívnejšie a najúčelnejšie riešenie vznikajúcich konfliktov, teda spáchaných trestných činov, v spoločnosti. V tomto momente je dôležité uvedomiť si, že identifikácia a špecifikácia vzniknutej ujmy a hľadanie jej najefektívnejšieho spôsobu vyriešenia zohráva kľúčovú pozíciu v rámci kontextu restoratívnej justície.

Koncept systému restoratívnej justície sa dá považovať za myšlienkový prameň, prameniari a zahŕňajúci i legislatívne zakotvenie, ktoré prináša istotu a nemožnosť prehladnutia uvedeného. Následne je bezpodmienečne dôležité aj praktické uplatnenie väčšiny alternatívnych spôsobov riešenia trestných vecí v aplikačnej praxi. V rámci nami spracovaného vedeckého článku poukážeme aj na skutočnosť, že legislatívne, teoretické zakotvenie je možné realizovať v čo najhodnotnejšej, najefektívnejšej a najúčelnejšej miere v tom prípade, keď sú účelné tvrdenia uvedené v teórii a následne aplikovateľné priamo vo vykonávanej praxi. Považujeme za podstatné poukázať aj na skutočnosť, že restoratívna justícia má tendenciu a kladie si za úlohu neustále na vybrané, účelné, potreby, požiadavky a podnety spoločnosti reagovať. Svojím pôsobením reaguje na existujúcu a vznikajúcu situáciu vo vymedzenej miere, prispieva k prospechu celej spoločnosti a k zabezpečeniu jej správneho fungovania.

V rámci neformálnej komunikácie s verejnosťou sme nadobudli dojem, že obeť, páchatelia, ale aj široká verejnosť často nadobúdajú pocit, že justícia dostatočne nenaplní ich potreby, resp. nereflektuje na ich požiadavky. Podobné názory prezentujú aj odborníci, ktorí častokrát vyjadrujú nespokojnosť a žiadajú zmeny. Sú to napr. sudcovia, advokáti, probační a mediační úradníci a iní. Mnohí z nich sa domnievajú, že justícia a justičný systém ako taký trestno-právne konflikty v spoločnosti často prehľbujú a nie pozitívne riešia. Preto je na mieste využívať nové formy justície, ktoré prinášajú na trestnú politiku iný pohľad. Restoratívna justícia, dovoľme si tvrdiť, má riešiť vzniknuté a vznikajúce problémy

a má viesť občana k jeho participácii pri dodržiavaní verejného poriadku. Prístup k teórii restoratívnej justície spočíva, okrem iného, i v úsilí o rozvoj normatívnych teórií, ktoré sa navzájom doplňujú. Pretože vysvetľujúce teórie nám umožňujú vidieť to, aký svet je a zároveň to, aký by mal svet byť.⁶⁷

---

⁶⁷ STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L., VRÁBLOVÁ, M. Restoratívna justícia, s. 16.

2.1 Objekty restoratívnej justície

Objekty restoratívnej justície vnímame ako súčasti, základy, restoratívnej justície, ale zároveň ako hlavné prvky, na ktoré má restoratívna justícia primárny vplyv. Týmto, nami spomínanými, objektmi sú práve obeť trestného činu, páchatel' trestného činu a spoločnosť. Pri nahliadaní na dané je možné potvrdiť, že ideou restoratívnej justície je napomáhať v čo možno najvyššej miere práve hlavným činiteľom prítomným pri spáchaní trestného činu.

Vedecká obec a odborníci z aplikačnej praxe tvrdia, čo je podložené aj faktami z viktimologických výskumov, že obeť trestného činu vo väčšine prípadov nemá v úmysle, resp. nie je jej cieľom, po spáchaní trestného činu pomstiť sa páchatel'ovi. Práve naopak obeť chce, aby bola pochopená, aby jej okolie porozumelo a tiež hlavne, aby si páchatel' uvedomil, čo jej spôsobil a aký mal trestný čin na ňu vplyv. Obeť potrebuje istotu a podporu, aby mohla prekonať následky trestného činu čo najrýchlejšie a čo najefektívnejšie. Práve toto tvrdenie je opodstatnené s prihliadnutím na obeť trestného činu, ako na objekt restoratívnej justície, pretože cieľom restoratívnej justície je napomôcť i obeti trestného činu. Je podstatné tiež uviesť, že práve koncept restoratívnej justície priniesol pre obeť trestných činov značné pozitíva. Či už v kontexte legislatívy, ale najmä v kontexte praktickej pomoci, ktorá je obetiam trestných činov, v súčasnosti i v Slovenskej republike, poskytovaná. Spomínané skutočnosti vo vysokej miere prispeli k tomu, aby boli realizované ďalšie výskumy zamerané na zisťovanie skutočného prínosu restoratívnej justície, jej postupov a programov pre obeť trestných činov.⁶⁸

Páchatel' trestného činu v kontexte restoratívnej justície zohráva taktiež veľmi významné postavenie. Tak ako bolo už nami spomenuté, restoratívna justícia dbá na skutočnosť, aby si páchatel', resp. odsúdený za spáchaný trestný čin uvedomil čo trestným činom spôsobil a aké má jeho konanie dopad na obeť, na spoločnosť, ale v neposlednom rade aj na jeho osobu. Pokiaľ si tieto tri základné skutočnosti vplyvu jeho konania neuvedomí, tak nie je význam restoratívnej justície reflektovaný tým správnym spôsobom. Páchatel' trestného činu, je bezprostredne potrebné, aby sumarizoval všetky skutočnosti, ktoré mali vplyv na jeho konanie, ale i skutočnosti, ktoré svojím konaním spôsobil. Východiskom restoratívnej justície je presvedčenie o tom, že trestný čin je konfliktom medzi konkrétnymi jedincami a preto je potrebné tento konflikt riešiť na interpersonálnej, neformálnej medziľudskej úrovni so snahou obnoviť poškodené sociálne vzťahy a odčiniť spôsobenú škodu.⁶⁹ Ideou restoratívnej justície je tiež viesť páchatel'a k prevzatiu zodpovednosti za spáchaný trestný čin, ale považujeme za potrebné spomenúť, že i obeť je potrebné, aby sa v tomto kontexte pričínila o to, aby bol konflikt vyriešený. Následne sociálna reintegrácia páchatel'a aj obeť trestného činu prispieva, bezpodmienečne, aj

---

⁶⁸ ZENDER, L. Victims, s. 445.

⁶⁹ ZEHR, H. Úvod do restoratívnej justice, s. 65.

k efektívnej prevencii kriminality v spoločnosti. Prístup k páchatel'ovi trestného činu je kľúčovým faktorom. Pokiaľ si páchatel', odsúdený, neuvedomí, čo spôsobil trestným činom nebude chápať ani príkorie, ktoré obeti a spoločnosti spôsobil. Tieto skutočnosti často vedú k „začarovanému kruhu“ recidívy.

Dovolíme si konštatovať, že nesmierne dôležitú úlohu v tomto prípade zohráva aj penitenciárne a postpenitenciárne zaobchádzanie s odsúdeným. Pretože ak je program zaobchádzania⁷⁰ s odsúdeným prispôsobený individuálnym charakteristikám odsúdeného a počas výkonu trestu odňatia slobody je program zaobchádzania pripravený tak, aby si odsúdený uvedomil všetky skutočnosti spojené s jeho odsúdením, je značná pravdepodobnosť vo vybraných prípadoch, čo je potvrdené aj odborníkmi z aplikačnej praxe, že sa odsúdený nestane recidivistom. Program zaobchádzania je „súhrn aktivít zameraných na rozvoj osobnosti odsúdeného, na jeho primerané správanie, hodnotovú orientáciu v súlade s právami, povinnosťami ustanovenými v zákone o výkone trestu odňatia slobody a v iných všeobecne záväzných právnych predpisoch“. ⁷¹ Komplexná a individuálna starostlivosť o odsúdeného vo výkone trestu odňatia slobody vytvára, značne pozitívne, predpoklady a podmienky na jeho opätovné zaradenie sa do občianskeho života, teda vytvára základ jeho resocializácie. Práve penitenciárna starostlivosť tvorí predpoklad aj pre efektívnu postpenitenciárnu starostlivosť.

Postpenitenciárna starostlivosť je všeobecne chápaná ako starostlivosť o jedinca po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody. Je zameraná na vytváranie vhodných podmienok na resocializáciu odsúdeného s cieľom zabezpečiť mu vhodné pracovné uplatnenie, dočasné ubytovanie, prípadne poskytnúť ďalšiu pomoc, ktorá by mu umožnila do určitej miery bezproblémové začlenenie sa do občianskeho života. Funkciou postpenitenciárnej starostlivosti je dovŕšiť prevýchovu osôb prepustených z výkonu trestu, utvárať v nich aktívny vzťah k práci, k spoločnosti a pomáhať im viesť riadny život. Postpenitenciárna starostlivosť sa považuje za sociálno-preventívny inštitút a inštitút práva sociálneho zabezpečenia.⁷²

Prístup k páchatel'ovi trestného činu, následná penitenciárna a postpenitenciárna starostlivosť o odsúdeného sú taktiež primárnymi skutočnosťami, ktoré restoratívna justícia ovplyvňuje a má ideu ich čo najefektívnejšie v pozitívnom slova zmysle ovplyvniť.

Ďalším nami spomínaným objektom restoratívnej justície je spoločnosť. Spoločnosť chápeme ako celok, v ktorom navzájom interaktívne žijú členovia spoločnosti a ovplyvňujú svoje nažívanie. Spoločnosť je kľúčovým faktorom pre rozvoj každej kultúry, každého národa a krajiny. Ak dôjde k narušeniu spoločnosti dôjde k narušeniu každého jej člena. Pretože akékoľvek narušenie harmónie

---

⁷⁰ Na splnenie účelu zaobchádzania určený pedagóg ústavu, do ktorého je odsúdený umiestnený po pobyte v nástupnom oddiele, vypracuje pre odsúdeného program zaobchádzania.

⁷¹ § 15 od. 3 Zákona č. 475/2005 Z. z. Zákona o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

⁷² MAMOJKOVÁ, E., NOVÁK, I. Základy penológie, s. 166.

a konsenzu spoločnosti je narušením nažívania medzi jednotlivými členmi. Úlohou spoločnosti je dbať na pohodlie svojich členov a aktívne pracovať na tom, aby jej členovia boli spokojní. Avšak, v prípade ak dôjde ku konfliktu - k spáchaniu trestného činu je narušený harmonický kontext interaktívneho života v spoločnosti a je potrebné to promptne vyriešiť. Tradičná retributívna justícia rieši a riešila takéto „zlyhanie“ rznymi sankciami voči páchatel'ovi, avšak restoratívna justícia sa snaží hľadať spoločné, korektné, východisko pre všetkých zúčastnených na konflikte. Ak sa nad daným zamyslíme je to odôvodnené potrebou harmónie a prepojenia všetkých potrebných skutočností, ktoré vedú k náprave a k vyriešeniu konfliktu.

Spoločnosť však zohráva, tak ako bolo už spomenuté, kľúčovú úlohu v prístupe k obeti trestného činu a k páchatel'ovi. V prípade, ak spoločnosť nebude akceptovať obeť alebo páchatel'a je to podstatne negatívny ukazovateľ zlyhania celej spoločnosti. Restoratívna justícia upriamuje, práve z tohto dôvodu, pozornosť na prijatie, resp. náhľad spoločnosti na obeť a na páchatel'a. Pretože v prípade, kedy spoločnosť nebude akceptovať potreby a postavenie obete nie je možné, aby sa obeť efektívne vysporiadala so vzniknutou ujmom. Taktiež na základe uvedeného dodávame, že i páchatel' trestného činu potrebuje nádej a možnosť odčiniť svoje konanie. Ak mu táto možnosť nebude poskytnutá môže to mať záporný vplyv do budúcnosti práve so vznikom recidívy, či vznikom negatívnych javov v spoločnosti. Máme za to, že je potrebné páchatel'ovi poukázať na jeho neakceptovateľné konanie, uložiť mu primeraný trest, resp. sankciu. Tiež však pri výkone trestu, sankcie, prihliadať na skutočnosť, že po ich výkone je potrebné, aby bol páchatel' plnohodnotným, akceptovateľným členom spoločnosti.

V prípade obete, je potrebné, aby jej spoločnosť zabezpečila začlenenie sa do spoločnosti bez čo možno najnižšej miery následkov spáchaného trestného činu. Touto skutočnosťou sa zaoberá aj viktimológia a označuje ju ako „hierarchiu viktimizácie“.⁷³ Hierarchia viktimizácie je obrazom statusu obete v spoločenskom diskurze a tiež v médiách. Hierarchia viktimizácie je akýmsi rebríčkom akceptácie a favorizovania určitých typov obetí v spoločnosti. Netýka sa však iba miery „oblúbenosti“ a kladnej, či zápornej pozornosti médií. Svoju pozornosť venuje aj procesom sociálnej interakcie obete. Premieta sa bezpodmienečne i do postoja obete k zdrojom pomoci a podpory v spoločnosti.

Úlohou spoločnosti je preto dbať na skutočnosť, aby ani jeden z objektov restoratívnej justície nebol nadradený nad tým druhým, či tretím, ale aby si boli všetky objekty rovné a na základe tejto skutočnosti došlo k efektívnemu riešeniu vzniknutého konfliktu, trestného činu, v spoločnosti.

---

⁷³ GREER, CH. News Media, Victims and Crime, s. 16.

III FRAGMENTY RESTORATÍVNEJ JUSTÍCIE V PODMIENACH SLOVENSKEJ REPUBLIKY

Pri náhlade na nami zvolenú problematiku a pri spracovaní vedeckého článku je potrebné reflektovať na potrebu zobrazenia dát a údajov, ktoré s prezentovanou problematikou bezprostredne súvisia. V rámci ďalšej kapitoly budú vyobrazené teoretické a štatistické ukazovatele fragmentov restoratívnej justície v podmienkach Slovenskej republiky. Pre účely nášho vedeckého článku sme sa rozhodli poukázať na vybrané fragmenty restoratívnej justície, a to konkrétne, na alternatívne tresty, mediáciu, probáciu a probáciu vo vzťahu k mladistvým páchatelom. Tieto fragmenty tvoria a zároveň napomáhajú budovať podstatu restoratívnej justície. Je však potrebné si uvedomiť, že bez vývoja a dbania na inováciu týchto inštitútov strácajú svoju podstatu. Interakcia, ktorá má prebiehať na teoretickej, ale i praktickej úrovni medzi týmito fragmentmi zastáva nenahraditeľné, kľúčové, miesto pri aplikácii restoratívnej justície do trestného systému aj našej krajiny.

Prvky restoratívnej justície je, z nášho pohľadu, potrebné aplikovať do trestného súdnictva, ale i do sociálnej práce, resp. do práce, ktorá je charakteristická prácou s obeťami, potenciálnymi obeťami, páchatelmi a potenciálnymi páchatelmi trestných činov. Je dôležité si uvedomiť, že v prípade ak vznikne konflikt, teda keď dôjde k spáchaniu trestného činu je danú situáciu potrebné riešiť a vyriešiť čo najefektívnejšie. Avšak je tiež potrebné si uvedomiť, že danej situácii je možné predchádzať, teda kľúčovú úlohu zohráva v tomto prípade aj prevencia. Pretože ak je účelná a efektívna prevencia je potom oveľa jednoduchšie aplikovať pri vzniku konfliktu i prvky restoratívnej justície. Dovoľme si uviesť, že odporúčaním odborníkov, v rámci tvorby Stratégie prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti na roky 2021 – 2025 a aplikácie prvkov restoratívnej justície na základe výstupov a skúseností z empirickej praxe výkonu probácie a mediácie, bolo doplniť a prehodnotiť legislatívu mediácie a probácie v trestnom práve, prípadne trestných kódexov tak aby uplatňovanie princípov restoratívnej justície a s tým spojené využívanie alternatívnych trestov zabezpečili naplnenie účelu trestu.⁷⁴

Často konzervatívny trestný systém v našej krajine je veľkou prekážkou pri aplikácii prvkov a elementárnych predpokladov restoratívnej justície. Dovoľme si v tomto momente položiť otázky: „*Prečo je tomu tak? Prečo toto skostnatené vnímanie justície doslova bráni vo vývoji, v pozitívnom vývoji trestnej justície v našej krajine?*“ *Je to z dôvodu strachu, z dôvodu neznalosti, z dôvodu neinformovanosti?*“ Dovoľme si konštatovať, že predpokladom je možná kombinácia týchto tvrdení. Avšak zarážajúce na danej skutočnosti je to, že na základe tradičného prístupu k trestným veciam veľmi často dochádza k uzavretému, kruhu, v ktorom vystupujú - páchatel, recidivista, obeť a opakovaná viktimizácia.

---

⁷⁴ Príloha č. 1 k Správe o plnení úloh vyplývajúcich zo Stratégie prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v Slovenskej republike na roky 2016 - 2020 za rok 2020.

Samozrejme, netvrdíme, že tradičná justícia je nesprávna, nevhodná. Práve naopak snažíme sa poukázať na skutočnosť potreby jej inovácie, jej zdokonalenia. Máme za to, že odborná diskusia podložená na empirických faktoch prispeje k skutočnosti osvojenia si posolstiev restoratívnej justície a jej využívaniu v aplikačnej praxi. Spoločnosť, všetci členovia spoločnosti, je potrebné, aby rozumeli restoratívnej justícii, aby rozumeli elementárnym pojmom, ktoré sú spojené s restoratívnou justíciou. Pretože efektívnu restoratívnu justíciu vytvárajú odborníci a praktici, ktorí dbajú na skutočnosť, že spolupráca medzi všetkými subjektmi a inštitúciami, ktoré prichádzajú do kontaktu s obeťou, páchatelom, potenciálnou obeťou a potenciálnym páchatelom trestného činu je opodstatnene dôležitá.

3.1 Alternatívne tresty

Alternatívne tresty je možné chápať ako nové formy spravodlivosti, ktoré majú nahradiť alebo doplniť niektoré tradičné postupy, ktoré sú uplatňované v rámci trestného konania. Z uvedeného dôvodu téma alternatívnych trestov začala byť jednou z kľúčových tém modernizácie trestnej politiky, ale aj novoformujúcej sa sociálnej práce s páchatelmi trestných činov. Následkom daného sa koncom minulého storočia začal proces hľadania alternatív k trestu odňatia slobody, ktorý sa vyvíjal troma základnými smermi. Prvý z týchto smerov mal snahu o zmiernenie detenčného charakteru odňatia slobody, kde je umiestnenie obvineného vo výkone trestu odňatia slobody doplnené aktivitami prebiehajúcimi na slobode, napr. výkon zamestnania, výchovné programy, víkendové pobyty a pod. Druhý smer vylučoval detenciu a zahŕňal typické alternatívne tresty, ako sú napr. peňažné tresty, verejnoprospešné práce a pod. Tretí smer mal depenalizačný charakter, pričom uplatňoval podmienené odsúdenie, upustenie od potrestania, ale aj tzv. odklony.⁷⁵

Hlavným dôvodom procesu zavádzania alternatívnych spôsobov trestania páchatelov trestných činov, bola snaha efektívne riešiť problém preťaženia súdov, ako aj ostatných orgánov činných v trestnom konaní. Opodstatnením bolo aj riešenie nedostatočnej kapacity väzníc, či zlacnenie trestného konania a nájdenie účinných foriem prevencie kriminality, samozrejme, pri zachovaní vysokých nárokov na vecnú správnosť a spravodlivosť súdneho rozhodovania.⁷⁶ Zavedenie systému alternatívnych trestov je, aj napriek ich právnemu zakotveniu, dlhodobým procesom. Odborníci sa v súčasnosti odlišujú v tvrdeniach, ktoré tresty je možné považovať za alternatívne. Avšak je možné konštatovať, že akýkoľvek trest odlišný od bezpodmienečného trestu odňatia slobody je určitým spôsobom trestom alternatívnym. Pre potreby nami spracovaného vedeckého článku si dovoľíme názorne zobrazit' počet uložených alternatívnych trestov, konkrétne trestu povinnej

---

⁷⁵ KALVODOVÁ, V. Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí, s. 109.

⁷⁶ SOTOLÁŘ, A., PÚRY, F., ŠÁMAL, P. Alternativní řešení trestních věcí v praxi, s. 3.

práce a trestu domáceho väzenia práve z dôvodu, že tieto alternatívne tresty sú najčastejšie vnímané i širokou verejnosťou.

Graf 1 Počet uložených trestov povinnej práce a trestov domáceho väzenia v Slovenskej republike za vybrané roky. Zdroj: Štatistické ročenky MS SR. Dostupné online - <https://www.justice.gov.sk/Stranky/Informacie/Analyticke-centrum.aspx>.

V uvedenom grafe je možné pozorovať, že počet uložených trestov povinnej práce prevyšuje v každom, nami zvolenom, roku počet uložených trestov domáceho väzenia. Najvyšší počet uložených trestov povinnej práce evidujeme v roku 2013 a následne v ďalších rokoch ich počet už iba klesal. Počet uložených trestov domáceho väzenia bol najvyšší v roku 2019 a najnižší v roku 2017. Je možné na základe daného konštatovať, že počty uložených alternatívnych, nami vybraných trestov, tvoria iba nepatrné percento z celkového počtu uložených trestov pretože, napríklad, v roku 2019 bolo celkovo uložených 28 431 trestov a teda trest povinnej práce tvoril 4,2 % a trest domáceho väzenia iba 0,2 %. V roku 2014 bolo celkovo uložených 33 610 trestov. Trest povinnej práce tvoril z celkového počtu 11,7 % a trest domáceho väzenia len 0,05 %. Tieto hodnoty svedčia o skutočnostiach, ktoré sme už niekoľko krát v našom článku naznačili a síce, že vnímanie restoratívnej justície a jej fragmentov je v našej krajine veľmi obmedzené.

3.2 Mediácia a probácia

Mediáciu a probáciu v trestnom konaní možno vnímať ako alternatívu, ktorá je determinovaná Trestným zákonom⁷⁷, Trestným poriadkom⁷⁸ a návrhom Smerníc k alternatívne mu trestu odňatia slobody, ktorý bol vypracovaný v rámci príprav na 8. kongrese OSN.⁷⁹

Mediácia na Slovensku prechádza vývinom a v čoraz vyššej miere sa mediáciou zaoberajú odborníci z rôznych spoločenských oblastí.⁸⁰ Veľkým pokrokom je skutočnosť, že inštitút mediácie sa implementuje postupne do právnych predpisov, napr. aj za pomoci inštitútu odklonu v trestnom konaní. Ustanovenie § 216, § 217 Trestného poriadku v inštitúte mediácie znamená, že mediácia môže byť súčasťou odklonu v trestnom konaní a plní úlohy pri podmienечnom zastavení trestného stíhania. Následne, si dovoľíme, v krátkosti opísať jednotlivé konkrétne náležitosti tohto inštitútu spojeného s inštitútom mediácie. Z dôvodu, že pojmy mediácia a odklon je potrebné diferencovať, uvádzame, že mediácia je spôsob riešenia sporu a jej výsledky sa môžu, ale nemusia prejaviť v rozhodnutí vo veci samej. Rozhodnutie tak ostáva výlučne na súde alebo na prokurátorovi.⁸¹

Formou mediácie je možné uskutočniť odklon v trestnom konaní za podmienok uvedených v § 220 až § 227 Trestného poriadku. Pri takomto spôsobe uskutočnenia mediácie zákon reguluje skutočnosti, ktoré je potrebné, aby boli splnené zo strany obvineného. Inštitút dohody medzi obeťou a obvineným prostredníctvom mediácie je ukončený v trestnom konaní formou zmieru medzi jednotlivými spomínanými subjektmi. Na Slovensku sa inštitút mediácie začal uplatňovať pomerne nedávno a bolo to výsledkom, práve presadzovania, restoratívnej justície. Prostriedky mediácie majú za úlohu vyriešiť možné porušenia práv občanov bez súdov a tým ich smerovať k rýchlemu a efektívnemu procesu.

Pod pojmom „probácia“ je možné chápať alternatívu k nepodmienечnému trestu odňatia slobody, ktorej podstatou je konštruktívna metóda individuálnej práce s obvineným, odsúdeným alebo obeťou, resp. poškodeným trestného činu. Probáciou je tiež možné nazvať inštitucionalizovaný dohľad nad správaním páchatel'ov trestných činov. Tento dohľad je spojený s určitými prvkami pomoci, ktoré uľahčujú resocializáciu páchatel'a aj v prípadoch po prepustení z výkonu trestu odňatia slobody. Probácia je súčasťou odborných činností a intervencií, ktoré súvisia s realizáciou sociálnej práce v trestnej justícii. Táto služba prispieva k tomu, aby alternatívne spôsoby trestania boli čo najefektívnejšie a nezanechávali na jej účastníkoch následky v sociálnej rovine. Probácia vytvára priestor aj pre prvopáchatel'ov a mladistvých páchatel'ov, aby mali väčšiu možnosť nahradiť

⁷⁷ Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších právnych predpisov.

⁷⁸ Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších právnych predpisov.

⁷⁹ CEHLÁR, V. MEDIÁCIA A PROBÁCIA. Aktuálne poznatky a problémy, s. 2.

⁸⁰ LABÁTH, V. Aktuálne výzvy a perspektívy mediácie, s. 143.

⁸¹ BRŤKO, M. Probačný a mediačný úradník v procese mediácie, s. 63.

spôsobenú škodu obetiam trestných činov a súčasne im bola poskytnutá druhá šanca v súvislosti s ich ľudským zlyhaním.⁸² V tomto procese má nezastupiteľné miesto probačný a mediačný úradník, ktorý využíva rôzne formy a metódy práce, ktoré môžu byť determinované alternatívnym trestom, elektronickým monitoringom, probačným dohľadom ale aj uloženými ochrannými opatreniami.

Probačiu je možné chápať ako:

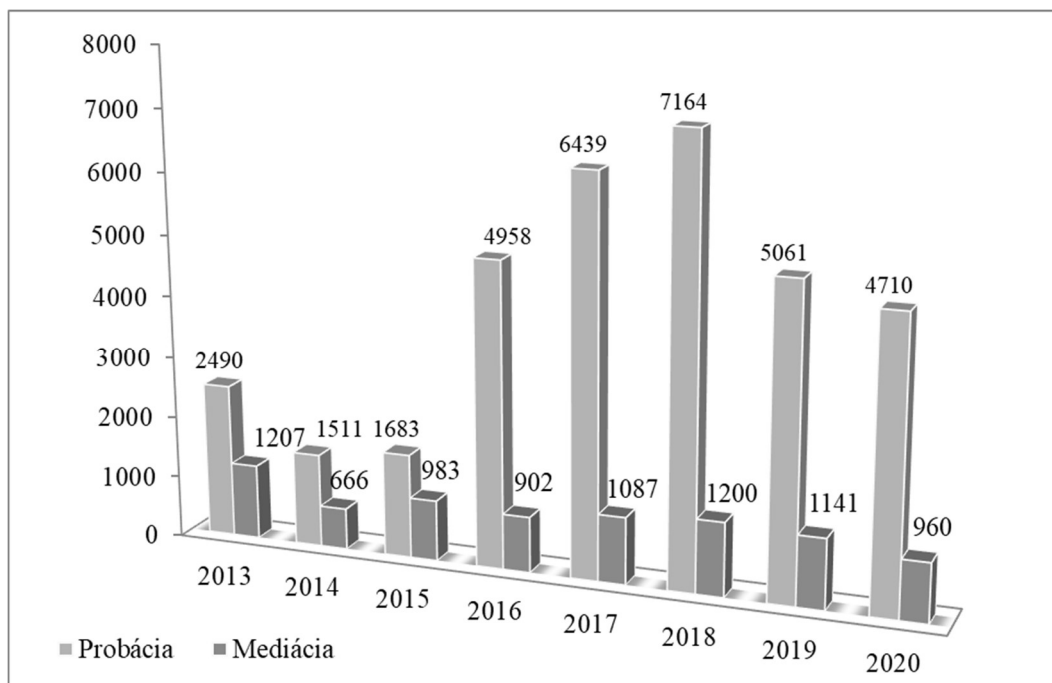
- kontrolu, organizovanie a výkon probačných programov u obvinených, obžalovaných alebo odsúdených, ktorých súčasťou sú uložené povinnosti a obmedzenia,
- kontrolu uložených trestov alebo obmedzení, ktorých súčasťou je probačný alebo ochranný dohľad,
- činnosť súvisiacu so zabezpečením inštitútu predbežného šetrenia u obvineného,
- organizovanie, koordinovanie a výkon trestu povinnej práce a trestu domáceho väzenia,
- dohľad nad správaním obvineného, ak sú na dosiahnutie ochrany a posilnenia inštitútu probácie použité technické prostriedky,
- pomáhanie poškodenému, ak ide o zákaz priblíženia alebo zdržiavania sa v blízkosti obydlija poškodeného,
- pomáhanie obvinenému v súvislosti s probáciou, aby viedol riadny život a vyhovel podmienkam, ktoré mu boli uložené rozhodnutím prokurátora alebo súdu v trestnom konaní.⁸³

V nasledujúcom grafe si dovoľíme pre názornú ukážku štatistických ukazovateľov predostrieť obraz počtu realizovaných probácií a mediácií v Slovenskej republike.

---

⁸² SOTOLÁŘ, A., PÚRY, F., ŠÁMAL, P. Alternatívni řešení trestních věcí v praxi, s. 35.

⁸³ Zákon č. 550/2003 Z. z. Zákon o probačných a mediačných úradníkoch v znení neskorších právnych predpisov.

Graf 2 Počet realizovaných probácií a mediácií za vybrané roky v Slovenskej republike. Zdroj: Štatistické ročenky MS SR. Dostupné online - <https://www.justice.gov.sk/Stranky/Informacie/Analyticke-centrum.aspx>.

Nami spracovaný graf prezentuje skutočnosť, že najvyšší počet pridelených probácií, za nami skúmané obdobie, bol v roku 2018 a najnižší v roku 2014. Počet pridelených mediácií bol najvyšší v roku 2013 v konfrontácii s rokom 2014, kedy bol počet pridelených mediácií najnižší.

Tak, ako bolo už nami uvedené zavedenie prvkov restoratívnej justice do sociálnej práce a práce profesionálov, ktorí pracujú priamo s páchatel'ami a obeťami trestných činov je kľúčové a zohráva nenahraditeľné miesto v procese realizácie restoratívnej justice v podmienkach našej krajiny. Vytvorenie akéhosi „puzzle“ v prístupe k obeťom, páchatel'om a spoločnosti zo strany odborníkov je bezpodmienečné. Spomedzi európskych krajín sú jednými z priekopníkov v implementácii restoratívnej justice, najmä u mladistvých páchatel'ov, Švédsko a Nórsko. Obe krajiny rozvinuli pilotné projekty a disponujú právnym rámcom, ktorý zahŕňa restoratívnu justíciu, ako alternatívu k riešeniu kriminality mládeže.

Dovoľujeme si konštatovať, že teória „onalépkovania“ páchatel'a trestného činu, najmä u mladých ľudí poukazuje na neefektívnosť, či priamo na škodlivosť tvrdého prístupu ku kriminalite mládeže, ktoré smeruje a môže viesť až k rizikám stigmatizácie, ako sme už v našom článku spomenuli. Práve z tohto dôvodu si dovoľíme v nasledujúcom texte poukázať na spojitosť efektívnej probácie s prístupom k mladistvým páchatel'om.

3.3 Probácia a mladiství páchatelia

Pri uplatňovaní probácie vo vzťahu k mladistvým delikventom sa uplatňujú tie isté základné ciele a zásady probácie ako u dospelých, avšak s niektorými, príznačnými, diferenciami. Pri uplatňovaní probácie u mladistvých je potrebné pristupovať k nim odlišným spôsobom ako u dospelých osoby, vzhľadom k tomu, že po fyzickej a hlavne psychickej stránke nie je mladistvý natoľko vyvinutý ako dospelý jedinec. Pred represívnym pôsobením na mladistvých je potrebné uprednostniť také metódy práce s nimi, ktoré môžu prispieť k eliminácii negatívnych vplyvov vonkajšieho prostredia na ich správanie. Tiež je potrebné motivovať ich k rozvoju kladných vlastností, ktorými disponujú.

Zmyslom probácie vo veciach mládeže je:

- pozitívne odborné vedenie mladistvého spojené s potrebnou pomocou a jeho motiváciou k vedeniu života v súlade so všeobecne záväznými normami, zamerané na zaistenie toho, aby v budúcnosti viedol riadny život, stabilizoval svoje osobné pomery a odstránil príčiny svojej trestnej činnosti,
- podniknutie krokov k znovu začleneniu mladistvého do spoločnosti a k vytvoreniu predpokladov pre jeho ďalší pozitívny sociálny rozvoj,
- sledovanie a kontrola správania sa mladistvého, ochrana spoločnosti pred prípadnou
- ujmom z jeho strany,
- zníženie rizika recidívy trestnej činnosti.⁸⁴

Pri nahliadaní na realizovanú probáciu vo vzťahu k mladistvým páchatel'om si dovoľíme poukázať na štúdiu realizovanú v Škandinávii v roku 2020. Cieľom tejto štúdie bolo preskúmať a získať poznatky o perspektívach odborníkov, ktorí sa venujú uplatňovaniu restoratívnej justície u mladistvých páchatel'ov. Za týmto účelom boli realizované kvalitatívne, pološtruktúrované a individuálne rozhovory so šiestimi odborníkmi s praktickými skúsenosťami z práce s mladými páchatel'mi vo Švédsku a v Nórsku. Zistenia viedli k identifikácii štyroch kľúčových prvkov, ktoré uľahčujú implementáciu prvkov restoratívnej justície pri práci s mladými páchatel'mi. Tieto prvky je, podľa našej úvahy, veľmi vhodné aplikovať aj na podmienky našej krajiny.

Ide o tieto prvky, ktoré je potrebné rozvíjať v rámci uplatňovania restoratívnej justície:

- teoretické znalosti - ovládanie teoretických pojmov, právnych a praktických vedomostí, ktoré majú výkonní odborníci o restoratívnej justícii,
- vymedzenie podmienok procesu, ktoré odborníci identifikovali ako požiadavky, ktoré je potrebné splniť počas realizácie konkrétnych činností v praxi s cieľom vytvoriť priaznivé podmienky pre rozvoj procesu restoratívnej justície,
- vôľa zainteresovaných strán,

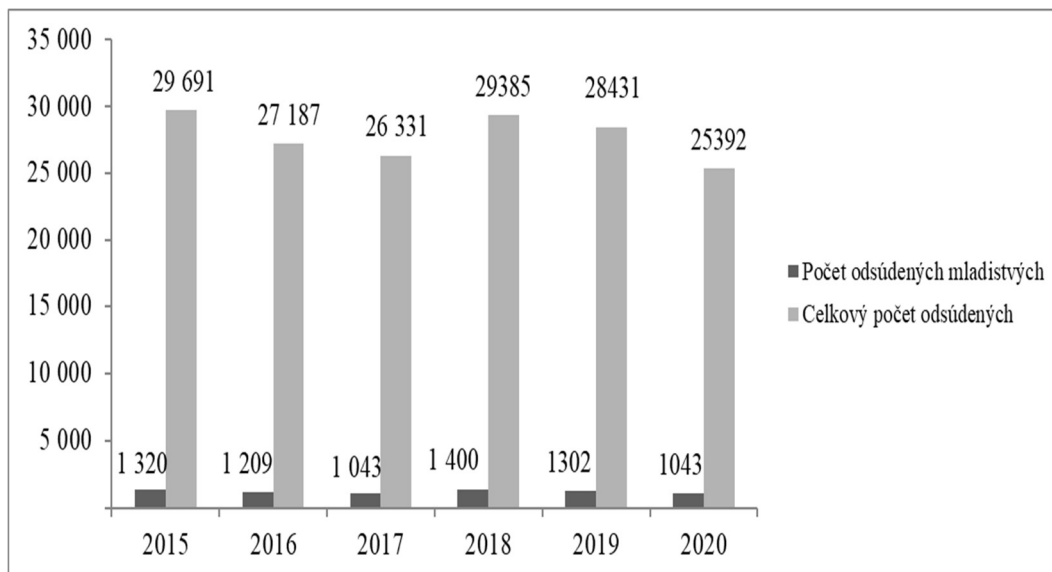
---

⁸⁴ SOTOLÁŘ, A., PÚRY, F., ŠÁMAL, P. Alternatívne řešení trestních vecí, s. 211.

- vôľa komunity, miernejší justičný systém a humánnejšia trestná politika, ktorá poskytuje danej krajine ideálne spoločensko-politické podmienky na realizáciu restoratívnych praktík.⁸⁵

Pri uvážení o nami uvádzaných skutočnostiach prameniáciach z tejto štúdie je možné konštatovať, že restoratívna justícia zaujala nenahraditeľné miesto i v kontexte prístupu k mladistvým páchatel'om. Je potvrdené, že na Slovensku páchajú mladiství trestnú činnosť a preto je nevyhnutné pri práci s nimi prihliadať aj na aplikáciu a prvky restoratívnej justície, tak ako boli vymedzené. Pre názornú ukážku si dovoľíme prezentovať i nami spracovaný graf počtu odsúdených mladistvých v porovnaní s celkovým počtom odsúdených v Slovenskej republike, kedy percento počtu mladistvých odsúdených je v rozmedzí od 14 % do 19 % z celkového počtu odsúdených za vybrané roky.

Graf 3 Počet odsúdených mladistvých v porovnaní s celkovým počtom odsúdených za vybrané roky v Slovenskej republike. Zdroj: Štatistické ročenky MS SR. Dostupné online - <https://www.justice.gov.sk/Stranky/Informacie/Analyticke-centrum.aspx>.

Predkladané skutočnosti v rámci výstupov vyššie prezentovanej štúdie sme si zvolili aj z toho dôvodu, že severské krajiny sú i priekopníkmi pri realizácii penitenciárnej a postpenitenciárnej starostlivosti, ktoré sú v rámci kontextu restoratívnej justície taktiež veľmi dôležité, ako bolo už nami spomínané. Ako príklad si dovoľíme uviesť veľmi známu väznicu v Halden. V tejto väznici sa riadia sloganom: „Železná ruka v hodvábných rukaviciach.“ Túto väznicu môžeme nazvať

⁸⁵ GUTIÉRREZ OLIVARES, N. Piecing the Puzzle: Restorative Justice with Children and Young Offenders in Scandinavia, an Interview Study with Professionals, s. 18.

aj akýmsi experimentom, ktorý nám zodpovie otázku: „*Čo sa stane s recidívou, keď s odsúdenými zaobchádzate s najväčším možným rešpektom?*“⁸⁶ Cieľom väzenského zariadenia v Halden⁸⁷ je rehabilitácia väzňov a tiež sa kladie dôraz na to, aby sa väzni počas výkonu svojich trestov cítili ako súčasť spoločnosti. Hlavná myšlienka vlády pri budovaní tejto väznice bola celkom jednoduchá. Čím menší je rozdiel medzi životom vo väzení a na slobode, tým je ľahší prechod zo života vo väzení na slobodu. Ak sa teda s delikventom zaobchádza ako s neplnohodnotným členom spoločnosti, potom je jeho náprava častokrát odsúdená na neúspech. Ak sa však k väzňovi správame bez predsudkov a opovrhovania, prináša to celkom iné výsledky. Všetky aspekty návrhu väzenia Halden majú teda za cieľ vyhnúť sa psychologickému tlaku zo straty slobody.⁸⁸ Tieto skutočnosti sú taktiež podstatnými faktormi, ktoré ovplyvňujú ideu restoratívnej justície a napomáhajú tradičnému trestnému systému k jeho efektívnosti a čo najvyššej možnej miere účelnosti.

IV ZÁVER

V súčasnosti široká verejnosť vníma význam restoratívnej justície, alternatívnych trestov, resp. všetkých prvkov restoratívnej justície citlivejšie, pozornejšie. Medializácia vybraných prípadov z nedávnej minulosti vzbudzuje v spoločnosti rôzne názory a vášne. Kontext vnímania restoratívnej justície a jej prvkov preto nadobúda, v našej krajine, relevantnú potrebnosť. Spoločnosť začína postupom času vnímať potrebu restoratívnej justície, avšak táto skutočnosť je, žiaľ zatiaľ, na veľmi nízkej úrovni. Je potrebné si uvedomiť, že restoratívna justícia uchopila zločin nielen, ako metodologickú kategóriu práva, porušenie zákona, ale aj ako udalosť ovplyvňujúcu konkrétnych ľudí s potrebou lekárskej starostlivosti a inej starostlivosti.⁸⁹ Alternatívne cesty (paradigmy), ktoré restoratívna justícia ponúka sú alternatívou k tradičnému, trestnoprávnemu riešeniu trestného činu. Je to prístup nie len k osobe páchatel'a, či obeť, je to prístup, ktorý sa týka celej spoločnosti.

---

⁸⁶ KADLUBEKOVÁ, D. Penitenciárna a postpenitenciárna edukácia dospelých, s. 18.

⁸⁷ Halden je väznica s najvyšším zabezpečením, trest tu vykonávajú násilníci, vrahovia i pedofili. Napriek tejto skutočnosti je však atmosféra vo vnútri pokojná, nevyskytujú sa tam takmer žiadne známky násilia. Väznica sa nachádza v lese a jej inakosť spočíva v prepracovanom interiérovom i exteriérovom dizajne. Každá väzenská bunka je vybavená televíznym prijímačom, chladničkou, skriňou, písacím stolom, toaletou, kúpeľňou, okná sú bez mreží. V jednej skupine žije spolu osem odsúdených. Zaujímavosťou je, že pracovníci sú väčšinou neozbrojení, pretože zbrane vytvárajú zbytočné napätie, pôsobia zastrašujúco a sú dôvodom sociálnej vzdialenosti. Odsúdení, ktorí mali možnosť vykonávať svoj trest v inej väznici a následne boli preložený do Halden poukazovali na to, že v Halden spočíva inakosť najmä v tom, že svoj voľný čas si musia organizovať sami, sami si určujú čo, kedy a ako urobia. Kdežto v iných väzniciach sa stali iba akousi „bábkou“, ktorá vykonávala rozkazy.

⁸⁸ SAHNI, V. A COMPARATIVE STUDY ON PRISON SYSTEMS: TIHAR AND HALDEN, s. 1766.

⁸⁹ KURILOVSKÁ, L. Obete trestných činov ako predmet záujmu restoratívnej justície, s. 237.

V závere si dovoľíme konštatovať, že relevancia restoratívnej justície a jej fragmentov v podmienkach Slovenskej republiky je zreteľná a bezpodmienečná. Aby bol trestný systém našej krajiny efektívny a účelný je potrebné prihliadať, aplikovať a opodstatnene efektívne reflektovať na skutočnosti, ktoré nám restoratívna justícia ponúka. Tieto skutočnosti je následne potrebné, kategoricky, zdokonaľovať a inovovať pre účely tej, ktorej spoločnosti.

Použitá literatúra:

BRTKO, M. Probačný a mediačný úradník v procese mediácie. In: Právne vedomie verejnosti v demokratickom štáte. Bratislava: Katedra verejnej správy a verejných financií, 2011, s. 62-67.

CEHLÁR, V. MEDIÁCIA A PROBÁCIA. Aktuálne poznatky a problémy, 2008, s. 2.

GREER, CH. News Media, Victims and Crime. In DAVIES, p., FRANCIS, P., GREER, CH. (eds.) Victims, Crime and Society. London: Sage Publications, 2004, s. 16.

GUTIÉRREZ OLIVARES, N. Piecing the Puzzle: Restorative Justice with Children and Young Offenders in Scandinavia, an Interview Study with Professionals, s. 18. University Gothenburg, department of social work, 2020, 100 s.

KADLUBEKOVÁ, D. Penitenciárna a postpenitenciárna edukácia dospelých, s. 18. Belianum. Vydavateľstvo Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, Pedagogická fakulta, 2015, 162 s. ISBN 978-80-557-0939-0.

KALVODOVÁ, V. Postavení trestu odnětí svobody v systému trestněprávních sankcí, s. 109. Brno: Masarykova univerzita, 2002, 272 s. ISBN 80-210-3025-9.

KURILOVSKÁ, L. Obete trestných činov ako predmet záujmu restoratívnej justície. In STRÉMY, T., ŠIMUNOVÁ, L., GREGUŠOVÁ, A., JURISOVÁ, K. Psychológ medzi právnikmi: Pocta profesorovi Gustávovi Dianiškovi k 75. narodeninám. Trnava: Typi Universitatis Tyrnaviensis pre Právnickú fakultu Trnavskej univerzity, 2015, s. 234-245. ISBN ISBN 978-80-8082-831-8.

LABÁTH, V. Aktuálne výzvy a perspektívy mediácie. In KOVÁČ, E. Aktuálne výzvy a perspektívy v mediácii. Bratislava: Asociácia mediátorov Slovenska, 2014, s. 142-146. ISBN 978-80-971616-0-6.

MAMOJKOVÁ, E., NOVÁK, I. Základy penológie. Bratislava: Akadémia Policajného zboru v Bratislave, 2015, 198 s. ISBN 978-80-8054-651-9.

SAHNI, V. A COMPARATIVE STUDY ON PRISON SYSTEMS: TIHAR AND HALDEN. In INTERNATIONAL JOURNAL OF ADVANCED RESEARCH , s. 1764-1770. ISSN: 2320-5407.

SOTOLÁŘ, A., PÚRY, F., ŠÁMAL, P. Alternatívne řešení trestních vecí. Praha: C. H. Beck, 2000, 468 s. ISBN 80-7179-350-7.

STRÉMY, T. (ed.). 2014. Restoratívna justícia a alternatívne tresty v teoretických súvislostiach. Zborník z medzinárodnej konferencie. Praha: Leges, 2014, 544 s. ISBN 978-80-7502-034-5.

STRÉMY, T., KURILOVSKÁ, L., VRÁBLOVÁ, M. 2015. Restoratívna justícia. Praha: Leges, 2015, 352 s. ISBN 978-80-7502-075-8.EDA, 2015. s. 234-245. ISBN 978-808082-831-8.

VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., HULMÁKOVÁ, J. a kolektiv. Základy kriminologie a trestní politiky. 3. vydání, 616 s. ISBN 978-80-7400-732-3.

ZEHR, H. 2003. Úvod do restoratívni justice. Praha: Sdružení pro probaci a mediaci v justici, 2003, 48 s. ISBN 80-902998-1-4.

ZENDER, L. Victims. In MAGUIRE, M., MORGAN, R., REINER, R. (eds.). The Oxford Handbook of Criminology. Third edition. Oxford: Oxford University Press, 2002, 485 s.

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon v znení neskorších právnych predpisov.

Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení neskorších právnych predpisov.

Zákon č. 475/2005 Z. z. Zákon o výkone trestu odňatia slobody a o zmene a doplnení niektorých zákonov.

Zákon č. 550/2003 Z. z. Zákon o probačných a mediačných úradníkoch v znení neskorších právnych predpisov.

Príloha č. 1 k Správe o plnení úloh vyplývajúcich zo Stratégie prevencie kriminality a inej protispoločenskej činnosti v Slovenskej republike na roky 2016 - 2020 za rok 2020.

Kontaktné údaje:

Dr. h. c. prof. JUDr. Lucia Kurilovská, PhD.

lucia.kurilovska@flaw.uniba.sk

Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislave

Šafárikovo nám. č. 6

P.O.BOX 313

810 00 Bratislava

Slovenská republika

npor. JUDr. Patrícia Krásná, PhD., LL.M.

patricia.krasna@akademiapz.sk

Akadémia Policajného zboru v Bratislave

Sklabinská 1

835 17 Bratislava 35

Slovenská republika

PROBLÉMY PRI IMPLEMENTÁCII ALTERNATÍVNYCH PRÍSTUPOV V JUSTIČNEJ PRAXI

Daniel Petričko
Okresný súd Michalovce

Abstrakt

Od účinnosti nových trestných kódexov od 1. januára 2006 sa do nášho právneho systému zaviedli aj relatívne nové inštitúty trestného práva, ktoré mali zabezpečiť rýchlu a efektívnu trestnú justíciu. S odstupom času je potrebné uviesť, že viaceré z týchto nových inštitútov sa v praxi využívajú viac iné menej. Prax ukázala, že zavádzanie restoratívnych prvkov do retributívneho prostredia môže byť mierne komplikované a to prináša so sebou aj viaceré praktické problémy. Ukazuje sa viaceré nedostatky, ktoré sa samostatne vykryštalizovali do aktuálnej podoby alebo im bolo potrebné pomôcť legislatívnymi zmenami. Zároveň je však potrebné uviesť, že prílišná legislatívna aktivita v oblasti zmien v trestnom práve neprináša vždy želaný efekt. Je totiž všeobecne známe, že nadmerná alebo prílišná zanietenosť pre legislatívne zmeny v oblasti trestného práva skôr komplikuje prácu orgánov činných v trestnom konaní či súdov. V príspevku ponúkam pohľad odborníka z praxe na aplikáciu vybraných alternatívnych trestov a implementáciu restoratívnych programov.

Kľúčové slová: restoratívnosť, alternatívne tresty, probácia, mediácia, probačný a mediačný úradník

Abstract

Since the entry into force of the new criminal codes, i.e. since 1 January 2006, relatively new criminal law institutes have been introduced into our legal system to ensure swift and efficient criminal justice. With hindsight, it should be noted that a number of these new institutes have found their place in practice better and some worse. Practice has shown that the transition from retributive to restorative justice can be slightly more complicated and can bring with it a number of practical problems. Practice has shown us a number of shortcomings that have either crystallised independently into their current form or needed to be helped by legislative changes. At the same time, however, it should be noted that too much legislative activity in the field of changes in criminal law does not always have the desired effect. In fact, it is widely known that excessive or over-zealous legislative changes in the field of criminal law rather complicate the work of law enforcement agencies or courts.

Key words: restorative, probation, mediation, probation and mediation officer

I ÚVOD

V prípade alternatívnych trestov alebo alternatívnych prístupov je potrebné uviesť, že tieto sa v praxi aplikovali pomerne ťažšie. Taktiež ďalším z problémov, ktorý prax ukázala bol fakt, že odborná verejnosť nebola dostatočne pripravená na takýto prechod k restoratívnej justícii. Aj po viacerých zmenách možno bádať, že v oblasti restoratívnej justície a aplikovania alternatívnych prístupov, vidíme viaceré nezrovnalosti a nejasnosti.

Oblasť alternatívnej justície by ste mohli rozdeliť do dvoch základných bodov. Prvým sú alternatívne tresty, ktoré dodnes teória jasne nezadefinovala. Druhou kategóriou sú tzv. alternatívne postupy, ktoré je možno definovať ako tzv. osobitné spôsoby konania. Z pohľadu aktivity probačného a mediačného úradníka teda môžeme do kategórie alternatívnych trestov zaradiť podmienený odklad výkonu trestu s probačným dohľadom, trest povinnej práce, trest domáceho väzenia a zákaz účasti na verejných podujatiach. Z hľadiska osobitných spôsobov konania s ingerenciou probačného a mediačného úradníka možno do tejto kategórie zaradiť zmier a podmienené zastavenie trestného stíhania. Takúto kategorizáciu je potrebné robiť predovšetkým z dôvodu, že samotný pojem restoratívna justícia je úzko prepojená predovšetkým na činnosť probačného a mediačného úradníka. Zároveň je však potrebné uviesť, že nie každý alternatívny trest je spojený s prácou probačného a mediačného úradníka. V rámci tohto príspevku teda poukážem predovšetkým na oblasti alternatívnych trestov, resp. osobitných spôsobov konania zameraných prioritne na prácu a na problematiku probačných a mediačných úradníkov.

II PODMIENEČNÝ ODKLAD VÝKONU TRESTU S PROBAČNÝM DOHĽADOM

V rámci kategorizácie alternatívnych trestov častokrát dochádza k posudzovaniu, či tento podmienený odklad výkonu trestu s probačným dohľadom možno alebo nemožno považovať za alternatívny trest. Na jednej strane je potrebné uviesť, že podmienený odklad výkonu trestu je len jednou z možností, ako vykonávať trest odňatia slobody. Zároveň však je potrebné uviesť, že takýto spôsob výkonu trestu odňatia slobody sa realizuje za súčinnosti probačného a mediačného úradníka. Cieľom zákonodarcu bolo, aby v prípade podmieneného odkladu výkonu trestu s probačným dohľadom, zabezpečil práve v súčinnosti s probačným a mediačným úradníkom vyššiu mieru starostlivosti o páchatel'a po spáchaní trestného činu resp. po právoplatnom odsúdení súdom. Už zo samotnej kategorizácie a možnosti uloženia podmieneného odkladu výkonu trestu s probačným dohľadom možno vyvodit' záver, že zákonodarca práve v prípade závažnejších trestných činov umožnil uloženie takéhoto podmieneného odkladu a pôsobenie probačného a mediačného úradníka má zabezpečiť nápravu, resp. resocializáciu páchatel'a. Navyše je potrebné uviesť, že na podporu možnosti resocializácie páchatel'a zákonodarca vymedzil povinnosť uloženia primeraných obmedzení a povinností uvedených v ustanovení § 51 ods. 3 a 4 Trestného zákona. Uvedený postup zákonodarcu možno vnímať ako snahu, aby v prípade závažnejších trestných činov, pri ktorých nie je možné napr. uloženie štandardného podmieneného odkladu výkonu trestu, bol uložený práve tento podmienený odklad výkonu trestu s probačným dohľadom a na jeho posilnenie, aby boli uložené primerané povinnosti a obmedzenia. Je však potrebné uviesť, že práve primerané obmedzenia a povinnosti majú byť pre probačného a mediačného úradníka smerodajným prvkom za účelom

určenia, akým smerom a spôsobom sa samotný probačný dohľad bude realizovať. Z toho teda možno vyvodit' jasný záver, že cieľom zákonodarcu bolo, aby primerané obmedzenia a povinnosti mali dominantné postavenie pri podmienenom odklade výkonu trestu s probačným dohľadom, a aby na ich kontrolu bol realizovaný probačný dohľad. Samotný probačný dohľad bez primeraných povinností a obmedzení by v praxi nemal žiaden význam, nakoľko by sa jednalo iba o strohé stretávanie sa páchatel'a s probačným a mediačným úradníkom bez toho, aby bol sledovaný a kontrolovaný istý cieľ, ktorý bol uložený súdom. V praxi je však častokrát uvedený postup zamieňaný a podmienený odklad výkonu trestu s probačným dohľadom je vnímaný ako prioritný a ukladanie primeraných povinností a obmedzení iba ako sekundárne. Prax často odhaľuje, že pri ukladaní probačného dohľadu sa uloží primeraná povinnosť alebo obmedzenie iba formálne, aby bola naplnená litera zákona. Takýto výklad je však nesprávny a samotný probačný dohľad následne nemá žiaden zmysel. Preto je potrebné klásť vysoký dôraz pri ukladaní primeraných povinností a obmedzení na to, aby tieto boli realizovateľné, vykonateľné a predovšetkým, aby smerovali k náprave páchatel'a. Zákonodarca pri vymedzení primeraných obmedzení a povinností použil slovíčko „najmä“, ktorým jasne zdôraznil, že súd nie je viazaný iba týmito taxatívne vymedzenými obmedzeniami a povinnosťami, ale môže použiť aj tzv. sudcovskú tvorbu práva. Preto je potrebné klásť vysoký dôraz na to, aby pri ukladaní primeraných obmedzení a povinností nedochádzalo k prílišnému formalizmu a aby pri samotnej kontrole probačného dohľadu, probačný a mediačný úradník mohol reálne vykonať probačný dohľad resp. kontrolovať tieto primerané obmedzenia a povinnosti. Prax odhaľuje, že mnoho ukladaných primeraných obmedzení a povinností bolo nevykonateľných, a teda neplnilo svoj účel. Práve preto je potrebná, pri ich ukladaní aj úzka súčinnosť sudcov s probačným a mediačným úradníkom. Osobitne pozitívne možno vnímať inštitút predbežného šetrenia, ktorý je obligatórny iba v prípade povinnosti podľa 51 ods. 4 písm. g) Trestného zákona. Nie je cieľom autora poukázať na to, aby pri ukladaní každej povinnosti alebo obmedzenia bol obligatórny inštitút predbežného šetrenia. Uvedené by naozaj spôsobilo zbytočné komplikácie a zbytočné oddaľovanie rozhodovacieho procesu. Zároveň je však potrebné uviesť, že samotný probačný a mediačný úradník pri realizácii probačného dohľadu bude tým subjektom, ktorý musí tieto obmedzenia a povinnosti kontrolovať, realizovať a vynucovať ich od samotného páchatel'a. Stojí teda za zmienku úvaha o tom, aby pri pred ukladaním takéhoto obmedzenia alebo povinnosti došlo aspoň k minimálnej súčinnosti medzi probačným a mediačným úradníkom a sudcom resp. naopak.

Dôležitý aspekt pri samotnom probačnom dohľade je aj samotná kontrola primeraných povinností a obmedzení. Kontrola je realizovaná v prípade probačného dohľadu v dvoch základných formách. Prvým formátom je využitie elektronického systému monitorovania osôb, kde je v prípade uloženia primeraných povinností a obmedzení možná takmer dokonalá kontrola týchto osôb. Práve využitie elektronického monitoringu totiž môže podstatným spôsobom uľahčiť prácu probačných a mediačných úradníkov pri kontrole primeraných obmedzení a

povinností. V prípade, ak nedôjde k uloženiu elektronického systému monitorovania osôb, je probačný a mediačný úradník viazaný iba štandardným režimom kontroly. Je potrebné uviesť aj to, že samotný probačný a mediačný úradník nemôže vykonávať kontrolu jednotlivých primeraných obmedzení a povinností 24 hodín denne. Niektoré z jednotlivých primeraných obmedzení a povinností majú charakter intenzívneho kontrolovania od momentu právoplatnosti rozsudku, iné majú charakter kontrolovania v priebehu skúšobnej doby. Čo je však potrebné uviesť je fakt, že pri kontrole je veľmi dôležitá súčinnosť aj Policajného zboru. Napríklad v prípade obmedzenia spočívajúceho v zákaze požívania alkoholických nápojov podľa § 51 ods. 3 písm. b) Trestného zákona je totiž činnosť probačného a mediačného úradníka podstatným spôsobom limitovaná. Práve súčinnosť Policajného zboru pri realizácii náhodných kontrol je tým najdokonalejším nástrojom na kontrolu primeraných obmedzení a povinností. Pokiaľ uvádzame potrebu súčinnosti probačného a mediačného úradníka s Policajným zborom, je potrebné uviesť aj to, že dodnes nám absentuje akákoľvek prepojenosť informácií o takýchto osobách. V praxi to teda znamená, že pokiaľ súd uloží takéto primerané obmedzenie alebo povinnosť, PZ nedisponuje takouto informáciou v istej „online“ forme a informáciu o takejto osobe, ktorá by v prípade náhodnej kontroly mohla byť vyhodnotená za porušenie primeraných obmedzení alebo povinností nemá. Prax nám totiž často odhaľuje problém, že v prípade, ak je uložené obmedzenie spočívajúce v zákaze požívania alkoholických nápojov, je zo strany probačného a mediačného úradníka písomne požiadané príslušné policajné oddelenie na poskytnutie súčinnosti. Prípadné náhodné kontroly teda zrealizuje príslušné policajné oddelenie (obvodné oddelenie), ktorému to probačný a mediačný úradník oznámil a požiadal ho o súčinnosť. Pokiaľ by odsúdený bol podrobený náhodnej dychovej skúške mimo svojho obvodu a bola by mu nameraná, hoci len minimálna hodnota alkoholu v krvi, túto informáciu sa probačný a mediačný úradník nedozvie, nakoľko príslušný PZ, napríklad v inom kraji, o existencii takéhoto obmedzenia nemá vedomosť.

III TREST POVINNEJ PRÁCE

V prípade trestu povinnej práce je potrebné uviesť, že uvedený druh trestu sa v našich podmienkach celkom dobre udomácnil a plní v podstatnej miere všeobecne prospešnú činnosť. Aj v prípade takéhoto trestu však prax často odhaľuje viaceré procesné nedostatky a viaceré procesné situácie, ktoré musí probačný a mediačný úradník, v jednotlivých procesoch riešiť. V prípade trestu povinnej práce prax v aktuálnej právnej úprave pociťuje mierne úbytok tohto druhu trestu spôsobený obligatórnou povinnosťou zistenia, či sú splnené podmienky na uloženie takéhoto trestu, resp. či možno páchatelovi uložiť takýto druh trestu. Je pravdou, že zo strany súdov dochádza v niektorých prípadoch k poznatkom o tom, že sa rozhodovací proces o istú dobu predlžuje, čo môže byť nevýhodné pri ukladaní tohto druhu trestu. Zároveň je však potrebné uviesť aj to, že inštitút predbežného šetrenia

je potrebný za účelom, aby samotný trest bol riadne vykonateľný a nebol uložený iba formálne. Druhým podstatným bodom spájajúcim sa s trestom povinnej práce sú tzv. minimálne mesačné limity na jeho výkon. V prípade dospelého páchatel'a je to minimálne 20 hodín mesačne a v prípade mladistvého páchatel'a minimálne 15 hodín mesačne. V praxi častokrát dochádza k situácii, kedy páchatel' opakovane nenaplní (či už z objektívnych alebo subjektívnych dôvodov) minimálny mesačný limit, a teda odpracuje menej ako 20 hodín mesačne alebo neodpracuje nič. V takýchto prípadoch častokrát dochádza k nejednotnosti postupov jednotlivých súdov. Jedna skupina súdov takéto nevykonávanie trestu povinnej práce vyhodnocuje ako dôvod na premenu už počas lehoty jedného roka od nariadenia výkonu trestu povinnej práce. Druhá skupina súdov umožní dopracovať zvyšok trestu, čo je však v rozpore s minimálnymi kritériami na odpracovanie a to je 20 hodín. Poukazuje pričom na fakt, že trest povinnej práce musí byť vykonaný (odpracovaný) najneskôr do jedného roka od jeho nariadenia. Na jednej strane je potrebné uviesť to, že cieľom zákonodarcu nebolo za každú cenu páchatel'a sankcionovať resp. mu uložiť nepodmienečný trest odňatia slobody. Trest odňatia slobody v prípade trestu povinnej práce resp. premena trestu povinnej práce na trest odňatia slobody je *Ultima ratio*, ktorý je potrebné využiť iba v nevyhnutnom prípade. V prípade premeny trestu povinnej práce na trest odňatia slobody, resp. premeny zvyšku trestu povinnej práce na trest odňatia slobody sa v prevažnej miere jedná o krátkodobé tresty, ktoré sú z hľadiska ekonomického zreteľa mimoriadne náročné a neefektívne. Na druhej strane musia existovať isté minimálne limity na to, kedy má byť trest opracovaný. V neposlednom rade sú tu aj záujmy poskytovateľa práce, ktorý umožňuje vykonať takýto trest. Ak totiž páchatel' „kalkuluje“ pri odpracovaní trestu povinnej práce, je to náročné pre probačného a mediačného úradníka a zároveň aj pre poskytovateľa práce. Otázkou je, či rozhodným momentom má byť 20 hodín mesačne alebo lehota jedného roka od nariadenia výkonu trestu povinnej práce.

Ďalším podstatným procesným problémom pri treste povinnej práce je aj zákonná možnosť uloženia primeraných povinností a obmedzení. Prax nám ukazuje, že v prípade uloženia trestu povinnej práce a súčasného uloženia primeraných obmedzení a povinností dochádza k problematickému procesnému postupu. Pokiaľ páchatel' vykoná celý trest povinnej práce (odpracuje všetky hodiny), ale zároveň nesplní primerané obmedzenia a povinnosti, nemá to pre neho žiaden negatívny dopad. Teda ak nesplní odsúdený primerané obmedzenia a povinnosti, ale vykoná trest povinnej práce v celom rozsahu nie je možné takéto nesplnenie sankcionovať premenou. Je to z dôvodu, že neexistuje žiaden prepočet na to, akú výšku nevykonaného trestu by mala byť odsúdenému premenená. Preto stojí za zmienku, či primerané obmedzenia a povinnosti pri treste povinnej práce majú svoje opodstatnenie alebo nie.

Posledným bodom, ktorý vnímam ako sporný, je samotný výkon kontroly a samotný výkon trestu povinnej práce v teréne. Prax nám často odhaľuje, že u mnohých poskytovateľov práce dochádza iba k tzv. formálnemu výkonu trestu

povinnej práce. Zároveň uvedené vyplýva z toho, že u poskytovateľov nedochádzalo ku kontrole zo strany probačných a mediačných úradníkov, a teda trest povinnej práce nesplnil svoj účel, nakoľko buď nebol vykonaný alebo bol vykonaný iba formálne. Samozrejme uvedené nemožno dávať za vinu iba probačným a mediačným úradníkom, nakoľko ich vyťaženosť a nedostatočná personálna obsadenosť často nedovoľujú, aby realizovali aj náhodné kontroly práve týchto poskytovateľov. V takomto prípade sa dostávame do slepej uličky, kde na jednej strane chceme aplikovať alternatívne tresty, ale na druhej strane nedokážeme zabezpečiť reálny výkon kontroly týchto alternatívnych trestov.

IV OCHRANNÝ DOHĽAD

Ako ideálny nástroj postpenitenciárnej starostlivosti možno označiť ochranný dohľad. Inštitút ochranného dohľadu má zabezpečiť, aby páchatel' v prípade závažnejšieho trestného činu, kedy je odsúdený za závažnejšie trestné činy, sa opätovne kvalitne zapojil do života v spoločnosti. Probačný a mediačný úradník má zabezpečiť, aby jeho resocializácia bola čo najlepšia a predovšetkým s dôrazom na prevenciu pred páchaním ďalšej trestnej činnosti. Prax ukázala, že v prípade uloženia ochranného dohľadu a zákonom stanovenej možnosti uloženia primeraných obmedzení a povinností, nie vždy dochádza k ich plneniu. Nastáva teda obdobný problém ako v prípade trestu povinnej práce, kedy v prípade uloženia primeraných obmedzení a povinností, existuje len malá možnosť vynútenia ich dodržiavania. Totiž v zmysle § 348 ods. 1 písm. k) Trestného zákona umožňuje sankcionovanie páchatel'a v prípade nedodržiavania režimu ochranného dohľadu. Umožňuje, aby páchatel', ktorý je prepustený z výkonu trestu a marí výkon úradného rozhodnutia, bol aj za takéto svoje konanie potrestaný. Zároveň je potrebné uviesť, že nebolo cieľom zákonodarcu opätovne páchatel'a vystavovať trestaniu. V takýchto prípadoch je potrebný nástroj na to, aby páchatel' dodržiaval režim, ktorý mu bol stanovený v rámci ochranného dohľadu. Prax totiž ukazuje situácie, kedy pri uložení takýchto primeraných povinností a obmedzení v prípade ich nedodržiavania, neexistuje mechanizmus sankcionovania, teda nemožno osobu stíhať za marenie výkonu úradného rozhodnutia za to, že nesplnil primerané povinnosti a obmedzenia. Stojí teda rovnako za úvahou, čo s týmito obmedzeniami a povinnosťami v rámci ochranného dohľadu.

Zásadným problémom v rámci výkonu ochranného dohľadu je takisto fakt, že spravidla sa jedná o odsúdených páchatel'ov, ktorí sú odsúdení na pomerne dlhé tresty. Podľa § 76 ods. 1 Trestného zákona sa musí obligatórne uložiť ochranný dohľad páchatel'ovi, ktorého súd odsudzuje na trest odňatia slobody za obzvlášť závažný zločin. Títo páchatelia spravidla vykonávajú tresty prevyšujúce 10 rokov. Po prepustení z výkonu trestu, často dochádza k situácii, že odsúdený si už nepamätá, že má byť u neho po prepustení z ÚVTOS realizovaný ochranný dohľad.

Je preto potrebné, aby v prípade prepustenia z výkonu trestu dochádzalo k lepšej kooperácii medzi Zborom väzenskej justičnej stráže a probačným a

mediačným úradníkom. Zabezpečíme tak informovanosť, jednak o prepustení odsúdeného z výkonu trestu odňatia slobody pre probačného a mediačného úradníka a informáciu pre odsúdeného, že sa má dostaviť na ochranný dohľad ku konkrétnemu probačnému a mediačnému úradníkovi na konkrétny okresný súd.

V ZMIER

Aj v oblasti restoratívnej spravodlivosti a teda trestnej mediácie možno bádať viaceré procesné nedostatky, resp. absencie pri jej samotnom aplikovaní do praxe. Je potrebné poukázať na jednotlivé problémy pri výkone a realizácii mediácie, predovšetkým zmiernu za účelom zlepšenia jeho aplikácie. V prvom rade uvádzam, že zmier v aktuálnej právnej úprave možno uzavrieť iba v prípade, ak bol spáchaný prečin. Kategorizácia trestných činov na zločiny a prečiny je výsledkom tvorby legislatívcov a teda zahŕňa v sebe dôležitý ľudský prvok vnímania spoločenskej nebezpečnosti toho ktorého skutku. Častokrát sa však v praxi stretávame so situáciou, kedy spoločenská nebezpečnosť zločinu môže byť omnoho nižšia, ako v prípade niektorého prečinu. Inými slovami samotná mediácia by určite bola vhodná aj v prípade závažnejších trestných činov, teda zločinov, avšak nám to právna úprava nedovoľuje. Stálo by teda za zmienku, či by sa uplatnenie zmieru nemohlo rozšíriť aj na oblasť zločinov. Samotná kategorizácia na zločiny a prečiny totiž nie vždy odzrkadľuje spoločenskú nebezpečnosť daného trestného činu. Samotná mediácia aj v prípade závažnejších trestných činov (zločinov), by bola možná a dala by sa realizovať aj v niektorých parciálnych otázkach ako je napr. náhrada škody, či už majetková alebo nemajetková. Takýmto spôsobom by sa ešte pred samotným rozhodnutím vo veci dalo vysporiadať s parciálnymi otázkami predovšetkým týkajúcimi sa vzťahu poškodený a páchatel trestného činu.

Treba dodať, že mediácia ako restoratívny program trestnej justície je vo vyspelých demokraciách západných štátov ponúkaná pre obeť a páchatel'a v každej fáze trestného konania bez ohľadu na závažnosť spáchaného trestného činu, pričom najväčší dôraz sa tu kladie na ozdravný proces. Napokon je to v rukách prokurátora či sudcu ako sa s výsledkom restoratívneho procesu v rozhodnutí vysporiada.

Trestná politika štátu v aktuálnej právnej úprave je naklonená restoratívnej koncepcii. Záujmom štátu je, aby do trestnej politiky včlenil viacero restoratívnych programov či nástrojov, a aby sa skôr pristupovalo k alternatívnym spôsobom riešenia vecí a hľadania trestov resp. postupov „na mieru“ pre páchatel'a. Stojí za zmienku rovnako fakt, že aj štát musí participovať na restoratívnej justícii z druhej strany. Participáciou predovšetkým vtedy ak štát je v pozícii poškodeného a uplatňuje si nárok resp. mu vyplýva z trestného konania nejaká ujma, či škoda. V praxi sa stretávame so situáciami, kedy poškodený je štát v pozícii štátneho orgánu, pripadala by do úvahy mediácia, avšak k aktivite na jej uzatvorenie častokrát nedochádza. Prioritným záujmom štátu by mohlo byť riešenie jeho sporov práve formou mediácie, čím by vzorovo vplýval aj na iné prípady.

Zmier, ako jedna z restoratívnych možností, by mala byť veľmi podstatným benefitom pre páchatel'a a obeť trestného činu. Páchatel'a by mal zmier motivovať k tomu, aby sám inicioval takéto riešenie za účelom, že ho sám vníma ako zásadný benefit a chce prevziať zodpovednosť za spáchaný trestný čin. V praxi narážame na situáciu, že občasné aj malicherné a malé trestné činy končia právoplatným odsúdením súdom. V takýchto prípadoch dochádza následne obligatórne k zápisu do registra trestov.⁹⁰

Prax nám odhaľuje, že v prípade niektorých trestných činov, ktoré páchatelia spáchali ešte ako mladiství, im často podstatným spôsobom sťažuje ich spoločenské či pracovné uplatnenie v budúcnosti. Mladícka nerozvážnosť či chvíľková nepozornosť im zásadným spôsobom v budúcnosti obmedzujú možnosť uplatniť sa aj „v štátnom sektore“, teda majú obmedzenie pri hľadaní si práce, nakoľko v mnohých prípadoch je obligatórnou podmienkou na prijatie do zamestnania aj „čistý register trestov“. V budúcnosti by stálo za zmienku uvažovať o možnosti, aby rozhodnutie o zmiere nebolo zaznamenávané do registra trestov a aby nevytváralo prekážku v budúcnosti takejto osoby.

Záverom spomeniem aj oblasť legislatívnych zmien, ktoré vo vzťahu k zmiere priniesla novela účinná od 1. januára 2018. S účinnosťou od 1. januára 2018 vstúpil do platnosti nový zákon č. 274/2017 Z. z. o ochrane obetí trestných činov, ktorý čiastočne upravil aj ustanovenie paragrafov 220 Tr. por.. Konkrétna úprava sa týkala § 220 ods. 1 písm. c) Trestného poriadku, ktoré zmenilo možnosť poskytnutia finančných prostriedkov na verejnoprospešné účely. Právna úprava účinná do 31.12.2017 ako poslednú podmienku podmieňovala *zloží na účet súdu a v prípravnom konaní na účet prokuratúry peňažnú sumu určenú konkrétnemu adresátovi na všeobecne prospešné účely, a táto peňažná suma nie je zrejme neprimeraná závažnosti spáchaného trestného činu.*⁹¹ Aktuálna právna úprava počíta s tým, že páchatel' ako podmienku pre uzatvorenie zmiere *zloží na účet súdu a v prípravnom konaní na účet prokuratúry peňažnú sumu určenú ministerstvu na ochranu a podporu obetí trestných činov podľa osobitného zákona, a táto peňažná suma nie je zrejme neprimeraná závažnosti spáchaného trestného činu.*⁹² Týmto by som nechcel devalvovať alebo podceňovať dôležitosť starostlivosti o obeť trestných činov. Poukazujem na fakt, že pôvodná právna úprava mala svoj význam a svoje opodstatnenie. V praxi totiž poukázaním istej, hoci aj nízkej finančnej sumy na verejnoprospešné účely, často v mnohých komunitách naozaj pôsobilo pozitívne. Totiž, ak páchatel' spáchal skutok a následne v rámci zmiere mal povinnosť poskytnúť istú sumu na verejnoprospešné účely, možno takéto konanie skôr vnímať ako viac adresné. Možno bolo vhodné upraviť túto právnu úpravu tak, aby polovica z tejto sumy smerovala na podporu obetí trestných činov a druhá polovica, aby bola určená konkrétnemu adresátovi na verejnoprospešné účely.

---

⁹⁰ § 1 ods. 1 písm. c) zák. č. 330/2007 Z. z. o registri trestov.

⁹¹ § 220 ods. 1 písm. c) zák. č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení účinnom do 31.12.2017.

⁹² § 220 ods. 1 písm. c) zák. č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok v znení účinnom do 1.1.2018.

VI ZÁVER

Aj napriek tomu, že systém alternatívnej justície či restoratívnych prístupov tu máme od roku 2006, neustále v praxi narážame na aplikačné problémy. Prax nám totiž pomerne často ukazuje zrkadlo reality a to nesmieme opomínať. Je potrebné hľadať možnosti na zefektívnenie týchto postupov. V súčasnosti je jedným z nástrojov kvalitnejšej implementácie týchto postupov do praxe aj projekt Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky s názvom Budovanie a posilnenie alternatívneho riešenia súdnych sporov prostredníctvom mediácie a efektívneho využívania nástrojov restoratívnej justície v Slovenskej republike (ADR). Práve tento projekt má priniesť odpovede na otázky týkajúce sa ešte stále pomerne nízkeho záujmu o alternatívneho riešenia súdnych sporov. Je potrebné naďalej pokračovať v započatej práci a neupúšťať od systému, ktorý môže byť prospešný. Poukázaním na praktické problémy sa má predovšetkým zjednodušiť systém legislatívny a vytvoriť postupy na mieru. Veď aj samotné alternatívne tresty a restoratívne prístupy majú charakter individuálnych prístupov.

Použitá literatúra:

Zákon č. 300/2005 Z. z. Trestný zákon
Zákon č. 301/2005 Z. z. Trestný poriadok
Zákon č. 330/2007 Z. z. o registri trestov

Kontaktné údaje:

JUDr. Daniel Petričko, PhD.
daniel.petricko@justice.sk
Okresný súd Michalovce
Námestie slobody 1366
071 01 Michalovce
Slovenská republika

RESTORATÍVNA JUSTÍCIA V ČASE KORONAKRÍZY⁹³

Miroslava Vráblová

Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta

Abstrakt

Príspevok sa zaoberá dopadom pandémie koronavírusu na kriminalitu v Slovenskej republike. Reštrikčné opatrenia uplatňované v čase koronakrízy výrazne zasiahli do života občanov. Zmena životného štýlu, zníženie mobility občanov ovplyvnili aj mieru a spôsob páchania kriminality. Pandémia Covid-19 zasiahla aj systém trestnej justície a väzenstva. Príspevok sa zaoberá uplatňovaním prvkov restoratívnej justície v praxi v čase koronakrízy. V oblasti väzenstva pomerne veľký problém predstavoval vysoký index väzenskej populácie. Spôsob zaobchádzania s obvinenými a odsúdenými podliehal mnohým reštrikčným opatreniam, ktoré bolo potrebné vyvážiť kompenzačnými opatreniami.

Kľúčové slova: restoratívna justícia, koronakríza, pandémia Covid-19, kriminalita, odklony, alternatívne tresty, väzenský index

Abstract

The paper deals with the impact of a coronavirus pandemic on crime in the Slovak Republic. Restrictive measures applied during corona crisis have significantly affected the daily lives of citizens. Changes of lifestyle, reduced mobility of citizens, have also affected the rate of crime. The Covid-19 pandemic has also affected the criminal justice and prison system. The paper deals with the application of restorative justice elements in practice during the corona crisis. In the area of prisons, the high prison population index has become more striking during the Covid-19 pandemic. The treatment of the accused and convicted persons was subject to a number of restrictive measures, which had to be balanced by compensatory measures.

Key words: Restorative Justice, Coronary Crisis; COVID-19 Pandemic, Crime, Diversion, Alternative Sanctions, Prison Index

I ÚVOD

Pandémia Covid-19 je i po dvoch rokoch hlavným problémom v spoločnosti. Koronakríza nemilosrdne zasiahla do života ľudí, ktorí žijú v obavách o život a zdravie, znášajú obmedzenia pohybu, mnohí sú vystavení riziku chudoby v dôsledku straty zamestnania či útlmu podnikania, a mnohým ďalším ekonomickým a sociálno-kultúrnym dopadom. Pandémia Covid-19 ovplyvnila

---

⁹³ Táto práca bola podporovaná Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-19-0050", projekt s názvom „Trestnoprávna ochrana slobody“, zodpovedná riešiteľka projektu doc. JUDr. Eva Szabová, PhD.

každú oblasť v spoločnosti, osobitne systém zdravotnej starostlivosti, ekonomiku, nevynímajúc ani oblasť bezpečnosti, oblasť ochrany pred kriminalitou, systém trestnej justície a väznenstva. Reštrikčné opatrenia uplatňované v čase koronakrízy (zákaz vychádzania, zákaz hromadných podujatí, nariadená domáca karanténa) výrazne zasiahli do každodenného života občanov. Zmena životného štýlu, zníženie mobility občanov ovplyvnili aj mieru kriminality, nakoľko rôzne obmedzenia zavedené v boji proti šíreniu koronavírusu narušili život všetkým osobám, teda aj páchatelom trestnej činnosti. Fyzické dištancovanie a obmedzenia mali vplyv aj na samotný justičný systém, prístup k spravodlivosti, teda aj na uplatňovanie postupov restoratívnej justície. Restoratívna justícia uznáva hodnoty, akými sú rešpekt, zodpovednosť, vzťahy, vzájomnosť, ktoré zohrávajú dôležitú úlohu pri naplňaní potrieb obetí a páchatelov. V oblasti väznenstva v čase pandémie Covid-19 pomerne veľký problém predstavoval vysoký index väzenskej populácie. Spôsob zaobchádzania s obvinenými a odsúdenými podliehal mnohým reštrikčným opatreniam, ktoré bolo (je) potrebné vyvážiť kompenzačnými opatreniami. Väzenská politika si vyžaduje zavedenie nových progresívnych spôsobov výkonu trestu, alternatív k uväzneniu, nových schém podmieneného prepustenia z výkonu trestu odňatia slobody.

Obdobie koronakrízy sme rozdelili do viacerých fáz. Prvá fáza prebiehala v období od 6. marca 2020 do 30. júna 2020. Počas prvej vlny pandémie bol vyhlásený núdzový stav v krajine (16.3.-14.6.2020). Druhá fáza bola v období od 1. júla 2020 do 30. septembra 2020 a bola charakteristická uvoľňovaním prísnych opatrení a prípravou na druhú vlnu pandémie. Tretia fáza prebiehala od 1. októbra 2020 do 19. apríla 2021. Pre túto fázu bol príznačný prudký nárast prípadov nákazy na celom území Slovenska. Táto fáza bola charakteristická plošnými opatreniami (od opatrení prijímaných regionálne podľa pandemického semaforu sa pristúpilo k celoplošným opatreniam), zvýšením testovaním osôb, zákazom vychádzania. Štvrtá fáza prebiehala v období od 20. apríla 2021 do 23. novembra 2021, vyznačovala sa uvoľnením reštrikčných opatrení. Posledná fáza bola od 24. novembra 2021 doposiaľ.

II PANDÉMIA COVID-19 A JEJ DOPAD NA KRIMINALITU

Dopad pandémie Covid-19 na kriminalitu je otázkou, ktorej venujeme pozornosť v záujme poznania možných zmien vo vývoji kriminality na území Slovenskej republiky v čase koronakrízy a pred koronakrízou, zmien jej štruktúry a spôsobu páchania, ale tiež v záujme toho, aby získané informácie prispeli k objasneniu príčin kriminality, hľadaniu vhodných foriem trestnej politiky a efektívnych nástrojov na potlačenie kriminality.

Kriminalita ako jav existuje už od vzniku spoločnosti, je súčasťou každého systému a je odrazom existujúcich spoločenských vzťahov. Kriminalita nie je izolovaným javom, ale odohráva sa v určitom spoločenskom rámci a zasahuje aj

individualitu osobnosti. Stav, štruktúru a dynamiku kriminality ovplyvňujú sociálno-ekonomické faktory, politicko-ekonomické a právne faktory a biologicko-psychologické faktory.⁹⁴ Kriminalita je determinovaná širokou škálou vonkajších podmienok. V čase pandémie koronavírusu, ktorá je spojená s podstatnou zmenou životného štýlu občanov, znížením mobility osôb, sa zamýšľame, či uvedené skutočnosti majú vplyv na mieru kriminality. Mawby upozornil na kriminologickú teóriu racionálneho výberu, ktorá zdôrazňuje tri aspekty, vďaka ktorým je trestný čin viac-menej možný: dostupná obeť, motivovaný páchatel' a nedostatok ochrany (obete alebo objektu).⁹⁵ Pri preverovaní týchto aspektov v období pandémie sa logicky javí, že dostupnosť obetí by mala byť podstatne nižšia (koncentrácia ľudí na verejnosti, hromadných dopravných prostriedkoch, v centrách miest sa znížila), potenciálnych páchatel'ov vonku by malo byť tiež menej a ochrana objektov by mala byť dostatočne zabezpečená (väčšina ľudí trávilo čas doma, čím boli ich domy chránené pred zlodejmi). Na strane druhej boli zatvorené mnohé podniky, obchody, kancelárie, nákupné centrá, čím sa stali nestráženými objektmi 24 hodín, 7 dní v týždni, preto sa mohli stať predmetom záujmu páchatel'ov.

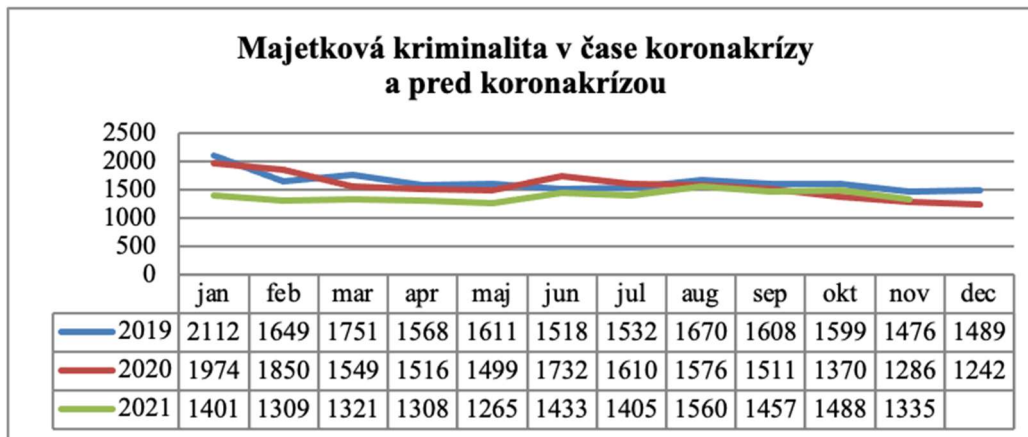
Na základe dostupných oficiálnych štatistických dát Ministerstva vnútra SR sme zmapovali stav registrovanej kriminality, ako aj vybraných druhov kriminality v rokoch 2020 a 2021 počas príslušných mesiacov zodpovedajúcich jednotlivým fázam koronakrízy a porovnali s predchádzajúcim rokom 2019 v rovnakých mesiacoch. Reštrikčné opatrenia uplatňované počas koronakrízy (zákaz vychádzania, zákaz hromadných podujatí, nariadená domáca karanténa) prirodzene vytvorili priestor pre zníženie počtu registrovaných trestných činov, najmä trestných činov páchaných na verejnom priestranstve či trestných činov páchaných v kontakte s inými ľuďmi. V dôsledku reštrikčných opatrení bola obmedzená mobilita osôb, čo sa odrazilo aj vo vývoji majetkovej kriminality. Ľudia trávili väčšinu času doma, čím sa znížil počet vhodných objektov (neobývaných domov) na krádeže vlámaním do domov či bytov. V 1. fáze pandémie sme zaznamenali pokles krádeží vlámaním do bytov, vreckových krádeží a krádeží na cestujúcich počas prepravy. Naproti tomu bol zaznamenaný nárast krádeží vlámaním do obchodov, skladov, kancelárií, škôl, víkendových chat, ktoré boli v inkriminovanom čase prázdne. Z evidencie majetkovej kriminality je zrejmý i nárast krádeží vecí z áut, súčiastok motorových vozidiel a krádeží bicyklov. Podiel majetkovej kriminality na celkovej kriminalite v roku 2020 predstavoval 34,5 %, kým v roku 2019 v čase pred koronakrízou bol 33%.

---

⁹⁴ DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ, M. a kol. Kriminológia. 3. vyd., s. 96.

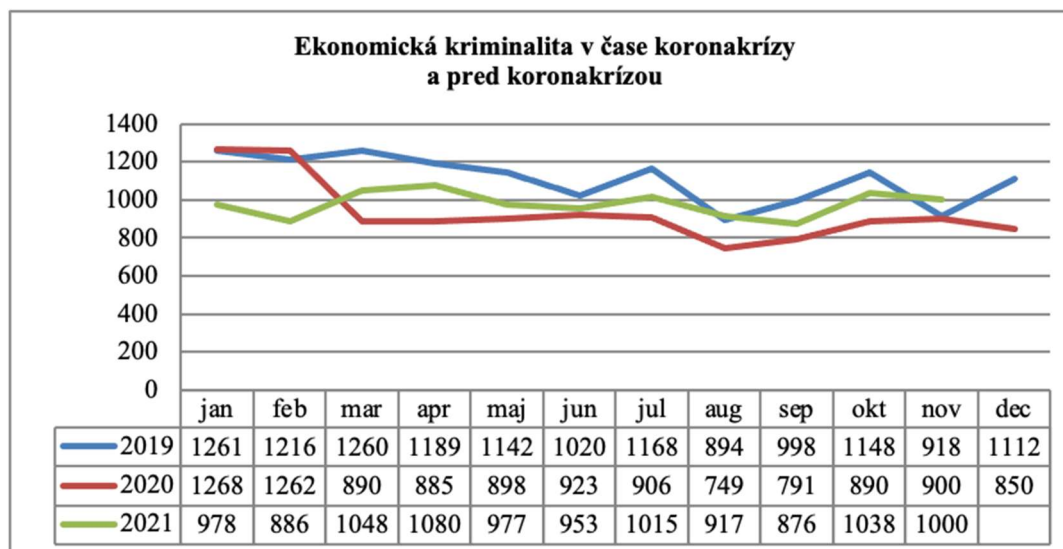
⁹⁵ MAWBY, R. Coronavirus, Crime, and Policing. s.13-30 [cit.2020-12-28]. Dostupné na: <https://bulletin.cepol.europa.eu/index.php/bulletin/article/view/446>

Graf 1: Majetková kriminalita v čase koronakrízy a pred koronakrízou

Pandémia koronavírusu mala vplyv aj na páchanie podvodov. Počas tzv. lockdownu boli ľudia uzavretí doma, zvýšila sa závislosť na internete, čo malo tiež dopad na páchanie kriminality on-line. Od apríla 2020 sledujeme rastúce tendencie páchania podvodov. Bol zaznamenaný nárast podvodov páchaných prostredníctvom telefónu alebo internetu, napr. predaj ochranných masiek, respirátorov proti koronavírusu, testovacích súprav na Covid-19, ponúk práce na doma, podvody spojené s on-line nakupovaním. Z hľadiska percentuálneho podielu ekonomickej kriminality na celkovej kriminalite nedošlo k výraznejšej zmene, v roku 2019 bol podiel ekonomickej kriminality 22,6 % a v roku 2020 bol 20,6 %.

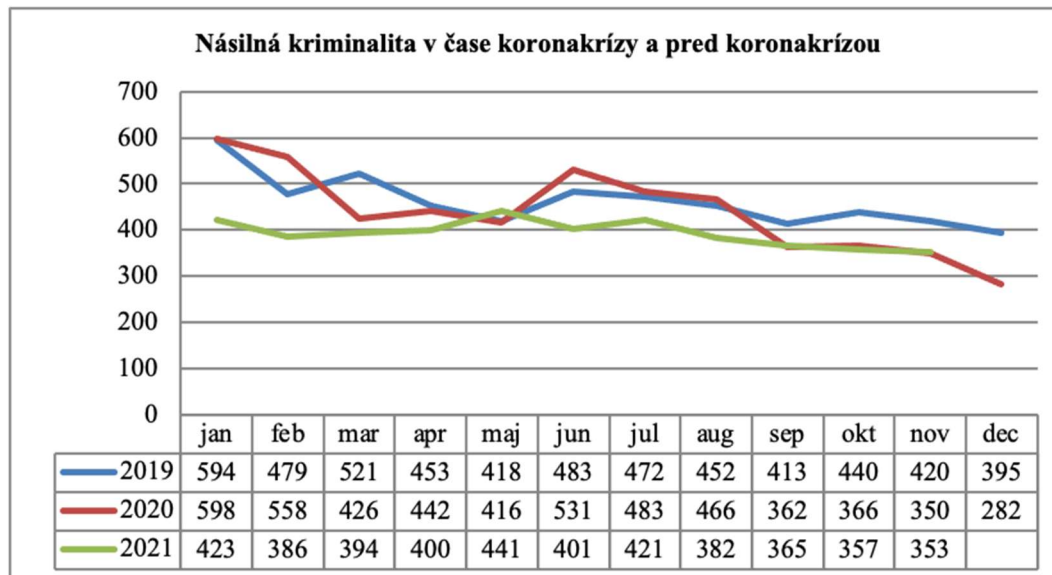
Graf 2: Ekonomická kriminalita v čase koronakrízy a pred koronakrízou

Opatrenia realizované v súvislosti s ochranou pred koronavírusom sa prejavili aj v spôsobe páchania násilnej kriminality. Kým násilie na verejných priestranstvách kleslo, stúplo násilie v domácom prostredí voči ženám, deťom či starým rodičom. Z hľadiska štruktúry násilných trestných činov sme zaznamenali nárast týrania blízkej osoby a zverenej osoby, nebezpečného vyhrážania, porušovania domovej slobody a násilia na verejnom činiteľovi. Smutným zistením je i nárast samovrážd o 25% v porovnaní s predchádzajúcim rokom. Naopak došlo k poklesu trestných činov vražd, ako aj lúpeží, čo bolo tiež zrejmé dané tým, že na uliciach bolo menej ľudí, podniky boli zatvorené. Pozitívna správa sa týka dopravnej nehodovosti na Slovensku, keďže v roku 2020 bol zaznamenaný 13,6 %-ný pokles dopravných nehôd v porovnaní s počtom nehôd v roku 2019.

Podobne ako v iných štátoch sveta i na Slovensku bol v čase pandémie koronavírusu zaznamenaný nárast domáceho násilia. Obete boli nútené zotrvať s násilníkmi v spoločnej domácnosti. Ide o smutný paradox realizovaných opatrení, kedy štát pristúpil k obmedzeniu pohybu osôb za účelom ochrany zdravia občanov, no pre určitú časť populácie tieto opatrenia znamenali zvýšenie nebezpečenstva pre ich život a zdravie. Obete boli doslova zatvorené s násilníkmi v jednom priestore, nemali kam utiecť, pandémia pred nimi uzamkla bezpečné úkryty. Obete boli pod "kontrolou" a bolo pre ne takmer nemožné privolať si pomoc, napríklad vytočením núdzovej linky. Pandémia koronavírusu má teda veľmi úzku súvislosť so zvýšeným výskytom domáceho násilia. Spôsobuje stres z novej a nepoznanej situácie, členovia rodiny trávia viac času v úzkom kontakte a v uzavretom priestore, dochádza k ekonomickým stratám, prináša obmedzené možnosti obetí na vlastný finančný príjem a väčšiu finančnú závislosť na agresorovi, obmedzený kontakt s ostatnými členmi rodiny a priateľmi, väčšiu kontrolu, manipulovanie a uplatňovanie sily a moci agresorov nad obeťami domáceho násilia, obmedzenie prístupu k službám pomoci a podpore.⁹⁶ V čase koronakrízy, teda v roku 2020 došlo k nárastu podielu násilnej kriminality na celkovej kriminalite na 9,7 %, kým v roku 2019 predstavoval jej podiel 9,4 %.

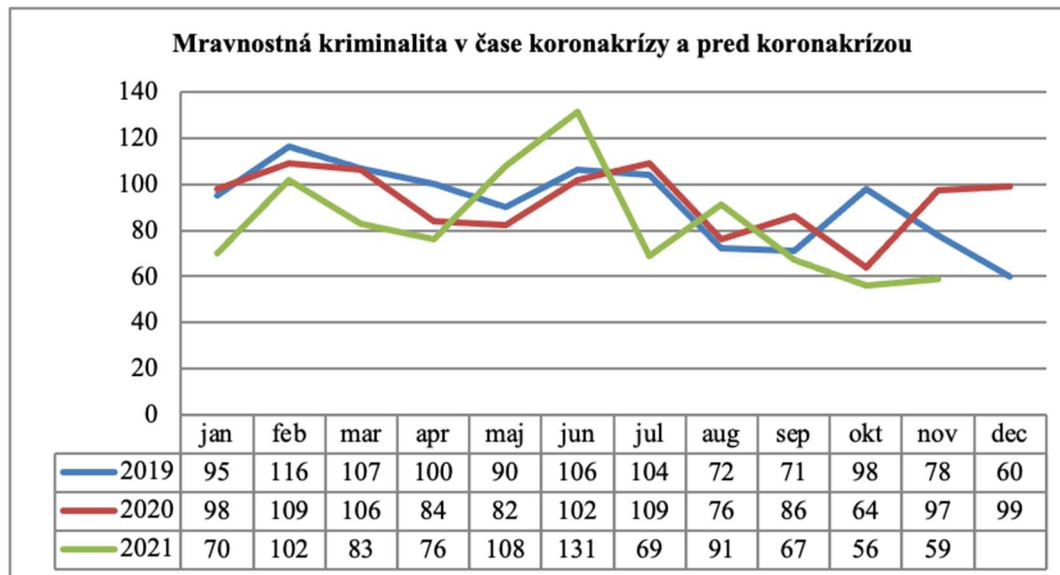
⁹⁶ Pomoc obetiam domáceho násilia [online]. [cit.2020-12-01]. Dostupné na: <https://korona.gov.sk/pomoc-obetiam-domaceho-nasilia/>

Graf 3: Násilná kriminalita v čase koronakrízy a pred koronakrízou

V čase pandémie Covid-19 bol zaznamenaný výrazný nárast mravnostnej kriminality v porovnaní s jej výskytom v predchádzajúcom roku 2019. Z hľadiska početnosti mravnostných trestných činov bol zaznamenaný nárast trestného činu znásilnenia, výroby, rozširovania a prechovávanía detskej pornografie, obchodovania s ľuďmi. Zahraničné štúdie upozornili, že pandémia COVID-19 poškodzuje prostredie, v ktorom deti žijú, a preto zvyšuje ich náchylnosť k týranu, zanedbávaniu, násiliu, vykorisťovaniu, psychickým ťažkostiam a zhoršenému vývoju. Ekonomický stres a nezamestnanosť sú hlavnými stresujúcimi faktormi v rodinnom živote a často majú negatívne dôsledky na schopnosť rodičov uspokojovať základné potreby svojich detí. Neistota v oblasti stravovania a bývania prispieva k zneužívaniu a zanedbávaniu detí. Nútené zotrvanie doma ešte viac zvýšilo stresujúce faktory a vytvorilo tak sociálnu izoláciu mnohých rodín. Sociálna izolácia vytvorená v reakcii na COVID-19 spôsobila náhlu absenciu formálnych aj neformálnych vzťahov v živote rodín. Vedci opakovane zdôrazňujú súvislosť medzi ústraním a zneužívaním detí.⁹⁷ Novými fenoménmi súvisiacimi s rozvojom informačných technológií, ktorých obeťou sú takmer výlučne deti, sú tzv. sexting, grooming a sexual solicitation. Štatistické dáta dokazujú, že v čase koronakrízy došlo k výraznému nárastu podielu mravnostnej kriminality na celkovej kriminalite, nakoľko v roku 2020 bol jej podiel 2,1 % a v roku 2019 mala podiel 1,8 %.

⁹⁷ TENER, D. a kol. How does COVID-19 impact intrafamilial child sexual abuse? Comparison analysis of reports by practitioners in Israel and the US. [online], [cit.2020-12-28]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104779>

Graf 4: Mravnostná kriminalita v čase koronakrízy a pred koronakrízou

Páchanie kriminality v čase pandémie koronavírusu sa zmenilo. Hoci došlo k poklesu celkovej kriminality, to však neplatí pre všetky druhy trestných činov. Boli zaznamenané zmeny štruktúry kriminality a spôsobov páchania kriminality. Pandémiu využíva čoraz viac zločincov, ktorí ohrozujú bezpečnosť a zdravie občanov. Využívajú chorých za účelom predaja falošných dezinfekčných prostriedkov či ochranných masiek. Rozmohli sa i podvody, počítačová kriminalita a sexuálne vykorisťovanie detí online. Kriminalita sa presunula do on-line priestoru.

III RESTORATÍVNA JUSTÍCIA V ČASE KORONAKRÍZY

Pri hodnotení uplatňovania prvkov restoratívnej justície v aplikačnej praxi (pred koronakrízou i v čase koronakrízy) je potrebné uvažovať v širších súvislostiach. Vo všeobecnosti trestná politika v Slovenskej republike je orientovaná prevažne punitívne. Charakterizuje ju sprísnená trestná represia (zvýšenie trestných sadzieb, sprísnenie pravidiel v oblasti ukladania trestov, zníženie hranice trestnej zodpovednosti z 15 rokov na 14 rokov), zavedenie pravej trestnej zodpovednosti právnických osôb, nová kriminalizácia (rozsah kriminalizovaných konaní sa od roku 2005 rozšíril o 40 nových skutkových podstát trestných činov).⁹⁸ Na strane druhej v oblasti sankčnej politiky došlo v priebehu ostatných 15 rokov k značnému posunu v prospech pozitívne orientovanej trestnej politiky- rozšíril sa okruh alternatívnych trestov o trest povinnej práce, trest domáceho väzenia, trest zákazu účasti na verejných podujatiach, došlo k

⁹⁸ VRÁBLOVÁ, M. Trestný zákon-13 rokov od rekodifikácie (spoločné a odlišné trendy). s. 411-425.

presadzovaniu prvkov restoratívnej justície, častejšiemu využívaniu odklonov, elektronického kontrolného systému. Napriek tomu je restoratívna justícia v Slovenskej republike uplatňovaná v určitej nerovnováhe s retributívnou justíciou.⁹⁹

Punitívne orientovaná trestná politika sa prejavuje aj v aplikačnej praxi. Zo štatistických údajov Ministerstva spravodlivosti SR o uložených trestoch je zrejmé, že z hľadiska podielu ukladaných trestov dlhodobu dominuje trest odňatia slobody-trest odňatia slobody, ktorého výkon sa podmienene odkladá, bol ukladaný približne v 61 % prípadoch a nepodmienený trest odňatia slobody v 20 %. V čase koronakrízy (t.j. v sledovanom roku 2020) v porovnaní s obdobím pred koronakrízou (t.j. v roku 2018 a 2019) nedošlo k výraznejšej zmene zastúpenia tohto druhu trestu v štruktúre ukladaných trestov. Pozitívny trend v ukladaní alternatívnych trestov vidíme v prípade trestu povinnej práce a trestu domáceho väzenia, v prípade ktorých došlo k miernemu nárastu ich ukladania. Podiel peňažného trestu na uložených trestoch naďalej osciluje okolo 10 %.

Druhy trestov	2018	2019	2020
NEPO	20,2	20,1	20,2
PO	61,7	60,7	61,3
Trest povinnej práce	3,7	4,2	4,5
Trest domáceho väzenia	0,1	0,2	0,3
Peňažný trest	10,2	10,6	10,1

Tabuľka 1: Sankčná politika v trestných veciach uplatňovaná v Slovenskej republike

Uplatnenie prvkov restoratívnej justície možno sledovať aj v alternatívnych spôsoboch riešenia trestných vecí. Procesnými alternatívami k štandardnému trestnému konaniu sú podľa slovenskej právnej úpravy podmienene zastavenie trestného stíhania, zmier a inštitút dohody o vine a treste.

Odklony v prípravnom konaní	2012	2013	2014	2015	2016
Podmienené zastavenie TS	5,4	5,4	4,5	4,0	3,8
Zmier	1,4	1,6	1,3	1,3	1,2
Dohoda o vine a treste	15,6	15,0	11,9	9,4	10,4

Tabuľka 2: Uplatňovanie odklonov v prípravnom konaní v rokoch 2012-2016

⁹⁹ DIANIŠKA, G. - STRÉMY, T.: Alternatívne tresty v aplikačnej praxi v Slovenskej republike. s. 93-101.

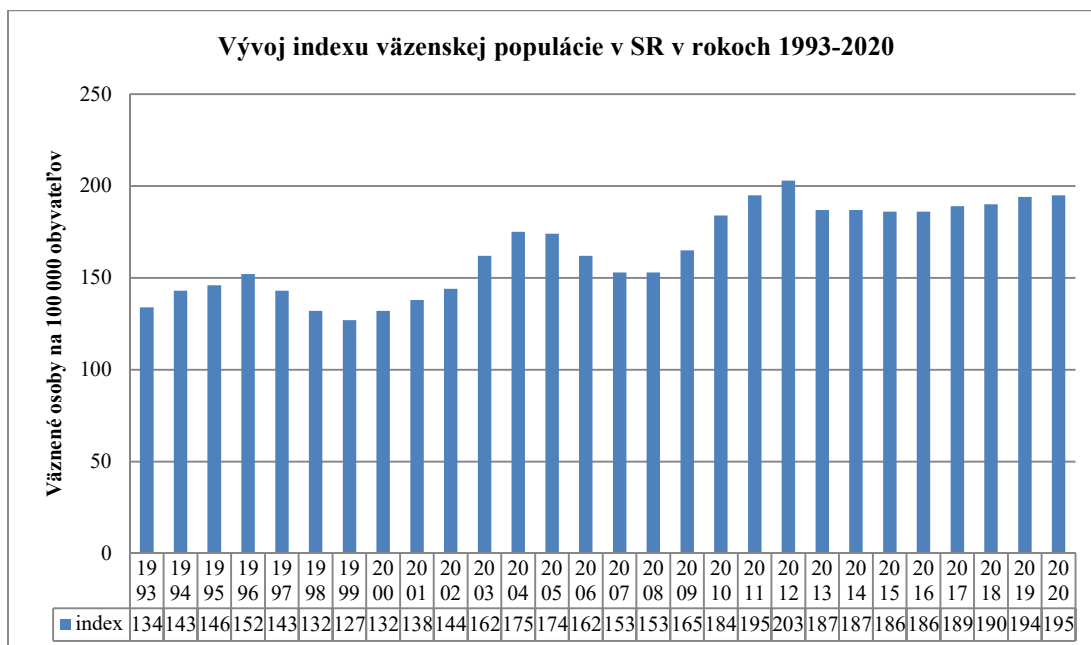
Odklony v prípravnom konaní	2017	2018	2019	2020	2021
Podmienečné zastavenie TS	3,9	3,7	3,8	3,5	3,2
Zmier	1,2	1,4	1,4	1,3	1,5
Dohoda o vine a treste	9,0	3,2	6,1	4,8	4,8

Tabuľka 3: Uplatňovanie odklonov v prípravnom konaní v rokoch 2017-2021

Zo štatistických údajov Generálnej prokuratúry SR je zrejmé, že v čase koronakrízy (t.j. v rokoch 2020 a 2021) došlo k miernemu poklesu počtu trestných vecí, ktoré boli v prípravnom konaní vyriešené odklonom. V roku 2019 bolo z celkového počtu odsúdených osôb na prokuratúre skončené odklonom 11,3 % trestných vecí, v roku 2020 to bolo 9,6 % trestných vecí a roku 2021 to bolo 9,5 % trestných vecí.

IV VÄZENSKÁ POLITIKA POČAS PANDÉMIE COVID-19

Dlhodobým problémom slovenského väzenstva je rastúci počet väznených osôb, s tým súvisiaca preplnenosť väzníc, a negatívny vývoj indexu väzenskej populácie. Vysoký index väzenskej populácie predstavuje zvlášť problém v časoch pandémie Covid-19. Rastúci počet väznených osôb sa prejavuje aj v negatívnom vývoji indexu väzenskej populácie (pozri Graf č. 5). Údaje o väzenskej populácii naznačujú, že v Slovenskej republike je umiestňovaný vo výkone väzby a vo výkone trestu odňatia slobody v priemere 2 až 2,5-krát vyšší počet osôb na 100 000 obyvateľov v porovnaní s krajinami západnej Európy (tzv. väzenský index). Väzenský index, počet väznených osôb na 100 000 obyvateľov, v roku 2019 dosahoval 194 osôb. V roku 2020 bol väzenský index 193,1 (k 15.04.), 193,1 (k 15.06.), 195,3 (k 15.09.) a 195,0 (k 31.12.). Z uvedeného je zrejmé, že aj v časoch pandémie Covid-19 zostala stabilná úroveň väzenskej populácie, nedošlo k jej poklesu, práve naopak k miernemu nárastu.

Graf 5: Vývoj indexu väzenskej populácie v Slovenskej republike v rokoch 1993 až 2020

Od roku 2005, kedy došlo k prijatiu rekodifikovaných trestnoprávných kódexov, sledujeme zvyšujúci sa podiel odsúdených osôb na väzenskej populácii z 67,4 % (v roku 2005) na 84,2 % (v roku 2020). Počet odsúdených vo výkone trestu odňatia slobody neklesá aj napriek tomu, že dlhodobo klesá registrovaná kriminalita. Stúpa počet krátkodobých nepodmienečných trestov odňatia slobody (v roku 2018 približne 15% z celkového počtu odsúdených vykonávalo nepodmienečný trest odňatia slobody do jedného roka¹⁰⁰, v roku 2020 približne až 18 %).

V oblasti trestnej a sankčnej politiky týkajúcej sa výkonu trestov neboli v čase pandémie Covid-19 prijaté zásadné legislatívne zmeny, ktoré by smerovali k cieľnému zníženiu väzenskej populácie. Slovenská trestnoprávna úprava má vytvorený legislatívny rámec a zákonné podmienky pre podmienené prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody, skoršie (včasnejšie) podmienené prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody za súčasnej kontroly technickými prostriedkami (elektronický monitoring), premenu zvyšku trestu odňatia slobody na trest domáceho väzenia, odklad výkonu trestu odňatia slobody, alebo ukladanie alternatívnych trestov, pričom zákonné podmienky pre aplikáciu týchto inštitútov sa v čase koronakrízy nezmenili.

¹⁰⁰ GRIGER, J. Perspektívy inštitútu podmieneného prepustenia z výkonu trestu odňatia slobody v zrkadle existujúcich možností podpory odsúdených na plynulý prechod do občianskeho života. s. 273-284.

Pandémia Covid-19 ovplyvnila každú oblasť v spoločnosti, vrátane oblasti väznenstva. Spôsob uplatnenia práv obvinených a odsúdených a zaobchádzanie s nimi podliehalo protiepidemickým opatreniam. Vláda SR prijala v boji proti Covid-19 na základe odporúčaní Ústredného krízového štábu SR množstvo opatrení. Po zaznamenaní prvého prípadu nákazy na Covid-19 boli na celoštátnej úrovni prijaté protiepidemiologické opatrenia a obmedzenia, medzi inými i zákaz návštev vo všetkých väzniciach v Slovenskej republike. V oblasti väznenstva išlo o celú radu reštrikčných opatrení, ktoré boli realizované v rámci (vo vnútri) väzenských zariadení, i vo vzťahu k vonkajšiemu prostrediu, ako aj kompenzačných opatrení. Opatrenia vo vzťahu k väzneným osobám (obvineným a odsúdeným) boli rozčlenené podľa pandemického semaforu. Pandemický semafor monitoroval a signalizoval systém šírenia ochorenia Covid-19. V závislosti od stupňa šírenia epidémie farebne označoval vyššie územné celky Slovenskej republiky (kraje alebo okresy). Čím viac mal región evidovaných prípadov nákazy, tým boli vo väznici prijímané prísnejšie protiepidemiologické opatrenia.

Podľa stavu epidemickej situácie boli v ústavoch na výkon väzby a výkon trestu odňatia slobody prijaté viaceré reštrikčné opatrenia obmedzujúce kontakt väznených osôb s vonkajším prostredím. V prvej a tretej fáze boli zrušené všetky fyzické návštevy obvinených a odsúdených. V druhej fáze po uvoľnení opatrení bolo umožnené realizovať návštevy v obmedzenom režime - návštevy boli realizované výlučne bezkontaktným spôsobom, trvanie návštevy bolo limitované na jednu hodinu, zredukoval sa počet návštevníkov z piatich osôb na tri osoby, po každej návšteve bola vykonaná dezinfekcia a vyžiarenie návštevnjej miestnosti po dobu minimálne 20 minút germicídny žiaričom. Poskytovanie právnej pomoci nebolo nijakým spôsobom obmedzené. V čase pandémie sa reštrikčné opatrenia dotkli aj výkonu disciplinárnych odmien. V čase kritického epidemickeho stavu bola pozastavená realizácia niektorých disciplinárnych odmien (mimoriadne povolenie návštevy, mimoriadne voľno na opustenie ústavu, mimoriadne povolenie na prijatie balíka). Udeľovanie voľna na opustenie ústavu sa vykonávalo v obmedzenom režime. Osobitné opatrenia sa uplatňovali aj pri nástupe (prijímaní) obvinených a odsúdených osôb do výkonu väzby alebo výkonu trestu odňatia slobody. Vo všetkých fázach sa realizovala karanténna izolácia obvinených a odsúdených nastupujúcich do výkonu väzby a výkonu trestu. Premiestňovanie obvinených a odsúdených medzi ústavmi bolo možné realizovať len na základe požiadaviek súdov. Vykonávanie hromadných eskort bolo zakázané. Za účelom minimalizácie eskort väznených osôb v trestnom konaní bolo odporúčané súdom, aby pojednávania s obvinenými a odsúdenými boli realizované prioritne prostredníctvom videokonferencií.

Osobitné protiepidemiologické opatrenia sa uplatňovali aj v rámci väzenských zariadení. Obvinení a odsúdení pocítili reštrikčné opatrenia vo viacerých oblastiach, v rámci ktorých bol výkon činností buď pozastavený alebo fungoval v obmedzenom režime. Zaradzovanie odsúdených do práce na pracoviská mimo ústavu bolo riešené individuálne, hodnotiacim kritériom bola intenzita

kontakty odsúdených s civilnými osobami na konkrétnom pracovisku a počas prepravy na toto pracovisko. Od začiatku pandémie Covid-19 sa väznené osoby podieľali na vlastnej výrobe textilných ochranných rúšok, ktoré šili pre potreby väzenského zariadenia, súdov, prokuratúry, Policajného zboru a Hasičského zboru. Vzdelávanie a kultúrno-osvetová činnosť alebo záujmová činnosť obvinených a odsúdených sa v 1. fáze nerealizovala, neskôr sa prišlo k jej realizácii izolovane po ubytovacích jednotkách (cela, izba alebo oddiel), došlo k prechodu na dištančnú formu vzdelávania, vstup externých subjektov realizujúcich kultúrno-osvetové aktivity bol obmedzený. Tiež bolo obmedzené vykonávanie bohoslužieb. Niektoré činnosti boli dočasne celkom pozastavené- využívanie knižnice, čítárne, fitness alebo posilňovne. Vychádzky, nákup potravín a vecí osobnej spotreby, sa realizovali v malých skupinkách väznených osôb, ktorí boli spolu ubytovaní na cele, izbe alebo oddiele.

V záujme zmiernenia následkov reštrikčných opatrení a udržania sociálnych kontaktov väznených osôb s okolím, boli prijaté viaceré kompenzačné opatrenia. Opatrenie spočívajúce v zákaze návštev bolo kompenzované väzneným osobám možnosťou častejších a dlhších telefonických rozhovorov, neskôr aj možnosťou realizácie videonávštev a videohovorov. Nové formy komunikácie cez internet (Skype alebo iné komunikačné nástroje), častejšie využívanie komunikačných systémov na realizáciu súdnych pojednávaní s obvinenými a odsúdenými (rozhodovanie o väzbe v predsúdnom konaní, o podmienenečnom prepustení z výkonu trestu odňatia slobody) sú jednou z mála pozitívnych stránok koronakrízy.¹⁰¹

Vykonanou analýzou sme zistili, že v čase pandémie Covid-19 zostala úroveň väzenskej populácie stabilná- pomerne vysoká, a to aj napriek tomu, že došlo k zreteľnému poklesu počtu nástupov do výkonu trestu odňatia slobody. V oblasti trestnej a väzenskej politiky by istým riešením pre zníženie väzenskej populácie mohlo byť zníženie počtu odsúdených na krátkodobé tresty odňatia slobody a zdynamizovanie využívania podmienenečného prepustenia z výkonu trestu odňatia slobody. Inšpiratívnym návrhom na zníženie počtu väznených osôb a zvýšenie efektivity zaobchádzania s odsúdenými by bolo zavedenie zmiešaného modelu podmienenečného prepustenia z výkonu trestu odňatia slobody. Podľa Grigera by tento model bol zložený z 1) povinného systému podmienenečného prepustenia pri trestoch do 1 roka (cca 20 % odsúdených) - odsúdení s dĺžkou trestu odňatia slobody do 1 roka by boli po polovici výkonu trestu automaticky prepustení v prípade, ak by nemali evidovaný nezahladený disciplinárny trest - skúšobná doba podmienenečného prepustenia by zodpovedala zvyšku nevykonaného trestu, 2) povinného systému podmienenečného prepustenia s nariadenou technickou kontrolou a individuálne určeným programom (cca 25 % odsúdených) - odsúdení s dĺžkou trestu odňatia slobody od 1 do 3 rokov by boli po polovici výkonu trestu automaticky prepustení v prípade, ak by nemali evidovaný nezahladený disciplinárny trest a v ich prípade

---

¹⁰¹ DÜNKEL, F. The Impact of Covid-19 on Prisons and Penal Policy in Germany, s.1-11.

by boli splnené technické podmienky elektronickej kontroly - skúšobná doba podmieneného prepustenia by zodpovedala zvyšku nevykonaného trestu (cca 25 % odsúdených) a 3) diskrečného systému podmieneného prepustenia v prípade odsúdených s dĺžkou uloženého nepodmienečného trestu odňatia slobody nad tri roky - odsúdení s dĺžkou trestu odňatia slobody nad 3 roky by podliehali existujúcemu systému formálnych, materiálnych a procesných podmienok.¹⁰²

Profesor Dünkel vo všeobecnosti zdôrazňuje, že je potrebné premýšľať o vytvorení možností, ako nahradiť krátkodobé tresty odňatia slobody alternatívnymi spôsobmi vykonávania trestov odňatia slobody. V niektorých krajinách (napr. Fínsko, Rakúsko, Anglicko, Holandsko, Škótsko, Španielsko a Švajčiarsko) môžu odsúdení vykonávať krátkodobé tresty odňatia slobody pod probačným dohľadom, prácou v komunitných službách alebo strávením určitého času v domácom väzení. Zavedenie alternatívnych foriem vykonávania krátkodobých trestov odňatia slobody môže značne znížiť počet väznených osôb.¹⁰³

V ZÁVER

Páchanie kriminality v čase pandémie koronavírusu sa zmenilo. Zmenila sa štruktúra i spôsob páchania kriminality. Z hľadiska štruktúry kriminality došlo v čase koronakrízy, teda v roku 2020 u sledovaných druhov kriminality (majetková, násilná a mravnostná kriminalita) k nárastu ich podielu na celkovej kriminalite v porovnaní s ich podielom na celkovej kriminalite pred koronakrízou. Najvýraznejší vzostup sme sledovali v prípade mravnostnej kriminality. Druhou skúmanou oblasťou bolo uplatňovanie prvkov restoratívnej justície v aplikačnej praxi. Miera uplatňovania prvkov restoratívnej justície bola a je naďalej podmienená viacerými faktormi: lokálnou dostupnosťou/nedostupnosť restoratívnej justície, jej financovaním, dôverou/nedôverou súdnych orgánov k jej inštitútom, nedostatkom informácií a nízkej povedomia o výhodách restoratívnej justície, ako aj trestnou (punitívnou) klímou v krajine. Zdôrazňujeme, že je potrebné klásť hlbší dôraz na výskum a evaluáciu foriem a postupov restoratívnej justície. Pokiaľ ide o oblasť väznenstva, prišli sme k záveru, že väzenská politika si vyžaduje zavedenie nových progresívnych spôsobov výkonu trestu, alternatív k uväzneniu, nových schém podmieneného prepustenia z výkonu trestu odňatia slobody, v záujme zníženia väzenskej populácie.

---

¹⁰² GRIGER, J. Podmienečné prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody. s. 618-630 (dostupné online:

https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Milniky/2020/Milniky_Zbornik_2020_final.pdf)

¹⁰³ DÜNKEL, F. The Impact of Covid-19 on Prisons and Penal Policy in Germany. s.1-11.

Použitá literatúra:

- DIANIŠKA, G. - STRÉMY, T.: Alternatívne tresty v aplikačnej praxi v Slovenskej republike. In: *Časopis pro právní vědu a praxi*, 2016, 24 (1), s. 93-101, ISSN 1805-2789.
- DIANIŠKA, G., STRÉMY, T., VRÁBLOVÁ, M. a kol.: *Kriminológia. 3. vyd.* Plzeň: Aleš Čeněk, 2016. 405 s. ISBN 978-80-7380-620-0.
- DÜNKEL, F.: The Impact of Covid-19 on Prisons and Penal Policy in Germany. In: *Victim & Offenders*, 2020, Routledge, Taylor & Francis Group, s.1-11.
- GRIGER, J.: Podmienečné prepustenie z výkonu trestu odňatia slobody. In: *Milníky práva v stredoeurópskom priestore 2020: zborník príspevkov z medzinárodnej vedeckej konferencie*. 2020, s. 618-630 (dostupné online: https://www.flaw.uniba.sk/fileadmin/praf/Milniky/2020/Milniky_Zbornik_2020_final.pdf)
- GRIGER, J.: Perspektívy inštitútu podmieneného prepustenia z výkonu trestu odňatia slobody v zrkadle existujúcich možností podpory odsúdených na plynulý prechod do občianskeho života. In: Romža, S. (ed.) *Košické dni trestného práva 2019, III. ročník – Kriminologické a organizačno-technické aspekty privatizácie trestného práva*. Zborník príspevkov z konferencie. s. 273-284, 2019. Univerzita Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach.
- HALFORD, E., DIXON, A., FARRELL, G., MALLESON, N., TILLEY, N. Crime and coronavirus: social distancing, lockdown, and the mobility elasticity of crime. In: *Crime Science* [online]. 2020, no.11, s.1-12 [cit.2020-12-01]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1186/s40163-020-00121-w>
- MAWBY, R.: Coronavirus, Crime, and Policing. In: *European Law Enforcement Research Bulletin* [online]. 2020, no.20, s.13-30 [cit.2020-12-28]. Dostupné na: <https://bulletin.cepol.europa.eu/index.php/bulletin/article/view/446>
- Pomoc obetiam domáceho násillia [online]. [cit.2020-12-01]. Dostupné na: <https://korona.gov.sk/pomoc-obetiam-domaceho-nasillia/>
- SHARMA, A., BORAH, S.B.: Covid-19 and Domestic Violence: an Indirect Path to Social and Economical Crisis. In: *Journal of Family Violence*. [online]. 2020, s.1-7 [cit.2020-12-05]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1007/s10896-020-00188-8>
- TENER, D. et al.: How does COVID-19 impact intrafamilial child sexual abuse? Comparison analysis of reports by practitioners in Israel and the US. In: *Child Abuse & Neglect* [online]. 2020, [cit.2020-12-28]. Dostupné na: <https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2020.104779>
- VÁLKOVÁ, H., KUČHTA, J., HULMÁKOVÁ, J. a kol.: *Základy kriminologie a trestní politiky. 3. vydání*. Praha: C. H. Beck, 2019. 616 s., ISBN 978-80-7400-732-3.
- VRÁBLOVÁ, M.: Trestný zákon-13 rokov od rekodifikácie (spoločné a odlišné trendy). s.411-425. In: Jelínek, J. a kol. *Deset let od přijetí českého trestního zákoníku*. Leges, 2019.

Kontaktné údaje:

doc. JUDr. Miroslava Vráblová, PhD.
miroslava.vrablova@truni.sk
Trnavská univerzita v Trnave, Právnická fakulta
Hornopotočná 23
918 43 Trnava
Slovenská republika

